

ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมบ้านสันต้นดู่ :
ตำบลท่าตอน อำเภอแม่อาว จังหวัดเชียงใหม่

นางเรณู อรรฐาเมศร์

เสนอ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม

2547

สารบัญ

	หน้า
Executive Summary	ก
บทคัดย่อ	เ-เ
บทที่ 1 ความเป็นมาของปัญหา	1
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	12
บทที่ 3 ภาพรวมของชุมชน	32
บทที่ 4 การก่อรูปวัฒนธรรม	47
บทที่ 5 อิกะซื่อเหว่: อัตลักษณ์ร่วมของชุมชน	61

บทคัดย่อ

ชื่อโครงการ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมบ้านสันตันคู้ ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัด
เชียงใหม่

ชื่อนักวิจัย เรณู อรรณูเมศรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

E-mail address: raynoua@yahoo.com

ระยะเวลา 1 ปี พ.ศ. 2547

โครงการนี้ได้ศึกษา พื้นที่บ้านสันตันคู้ ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะจังหวัดเชียงใหม่ สภาพปัจจุบันหมู่บ้านสันตันคู้ซึ่งมีชุมชนเผ่าต่างๆอยู่หลายเผ่าได้แก่ ลาหู่ และยังมีกลุ่มไทใหญ่ อพยพเข้ามาใหม่เรื่อยๆ รวมกับคนเมืองที่อยู่ในพื้นที่มาก่อน โดยมีความสนใจที่จะศึกษา ประวัติศาสตร์ชุมชนแบบมีส่วนร่วมและเติมเต็มองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน การอพยพโยกย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนระหว่างไทยกับพม่าในแถบนี้ ประเด็นที่จะศึกษาใน มิติเวลาของประวัติศาสตร์ คือช่วงเวลาที่ชุมชนมีผลกระทบจากการพัฒนาประเทศ การจัดการ ทรัพยากรสาธารณะมาเป็นของรัฐและกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านเหล่านี้ มีผลกระทบต่อชุมชนซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆเหล่านี้ได้อย่างไร กลุ่มชาติพันธุ์หลักทั้งสามกลุ่มนี้ ได้ มีการปรับเปลี่ยนเรียนรู้ในช่วงเวลาประวัติศาสตร์นั้นอย่างไร และในขณะเดียวกันการอยู่ ร่วมกันซึ่งมีการผสมผสานทางชาติพันธุ์ และต่างศาสนา ต่างความเชื่อเขาได้สร้างสมบัตริ่วม ของชุมชนที่สามารถยึดโยงกลุ่มพวกเขาให้ดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างไร มีอะไรเป็นสมบัตริ่วม หรือเป็นทุนทางสังคม

ผลที่ได้รับ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลประวัติศาสตร์พบว่าประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของบ้านสันตันคู้ มีพัฒนาการมาสองช่วงคือดังนี้

ระยะแรก เป็นระยะเสรีที่พื้นที่สาธารณะยังไม่ถูกรัฐและเอกชนร่ำรวบจับจองช่วง 50 ปี ก่อนหน้านี้ พื้นที่ ดินบ้านสันตันคู้ยังเป็นป่ารกชัฏ สงบเงียบ เปิดโอกาสให้ชาวบ้านยากจน และชนเผ่าชายขอบได้มีที่ทำกินอย่างอิสระ ชุมชนพึ่งตนเองได้ ความสัมพันธ์ของชนกลุ่ม ต่างๆ ก็มีลักษณะพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลต่อกัน

ระยะที่สอง การใช้กฎหมายจัดการพื้นที่บนภูเขา การพรากคนออกจากป่าส่งผล กระทบต่อชาวเขา ชาวเขาขาดทักษะที่จะดำรงอยู่ในระบบเกษตรถาวร ดังเช่นคนเมืองก็ยังถวิลหาแรงงานรับจ้างไทใหญ่แต่แรงงานลาหู่ที่มีอยู่เหลือเฟือคนเมืองก็ไม่ต้องการเพราะเป็น แรงงานคุณภาพต่ำ และเมื่อประเทศเข้าสู่กระแสทุนนิยม การปลูกพืชพาณิชย์ ก็มีผลกระทบต่อ คนทุกกลุ่ม การเกษตรไม่ได้ผลเพราะดินเสื่อมเร็ว ควบคุมตลาดไม่ได้ เป็นผลให้เกษตรกร

ต้องเป็นหนี้ ความเร้นแค้นเกิดขึ้น ชุมชนต้องพึ่งรายได้ที่ถูกหลานออกไปเขียนแรงงาน
รับจ้างข้างนอก

ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งในท่ามกลางปัญหาจากผลกระทบภายนอกและภายใน
ชุมชนก็ได้พยายามปรับเปลี่ยนรูปแบบวัฒนธรรมเพื่อการรวมพลังของชุมชนต่อสู้กับปัญหา

เมื่อชุมชนยังมีทรัพยากรสาธารณะประเพณีวัฒนธรรมที่สะท้อนบทบาทหน้าที่แสดง
ความมีน้ำใจเกื้อกูลกัน ตอบแทนกันในระบบอุปถัมภ์ เมื่อบริบทของสังคมเปลี่ยนไปในระบบ
พาณิชย์ วัฒนธรรมที่สะท้อนความสัมพันธ์ของชุมชนในลักษณะประสานประโยชน์ เพื่อความ
อยู่รอดของคนทุกชาติพันธุ์ ดังเช่นลาหู่จะคำห้วยเฉพาะพ่อหลวงที่อยู่ในตำแหน่งและให้ความ
ช่วยเหลือได้ ชาวไทใหญ่ยังอยู่กับการทำมาหากินจนไม่มีเวลาไปรับจ้างเพื่อตอบแทนบุญคุณ
ของคนเมืองได้เลย

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านพยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ชาวบ้านไม่ได้โง่
จน เจ็บแต่การรุกรอนสมบัติสาธารณะของรัฐทำให้เกิดความสิ้นไร้ไม้ตอก ขาดที่ทำกิน คน
อยู่กับป่าหากินกับป่าไม่ได้ หากินกับเกษตรถาวรก็ขาดพลังที่จะต่อสู้กับตลาด คนจนเพราะถูก
กรอบให้จนไม่มีทางออกจึงเกิดปัญหาสังคมในลักษณะต่าง ๆ เช่น ลักขโมย อาชญากรรม เอดส์
เด็กเร่ร่อน ครอบครัวแตกแยก ฯลฯ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมบ้านสันตันตู่ :

ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

โครงการนี้ได้ศึกษา พื้นที่บ้านสันตันตู่ ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะจังหวัดเชียงใหม่ สภาพปัจจุบันหมู่บ้านสันตันตู่ซึ่งมีชุมชนเผ่าต่างๆอยู่หลายเผ่าได้แก่ ลาหู่ และยังมีกลุ่มไทใหญ่อพยพเข้ามาใหม่เรื่อยๆ รวมกับคนเมืองที่อยู่ในพื้นที่มาก่อน ชนเผ่าเหล่านี้ถูกจำกัดที่ทำมาหากินบนคอย เนื่องจากนโยบายการปราบปรามการปลุกผีในในระยะแรกๆ ถัดมาเจอผลกระทบจากพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ชนเผ่าเหล่านี้จึงต้องลงมาจับจ้างชาวไทใหญ่หรือคนเมืองยังพื้นราบ โครงการศึกษาวิจัยนี้จึงเกิดขึ้น โดยมีความสนใจที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนแบบมีส่วนร่วมและเติมเต็มองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน การอพยพโยกย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนระหว่างไทยกับพม่าในแถบนี้ และประการสำคัญเป็นการขยายองค์ความรู้ในระดับวิธีคิดของการวิจัยในความเข้าใจต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่ว่าอำนาจนั้นไม่ได้มีแต่ด้านบน ในแง่ของการกดขี่ควบคุม (Domination) แต่อำนาจยังสร้างสรรค์ผลผลิต ในรูปแบบของวาทกรรมต่างๆซึ่งถือเป็นการให้ความหมายที่มีนัยในเชิงการเสริมสร้างอำนาจด้วย (Empowerment) และในขณะเดียวกันการวิจัยที่มุ่งกระตุ้นให้ชุมชนสร้างความเป็นตัวตนขึ้นมา ก็เป็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมขึ้นมาใหม่เพื่อปรับและสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจขึ้นมาได้บ้างโดยไม่ถูกเบียดขับออกไปเป็นคนชายขอบของชายขอบซึ่งจะมีส่วนในการผลักดันให้มีการพัฒนาอำนาจชุมชนมาใช้ในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น เช่นการเสริมให้ชุมชนใช้อำนาจชุมชนเพื่อการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมการศึกษาวิจัยอย่างมีส่วนร่วมน่าจะช่วยให้ค้นพบความเป็นพลวัตของกลุ่มชาติพันธุ์และพหุนทางสังคมของชุมชน จากการสร้างวาทกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อันสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สอดแทรกอยู่ในระดับต่างๆของสังคมทั้งในพื้นที่ส่วนตัวของครอบครัว กับในพื้นที่สาธารณะของการเมือง เศรษฐกิจและกฎหมาย 2544)

ประเด็นที่จะศึกษาในมิติเวลาของประวัติศาสตร์ คือช่วงเวลาที่มีชุมชนมีผลกระทบจากการพัฒนาประเทศ ได้แก่การก่อตั้งโรงเรียน นโยบายการปราบปราม

การปลูกฝัง พระราชบัญญัติวินยคุณแห่งชาติ ตลอดจนการกระเพื่อมตัวในการ
อพยพข้ามเขตอันเนื่องมาจากนโยบายทางการเมืองจากพม่า ช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยน
ผ่านเหล่านี้มีผลกระทบต่อชุมชนซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เหล่านี้อย่างไร กลุ่มชาติพันธุ์
หลักทั้งสามกลุ่มนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนเรียนรู้ในช่วงเวลาประวัติศาสตร์นั้นอย่างไร
และในขณะเดียวกันการอยู่ร่วมกันซึ่งมีการผสมผสานทางชาติพันธุ์ และต่างศาสนา
ต่างความเชื่อเขาได้สร้างสมบัตริ่วมของชุมชนที่สามารถยึดโยงกลุ่มพวกเขาให้ดำรง
อยู่ร่วมกันได้อย่างไร มีอะไรเป็นสมบัตริ่วมหรือเป็นทุนทางสังคม

การวิเคราะห์กระบวนการทางประวัติศาสตร์ ในมิติแห่งความเคลื่อนไหวจะ
ทำให้เห็นกระบวนการปรับตัวทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม เพื่อเป็นการจัด
ความสัมพันธ์ที่มีทั้งการขยายพื้นที่ การต่อรองและการปรับเปลี่ยนโดยสะท้อนอัต
ลักษณ์ของเขาออกมาอย่างไร

ข้อค้นพบ

ชาวบ้านสันตันทันคูที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ 3 กลุ่ม และมีความต่างทางศาสนา ต่าง
วัฒนธรรม เขามีกระบวนการสร้างพลังเพื่อปรับเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและ
ภายนอกกลุ่มชาติพันธุ์ ท่ามกลางประวัติศาสตร์แห่งการเปลี่ยนผ่าน ตามช่วงเวลาใน
การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐไทย ตลอดจนผลกระทบจากกระแสทุนนิยม
ใหม่ และการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนจากนโยบายทางเศรษฐกิจการเมืองของ
พม่าว่า เขาได้สร้างสมบัตริ่วมของชุมชนที่สามารถยึดโยงกลุ่มพวกเขาให้ดำรงอยู่
ร่วมกันได้โดยใช้วัฒนธรรมที่สื่อความหมายได้อย่างเดียวกัน คือพิธีกรรมปีใหม่ของ
ลาหู่ และยังได้เอาวัฒนธรรมย่อยของปีใหม่มารผลิตสร้างเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน
ได้แก่การเต้น “จะคี” เป็นสมบัตริ่วมหรือเป็นทุนทางสังคม

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ร่วมกับชุมชนเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และการ
ปรับตัวภายในกลุ่ม และการสร้างความสัมพันธ์นอกกลุ่มจนเกิดเป็นสมบัตริ่วมของชุมชนบ้าน
สันตันทันคู ที่สามารถยึดโยงกลุ่มพวกเขาให้ดำรงอยู่ร่วมกันได้ในท่ามกลางความหลากหลาย
ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม

2. เพื่อกระตุ้นความเป็นตัวตนที่ถูกกระแสสังคมครอบงำมาก่อน โดยร่วมกับ
ชุมชนวิเคราะห์วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่เคลื่อนไหว เป็นการขยายพื้นที่ทางสังคม ให้เกิด

พลังและหาทางเลือกในการปรับตัวได้เพิ่มขึ้น ซึ่งมีผลต่อการดำรงอยู่และขยายพื้นที่ทางสังคมของชุมชน

ผลที่ได้รับ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลประวัติศาสตร์พบว่าประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของบ้านสันตน์คูมีพัฒนาการมาสองช่วงคือดังนี้

ระยะแรก เป็นระยะเสรีที่พื้นที่สาธารณะยังไม่ถูกรัฐและเอกชนร่ำรวยจับจอง ช่วง 50 ปีก่อนหน้านี้ พื้นที่ ดินบ้านสันตน์คูยังเป็นป่ารกชัฏ สงบเงียบ เปิดโอกาสให้ชาวบ้านยากจน และชนเผ่าชายขอบได้มีที่ทำกินอย่างอิสระ ชุมชนพึ่งตนเองได้ ความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่างๆ ก็มีลักษณะพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลต่อกัน

ระยะที่สอง การใช้กฎหมายจัดการพื้นที่บนภูเขา การพรากคนออกจากป่า ส่งผลกระทบต่อชาวเขา ชาวเขาขาดทักษะที่จะดำรงอยู่ในระบบเกษตรถาวร ดังเช่นคนเมืองก็ยังถวิลหาแรงงานรับจ้างไทใหญ่แต่แรงงานลาหู่ที่มีอยู่เหลือเพื่อคนเมืองก็ไม่ต้องการเพราะเป็นแรงงานคุณภาพต่ำ และเมื่อประเทศเข้าสู่กระแสทุนนิยม การปลูกพืชพาณิชย์ ก็มีผลกระทบต่อคนทุกกลุ่ม การเกษตรไม่ได้ผลเพราะดินเสื่อมเร็ว ควบคุมตลาดไม่ได้ เป็นผลให้เกษตรกรต้องเป็นหนี้ ความแร้นแค้นเกิดขึ้น ชุมชนต้องพึ่งรายได้ที่ถูกหลานออกไปเขียนแรงงานรับจ้างข้างนอก

ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งในท่ามกลางปัญหาจากผลกระทบภายนอกและภายใน ชุมชนก็ได้พยายามปรับเปลี่ยนรูปแบบวัฒนธรรมเพื่อการรวมพลังของชุมชนต่อสู้กับปัญหา

เมื่อชุมชนยังมีทรัพยากรสาธารณะประเพณีวัฒนธรรมก็สะท้อนบทบาทหน้าที่แสดงความมีน้ำใจเกื้อกูลกัน ตอบแทนกันในระบบอุปถัมภ์ เมื่อบริบทของสังคมเปลี่ยนไปในระบบพาณิชย์ วัฒนธรรมก็สะท้อนความสัมพันธ์ของชุมชนในลักษณะประสานประโยชน์ เพื่อความอยู่รอดของคนทุกชาติพันธุ์ ดังเช่นลาหู่จะค้าหัวเฉพาพ่อหลวงที่อยู่ในตำแหน่งและให้ความช่วยเหลือได้ ชาวไทใหญ่ยุ่งอยู่กับการทำมาหากินจนไม่มีเวลาไปรับจ้างเพื่อตอบแทนบุญคุณของคนเมืองได้เลย

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านพยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ชาวบ้านไม่ได้โง่ จน เจ็บแต่การรุกรอนสมบัติสาธารณะของรัฐทำให้เกิดความสิ้นไร้ไม้ตอก ขาดที่ทำกิน คนอยู่กับป่าหากินกับป่าไม่ได้ หากินกับเกษตรถาวรก็

ขาดพลังที่จะต่อสู้กับตลาด คนจนเพราะถูกครอบงำให้จนไม่มีทางออกจึงเกิดปัญหา
สังคมในลักษณะต่าง ๆ เช่น ลักขโมย อาชญากรรม เอดส์ เด็กเร่ร่อน ครอบครั
แตกแยก ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

1. การใช้กฎหมายสมัยใหม่ที่สาธารณะไปเป็นของรัฐ และกรรมสิทธิ์ปัจ
เจกบุคคล ดูเหมือนว่าถูกแต่เป็นการกีดกันคนที่อยู่ป่าให้ออกจากป่า เป็นการปิดล้อม
ชุมชน ต้องการทางเลือกอื่นที่ชุมชนเคยอยู่มาได้ได้แก่สิทธิการใช้พื้นที่สาธารณะตาม
รัฐจารีต และยังมีทางเลือกอื่นที่ใช้การจัดการการใช้บนพื้นที่ที่มีกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล
อานันท์ กาญจนพันธ์ 2543) มิเช่นนั้นปัญหาต่าง ๆ จะยิ่งทวีความรุนแรง และบาน
ปลายยิ่งขึ้น มีชาวบ้านกล่าวว่ายุคนี้ยากเข็ญจริง ๆ ยังมีปัญหาหารยึดบัตรประชาชน
ของนายอำเภอคนก่อนคุณรุ่นอยู่ด้วยมันก็ยังทำให้ชาวเขาและไทใหญ่ออกไปทำมา
หากินยากยิ่งขึ้น

2. ควรส่งเสริมให้ครูศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา มาตรการการประเมินคุณภาพ
ควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ท้องถิ่นมากขึ้น โดยพัฒนาประสิทธิภาพของการ
หาความรู้และการจัดการความรู้ สร้างองค์ความรู้ในชีวิตประจำวันและองค์ความรู้
ชุมชนได้เพื่อจะได้ส่งผลลัพธ์ไปสู่เด็ก

3. ควรจะมีกระบวนการสร้างความตระหนักแก่ข้าราชการและครูในพื้นที่ให้
เข้าใจโครงสร้างสังคม สามารถเชื่อมโยงประเด็นต่างๆ ในสังคมรู้ความเกี่ยวเนื่องของ
เหตุไปสู่ผลจนสามารถเข้าใจเรื่องของสิทธิชุมชนในเรื่องต่างๆ ได้ ซึ่งปัจจุบันนี้ไม่มี
เลย ทำให้คนของประเทศขาดคุณภาพและเป็นตัวการก่อปัญหาเสียเอง

4. หน่วยงานวัฒนธรรมควรเข้าใจคุณค่าและบทบาทของวัฒนธรรมไทยที่
หลากหลายอย่างต้องแท้จริงสามารถสนับสนุนให้ประชาชนสามารถปรับใช้
วัฒนธรรมให้สนองตอบชีวิตประจำวันของประชาชนได้อย่างแท้จริง และให้สิทธิ
แก่เจ้าของวัฒนธรรมในการ อนุรักษ์ สืบสาน และสร้างสรรค์วัฒนธรรมของตนเอง
และให้วัฒนธรรมมีพลังที่จะรับใช้ชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชนจนถึงประเทศ ให้
วัฒนธรรมไทยพื้นถิ่นกลับมาเป็นพลังรับใช้ประเทศและสังคม

บทที่ 1

ความเป็นมาของปัญหาในการวิจัย

การศึกษาประวัติศาสตร์ชนบทที่ถ่ายทอดกันในสถานศึกษาทุกระดับในระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่ไกลตัวของชาวบ้าน โดยเฉพาะสถานศึกษาก็สอนประวัติศาสตร์โดยเน้นการท่องจำเรื่องราวของผู้ปกครองและอาณาจักร ชุมชนจึงไม่คิดว่าประวัติศาสตร์จะมีความหมายต่อชีวิตประจำวันและความเป็นจริงในชีวิตของตนเอง จากประสบการณ์ของนักวิจัยในปีที่ผ่านมาเมื่อจัดเวทีชาวบ้านเพื่อคืนประวัติศาสตร์ชุมชน ณ บ้านเวียงหวาย อำเภอฝาง ชาวบ้านยืนยันว่าจะฟื้นฟูประเพณีเป็นอันดับแรก ส่วนประวัติศาสตร์ชุมชนนั้นมาทีหลัง เพราะประวัติศาสตร์มีแต่เรื่องราวเท่านั้น ไม่มีความหมายอะไรมากนัก ทักษะดังกล่าวสะท้อนถึง การสร้างประวัติศาสตร์และการสอนประวัติศาสตร์ตามแบบที่เคยเป็นมาว่าเป็นการศึกษาที่ไม่เอื้อต่อการสร้างสรรค์สติปัญญาในการคิดแก้ปัญหา ให้แก่ชุมชนเพราะเน้นแต่เนื้อหาและเรื่องราวที่ไกลตัว ชุมชนให้เหตุผลว่าประเพณีสำคัญเพราะแต่ละเดือนเราต้องปฏิบัติประเพณีด้วยตัวของเราเอง เราจำได้และเรารู้ว่าถึงเวลาแล้วว่าจะต้องทำอะไร ด้วยเหตุนี้นักวิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนโดยศึกษาการเปลี่ยนผ่านของสังคมด้วยกระบวนการใช้การศึกษาแบบมีส่วนร่วมให้ชาวบ้านได้คิดได้สร้างประวัติศาสตร์ นั้นมีความจำเป็น และน่าจะเป็นกระบวนการสร้างพลังชุมชน เพราะชาวบ้านจะมีส่วนในการระลึกถึงเรื่องราวของบรรพบุรุษและของตนเอง ได้ทบทวนภูมิปัญญาและประสบการณ์ในการต่อสู้เพื่อการดำรงชีวิตของชุมชน เกิดการตั้งคำถามต่อชีวิตของพวกเขาว่า เคยเป็นมาอย่างไร และจะเป็นอย่างไรต่อไป มีเงื่อนไขอะไรเป็นตัวกำหนดบงการ ทำอย่างไรชีวิตจึงจะมีทางเลือกเพิ่มขึ้น อดีตจะช่วยส่องทางไปข้างหน้าได้หรือไม่อย่างไร โดยผ่านการได้เรียนรู้กระบวนการสร้างเรื่องราวประวัติศาสตร์ของตนเอง หวังว่าความเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในชุมชนและชาติพันธุ์จะเกิดขึ้น จนเกิดจิตสำนึกว่า ประวัติศาสตร์ชุมชนของคนนั้นบอกตัวตน และประสบการณ์ของบรรพบุรุษว่าได้ต่อสู้ฟันฝ่ามาอย่างไร ทำไมจึงอยู่มาได้และ

สถานการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างไร ถ้าเปรียบเทียบกับอดีตแล้วสถานการณ์ที่เขาต้องเผชิญหน้าคืออะไร จะก้าวอย่างไรจึงจะเอาตัวรอด นั้นย่อมหมายถึงว่าชุมชนแต่ละแห่ง ไม่อาจจะอยู่อย่างเอกเทศได้หากแต่ต้องขยายเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ สัมพันธ์กับชุมชนรอบข้าง ตามที่ ยศ สันติสมบัติกล่าวไว้ว่า (1965) ชุมชนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจารีต วิถีปฏิบัติเดิมให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นของยุคสมัยของสังคมในช่วงนี้ เช่นเดียวกันสุเทพ สุนทรเกสัช (2540) ได้อธิบายว่าความแตกต่างทางด้านสภาพแวดล้อม ตลอดจนลักษณะทางชาติพันธุ์ของแต่ละชุมชนเป็นพื้นฐานให้มีความถนัด ความชำนาญเฉพาะในการผลิตแต่ละชุมชนแตกต่างกันในอดีตก่อให้เกิดความจำเป็นที่แต่ละชุมชนจะต้องพึ่งพาอาศัยแลกเปลี่ยนผลิตผลกัน แต่ปัจจุบันสังคมมีความ ซับซ้อนมากขึ้น ชุมชนจำเป็นต้องรู้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงภายนอกเพื่อที่จะสามารถปรับตัวยืนหยัดอยู่ได้

มาถึงเวลานี้นับเป็น โอกาสอันดีต่อการสร้างกระแสประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจท้องถิ่นดังนี้

เนื่องด้วยกระแสประวัติศาสตร์ชุมชนที่ก่อตัวขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา กลุ่มนักคิดวัฒนธรรมชุมชนประสบความสำเร็จพอสมควรในการสร้างความเคลื่อนไหวของสังคมจนได้รับชัยชนะทางความคิดและสามารถปรับกระบวนการพัฒนามาสู่ การพัฒนาคนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ.2540 (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ 2541)

สภาพปัจจุบันหมู่บ้านสันตันคู้ซึ่งมีชุมชนเผ่าต่างๆอยู่หลายเผ่าได้แก่ อาข่า อีเก้อ และยังมีกลุ่มไทใหญ่อพยพเข้ามาใหม่เรื่อยๆ รวมกับคนเมืองที่อยู่ในพื้นที่มาก่อน ชนเผ่าเหล่านี้ถูกจำกัดที่ทำมาหากินบนดอย เนื่องจากนโยบายการปราบปรามการปลูกฝิ่นในระยะแรกๆ ถัดมาเจอผลกระทบจากพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ชนเผ่าเหล่านี้จึงต้องลงมารับจ้างชาวไทใหญ่หรือคนเมืองยังพื้นที่ราบ ภาพชุมชนเมื่อก่อนซึ่งตื่นเช้าแล้วแบกจอบเสียมขึ้นดอยหรือเข้าป่า จึงกลายเป็นแบกจอบเสียมเดินเป็นแถวลงมายังหมู่บ้านเพื่อรับจ้างรายวัน และบางกลุ่มก็มีรถกระบะเล็กบรรทุกเข้าเขตอำเภอฝาง เพื่อไปรับจ้างในสวนส้ม สวนหอมหัวใหญ่ซึ่งการรับจ้างในสวนก็พบว่าในร่างกายของชาวบ้านรับจ้างเหล่านี้มีสารพิษเกินกว่าปริมาณควบคุม ในหมู่บ้านก็คงเหลือแต่คนแก่และเด็ก ถ้า

เป็นคนวัยหนุ่มสาวที่ยังคงอยู่ในหมู่บ้านก็คือผู้ที่ไม่มีบัตรประชาชนเท่านั้น ผืนแผ่นดินที่ทำกินก็มีน้อย พื้นที่เป็นภูเขา แม้จะมีที่ราบระหว่างหุบเขาเป็นหย่อมๆ หรือ ที่ดินแถบลุ่มแม่น้ำกก ก็ได้เปลี่ยนมือเป็นของนายทุน หรือนักเก็งกำไรที่ดินซึ่งอยู่นอกชุมชน การมีผู้อพยพเข้ามาใหม่เพิ่มขึ้นจำนวนมากในช่วงปีสองปีนี้เป็นแรงบีบบังคับให้ค่าแรงลดลง เพราะพวกที่อพยพเข้ามาใหม่ค่าแรงถูกกว่าละยังเกิดการแย่งชิงรับจ้างขายแรงงานกัน เข้มข้นขึ้น นอกจากนั้นพวกเด็กผู้หญิงก็ถูกครอบครัวบีบบังคับให้เข้าเมืองเพื่อช่วยหารายได้ส่งให้บิดามารดา พ่อแม่บางคนครอบครัวรับเงินจากลูกๆ ส่วนตนเองก็สูบฝิ่นหรือติดยาเสพติด ที่ร้ายแรงยิ่งกว่านั้น เมื่อการทำมาหากินคับแค้นยิ่งขึ้น ก็ถูกชักจูงให้เป็นผู้ค้ายาบ้า กล่าวได้ว่าชนเผ่าแถบนี้ เป็นทั้งเหยื่อและเป็นทั้งผู้ค้ายาเสพติด บางคนกล่าวว่าชนเผ่าเหล่านี้และไทใหญ่ถูกบีบบังคับจากพม่า หรือไม่กี่ถูกมอมเมาจากพม่าให้ค้าและเสพยา ส่วนเด็กหญิงที่เข้าไปรับจ้างในเมืองบางคนก็ถูกชักจูงหรือล่อลวงให้ไปขายบริการทางเพศในรูปแบบต่างๆ เข้ามาเร่ร่อนอยู่ในเมือง ผลที่ตกแก่หมู่บ้านขณะนี้ก็คือ มีการค้ายาเสพติด และเสพยา มีเด็กกำพร้าแอดส์เพิ่มขึ้นในโรงเรียน ครูเผชิญกับเด็กยากจนที่อพยพเข้ามาใหม่เรื่อยๆ ชุมชนขาดความหวังและพลังจะพึ่งตนเองทางโรงเรียนก็ตั้งคำถามกับกลุ่มผู้อพยพที่ทะลักเข้ามาอย่างมากมายในช่วงนี้ว่าเราจะมีวิธีการอย่างไร มุมมองและวิธีคิดต่อปัญหาเหล่านี้อย่างไรจึงจะเหมาะสม งานวิจัยเรื่องนี้ น่าจะช่วยให้ชุมชนและคณะวิจัยในโรงเรียนได้พบทางเลือกในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเหล่านี้ ซึ่งจะยังประโยชน์ทั้งแก่ชุมชน และการจัดกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน ที่จะได้สร้างองค์ความรู้ชุมชนด้วยตนเอง ในการที่จะนำองค์ความรู้ไปจัดทำสาระของหลักสูตรชุมชนในส่วนของที่เกี่ยวกับสภาพปัญหา สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนต่อไป

โครงการศึกษาวิจัยนี้จึงเกิดขึ้น โดยมีความสนใจที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนแบบมีส่วนร่วมและเติมเต็มองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน การอพยพโยกย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนระหว่างไทยกับพม่าในแถบนี้ และประการสำคัญเป็นการขยายองค์ความรู้ในระดับวิธีคิดของการวิจัยในความเข้าใจต่ออำนาจตามวิธีคิดของมิเชล ฟูโก (อ้างอิงตามอำนาจันท์ กาญจนพันธ์ 2544) ที่ว่าอำนาจนั้นไม่ได้มีแต่ด้านบน ในแง่ของการกดขี่ควบคุม (Domination) แต่อำนาจยังสร้างสรรค์ผลผลิต ในรูปแบบของวาท

กรรมต่างๆซึ่งถือเป็นการให้ความหมายที่มีนัยในเชิงการเสริมสร้างอำนาจด้วย (Empowerment) และในขณะเดียวกันการวิจัยที่มุ่งกระตุ้นให้ชุมชนสร้างความเป็นตัวตนขึ้นมา ก็เป็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมขึ้นมาใหม่เพื่อปรับและสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจขึ้นมาได้บ้าง โดยไม่ถูกเบียดขับออกไปเป็นคนชายขอบของชายขอบ นอกจากนั้นโครงการนี้ยังคาดหมายว่าจะได้เติมเต็มองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนอย่างต่อเนื่องทั้งในส่วนเนื้อหาและความเป็นพลวัตของกลุ่มชนต่างๆ ซึ่งจะมีส่วนในการผลักดันให้มีการพัฒนาอำนาจชุมชนมาใช้ในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น เช่นการเสริมให้ชุมชนใช้อำนาจชุมชนเพื่อการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งน่าจะเป็นทางเลือกใหม่ในการพัฒนาสังคมไทย (อานันท์ กาญจนพันธ์ วิชิตเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา 2544) ตามสภาพของหมู่บ้านนี้ถ้ามองในฐานะคนนอกจะคิดว่าเป็นหมู่บ้านที่ไร้อำนาจในตนเอง และได้รับการครอบงำอำนาจจากโครงสร้างสังคมที่มีผลกระทบทางการเมืองจากพม่าและกระแสบริโภคนิยม การค้ายาเสพติด รวมทั้งการพัฒนาของรัฐที่ปิดล้อมการพึ่งพาตนเองของชุมชน การศึกษาวิจัยอย่างมีส่วนร่วมน่าจะช่วยให้ค้นพบความเป็นพลวัตของกลุ่มชาติพันธุ์และพบทุนทางสังคมของชุมชนจากการสร้างวาทกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อันสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สอดแทรกอยู่ในระดับต่างๆของสังคมทั้งในพื้นที่ส่วนตัวของครอบครัว กับในพื้นที่สาธารณะของการเมือง เศรษฐกิจและกฎหมาย (อานันท์ กาญจนพันธ์ 2544)

ประเด็นที่จะศึกษาในมิติเวลาของประวัติศาสตร์ คือช่วงเวลาที่ชุมชนมีผลกระทบจากการพัฒนาประเทศ ได้แก่การก่อตั้งโรงเรียน นโยบายการปราบปรามการปลูกฝิ่น พระราชบัญญัติวนอุทยานแห่งชาติ ตลอดจนการกระเพื่อมตัวในการอพยพข้ามเขตอันเนื่องมาจากนโยบายทางการเมืองจากพม่า ช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านเหล่านี้มีผลกระทบต่อชุมชนซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เหล่านี้อย่างไร กลุ่มชาติพันธุ์หลักทั้งสามกลุ่มนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนเรียนรู้ในช่วงเวลาประวัติศาสตร์นั้นอย่างไร และในขณะเดียวกันการอยู่ร่วมกันซึ่งมีการผสมผสานทางชาติพันธุ์ และต่างศาสนา ต่างความเชื่อเขาได้สร้างสมบัติร่วมของชุมชนที่สามารถยึดโยงกลุ่มพวกเขาให้ดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างไร มีอะไรเป็นสมบัติร่วมหรือเป็นทุนทางสังคม

การวิเคราะห์กระบวนการทางประวัติศาสตร์ ในมิติแห่งความเคลื่อนไหวจะทำให้เห็นกระบวนการปรับตัวทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม เพื่อเป็นการจัดความสัมพันธ์ที่มีทั้งการขยายพื้นที่ การต่อรองและการปรับเปลี่ยนโดยสะท้อนอัตลักษณ์ของเขากออกมาอย่างไร

การมีส่วนร่วมของชุมชน

การศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนในโครงการนี้คาดหวังที่จะให้ผลที่ได้รับกลับคืนสู่ชุมชน โดยมีผู้รองรับและนำไปใช้ได้ จึงเลือกสรรคส์ผู้มีส่วนได้เสียในชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก ครูในสองโรงเรียน คือครูที่เป็นพี่เลี้ยงการทำวิจัย ๒ คนจากบ้านแม่สาวเมืองหนองคำบลแม่สาว และครูที่ฝึกทำวิจัย คือครูจากบ้านสันตันคู้เพราะจะได้สอดคล้องกับความต้องการให้นโยบายการศึกษาแห่งชาติ และได้ปฏิบัติให้นโยบายการศึกษาเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นจริง ตามนโยบายในการปฏิรูปการศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน และกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นจากฐานรากโดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ตามแนวการจัดการศึกษากับชุมชนตามพระราชบัญญัติการศึกษา มาตรา 29 และมาตรา 27 ซึ่งมีใจความตาม พระราชบัญญัติ

2. วัตถุประสงค์

2.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป

ชาวบ้านสันตันคู้ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ ๓กลุ่ม และมีความต่างทางศาสนา ต่างวัฒนธรรม เขามีกระบวนการสร้างพลังเพื่อปรับเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกกลุ่มชาติพันธุ์อย่างไร ท่ามกลางประวัติศาสตร์แห่งการเปลี่ยนผ่าน ตามช่วงเวลาในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐไทย ตลอดถึงผลกระทบจากกระแสนิยมใหม่ และการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนจากนโยบายทางเศรษฐกิจการเมืองของพม่าว่า เขาได้สร้างสมบัติร่วมของชุมชนที่สามารถยึดโยงกลุ่มพวกเขาให้ดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างไร และเขามีอะไรเป็นสมบัติร่วมหรือเป็นทุนทางสังคม

2.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ร่วมกับชุมชนเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวภายในกลุ่ม และการสร้างความสัมพันธ์นอกกลุ่มจนเกิดเป็นสมบัติร่วมของชุมชนบ้านสันตน์คู้ ที่สามารถยึดโยงกลุ่มพวกเขาให้ดำรงอยู่ร่วมกันได้ในท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม

2. เพื่อกระตุ้นความเป็นตัวตนที่ถูกกระแสสังคมครอบงำมาก่อน โดยร่วมกับชุมชนวิเคราะห์วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่เคลื่อนไหว เป็นการขยายพื้นที่ทางสังคม ให้เกิดพลังและหาทางเลือกในการปรับตัวได้เพิ่มขึ้น ซึ่งมีผลต่อการดำรงอยู่และขยายพื้นที่ทางสังคมของชุมชน

ระเบียบวิธีการวิจัย

วิธีการศึกษา

3.1 โครงการนี้เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ครูนักวิจัยเก่าถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่ครูนักวิจัยใหม่ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ให้ชุมชนมีบทบาทหลักในขั้นตอนต่างๆของการวิจัย โดยนักวิจัยจากโรงเรียนบ้านสันตน์คู้เป็นผู้กระตุ้น หรือจุดพลังให้ชุมชนมีการรับรู้ เรียนรู้และวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และศักยภาพในการแก้ปัญหาอันเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง ให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้กระบวนการกลุ่ม และมีการศึกษาเจาะลึกบางกรณี ที่จะเป็นตัวแบบของการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ในเชิงเศรษฐกิจ การแข่งขันและการประสานการใช้ทรัพยากร และวัฒนธรรมร่วม เช่น กลุ่มหัตถกร เกษตรกร คนรับจ้างขายแรงงาน ฯลฯ

3.2 ใช้การวิเคราะห์ด้วยกระบวนการประวัติศาสตร์ ในมิติของความเคลื่อนไหว กระบวนการวิจัยสามารถทำให้ชุมชนถอดประสบการณ์ชีวิตจิตสำนึก

ร่วมในอัตลักษณ์ของชุมชน เห็นคุณค่า รู้ความหมายเกิดความตระหนักชัดในประวัติศาสตร์แห่งการเปลี่ยนผ่าน ประสบการณ์ของชุมชนและชาติพันธุ์ ตระหนักชัดในมรดกร่วมของชุมชนที่เหนียวแน่นกำลังใจ ให้คุณค่าต่อความเป็นชนเผ่า ว่าโยงโย เกี่ยวพันกับวิถีชีวิตร่วมของชุมชนบ้านสันตตันคู่อย่างไร และสามารถนำมาแก้ปัญหาประจำวันได้อย่างไร

นอกจากนั้นยังสามารถเพิ่มกระบวนการทัศน์ต่อภาพฝัน ความหวังต่ออนาคตที่จะทำได้จริง ๆ น่าจะมีอะไร อย่างไรบ้าง รู้จักทางเลือกในวิถีชีวิตประจำวันตามขีดจำกัดที่มีอยู่ ตระหนักชัดในคุณค่าแห่งตน ใช้ประวัติศาสตร์แห่งชีวิตชุมชน และวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นประวัติศาสตร์แห่งชีวิตเป็นบทเรียนทั้งทางด้านระบบคิด ความเชื่อและการทำมาหากิน รู้จักสิทธิและการจัดการทุนทางสังคมของตนเอง (อานันท์ กาญจนพันธ์ 2537) และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

3.3 ใช้วิธีการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่าแบบรอบด้าน (Triangulation) ในแต่ละคำถาม จากคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม ได้แก่ กลุ่มผู้เฒ่า ผู้นำ คนหนุ่มสาว ในและนอกชุมชน ฯลฯ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องต้องกันของข้อมูล จะมีการจัดกลุ่มเสวนา ได้แก่ กลุ่มผู้เฒ่า กลุ่มหนุ่มสาว และกลุ่มหัตถกร กลุ่มหญิง กลุ่มชาย กลุ่มเกษตรกร และบางกลุ่มอาจจะซ้ำซ้อนกัน ตามลักษณะของวัฒนธรรมชุมชนที่วิถีชีวิตเป็นแบบองค์รวม ทั้งนี้คำนึงถึงประเด็นที่จะเก็บข้อมูลเป็นสำคัญ รายละเอียดดังปรากฏในแผนการปฏิบัติงาน

3. กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่

3.1 ครูที่เคยทำวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนจากโรงเรียนบ้านแม่สาวเมืองหนองอำเภอแม่เฒ่า 2-3 คน เพื่อพัฒนาทักษะในการทำวิจัยให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3.2 ครูใหญ่และ ครูที่อาสาเป็นนักวิจัยจากโรงเรียนบ้านสันตตันคู่สองคน เพื่อฝึกหัดการทำวิจัย

กลุ่มเป้าหมายรอง คือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติ ได้แก่

-นักเรียนบ้านสันตตันคู่

-ครูทุกคนในโรงเรียนบ้านสันตตันคู่ 8 คน

- ผู้นำชุมชน เช่นกรรมการหมู่บ้าน อ.บ.ต ฯลฯ
- ประชาชนทั่วไปในหมู่บ้านสันตติ์นคู่ ซึ่งประกอบด้วย ชาวลาหู่ 36 ครัวเรือน ชาวไทใหญ่ 38 ครัวเรือน คนเมือง (เชียงใหม่) 120 ครัวเรือน

วิธีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีเก็บข้อมูลจะใช้วิธีเชิงคุณภาพ โดยนักวิจัยที่มีประสบการณ์ได้แก่ครูจากบ้านแม่สาวเมืองหนอง ฝึกทักษะการเก็บรวบรวม ข้อมูลให้แก่ครูที่อาสาเป็นนักวิจัยในโรงเรียนบ้านสันตติ์นคู่ จากนั้นร่วมศึกษากับชาวบ้านในระดับต่างๆพัฒนาองค์ความรู้การวิจัยและเนื้อหาประวัติศาสตร์ไป พร้อมๆกัน

วิธีวิเคราะห์ข้อมูลใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์แห่งการเปลี่ยนผ่าน

ผู้ร่วมโครงการ :

- ผู้ติดต่อประสานงาน 1 คนระหว่างในเมืองเชียงใหม่กับอำเภอฝาง
- ครูที่เคยเป็นนักวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนจากบ้านแม่สาวเมืองหนอง 2-3 คน
- ครู 3 คน จากโรงเรียนบ้านสันตติ์นคู่เป็นนักวิจัย
- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียครูทุกคนในโรงเรียนและผู้นำหมู่บ้านผู้ปกครองนักเรียน
- เครือข่ายชุมชน ชาวบ้านกลุ่มต่างๆที่เป็นผู้ร่วมให้ข้อมูล

ประเด็นในการศึกษา

ด้านเศรษฐกิจ ศึกษาข้อมูลทางการผลิตที่สะท้อนการแย่งชิงและการร่วมประสานกันในการใช้ทรัพยากรสาธารณะ วิธีคิดต่อสิทธิในที่ทำกินทั้งการจัดการภายในและภายนอกชุมชนที่เคยเป็นมาและมีวิวัฒนาการตามผลกระทบภายนอกภายในชุมชนว่ามีสภาพอย่างไร และเขาได้เคยมีการผลิตสร้างวัฒนธรรมอย่างไร

ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชน เลือกศึกษาเจาะลึกวัฒนธรรมที่สะท้อนจิตสำนึกร่วมหรือสมบัติร่วมของชุมชนและความเป็นตัวตนของชาวสันตติ์นคู่ในเชิงเศรษฐกิจ ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ผลกระทบต่อวิถีชีวิต

ชาวบ้านสันตันทันธุ์. ตามช่วงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และก่อนหน้านั้นที่มีผลสืบเนื่องหรือมีความเกี่ยวข้องต่อการสะท้อนให้เห็นการปรับตัวของชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาชุมชนบ้านสันตันทันธุ์แบบมีส่วนร่วมด้วยวิธีการประวัติศาสตร์แห่งการเปลี่ยนผ่าน โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือครู นักเรียนชุมชนร่วมมือกันเวลาศึกษา 1 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2546

ทำการศึกษาโดยใช้เครือข่ายนักวิจัยจากโรงเรียนบ้านแม่สาวเมืองหนองสองคนมาเป็นพี่เลี้ยงให้แก่ครูนักวิจัยใหม่ในโรงเรียนบ้านสันตันทันธุ์ ทั้งสองโรงเรียนมีระยะทางห่างกันประมาณ 30 กิโลเมตร

5. วิธีดำเนินการวิจัย

1. สำรวจชุมชนและเลือกชุมชน
2. หาอาสาสมัครเครือข่ายนักวิจัยโดยเริ่มจากโรงเรียน แล้วหาเครือข่ายชุมชน 4 เดือนโดยจัดเสวนา จัดประชุมปฏิบัติการกับนักวิจัยฝึกหัด เพื่อฝึกปฏิบัติในชุมชนและเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
3. สำรวจชุมชนร่วมกับชุมชนและเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน โดยการสัมภาษณ์ สังเกตและสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน ครู
4. สนทนากลุ่มกับกลุ่มต่างๆ ได้แก่ผู้อาวุโส กลุ่มผู้นำ อบ.ต คณะครู กรรมการหมู่บ้าน ช่างฝีมือ กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มแม่บ้าน และอาจศึกษาดูงานชุมชนอื่นเกี่ยวกับการจัดกระบวนการ
5. ใช้กรณีศึกษา โดยผู้ช่วยวิจัยสังเกตและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในกรณีที่เลือกศึกษา เช่นผู้นำ ช่างทอ เกษตรกร ฯลฯ เพื่อเป็นตัวแทนในการเกี่ยวข้องประสบการณ์ที่เปลี่ยนผ่านติดตามตลอดโครงการจากนักวิจัยเครือข่าย
6. จัดเวทีคืนประวัติศาสตร์สู่ชุมชน ตรวจสอบข้อมูลความทรงจำของชุมชน และสร้างความตระหนักต่อการรับรู้ตัวตนหรืออัตลักษณ์ของชุมชน โดยผ่านวาทกรรม การแสดงออก ฯลฯ

7. พบปะเครือข่ายนักวิจัยเพื่อติดตามข้อมูล จัดเก็บข้อมูลและแลกเปลี่ยนวิธีการศึกษาชุมชน ซึ่งกันและกันครั้ง

๘. เขียนรายงานการวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านสันตน์คู้

เครื่องมือการทำวิจัย

ใช้คำถามหลักในการวิจัยคือ

5.1 ในด้านการทำมาหากิน ซึ่งแตกเป็นคำถามย่อยที่สะท้อนการทำมาหากินและการใช้ทรัพยากรสาธารณะ เช่น ชาวบ้านสันตน์คู้คือใคร มาจากไหน ทำมาหากินอย่างไร ชาวลาหู่ ชาวไทใหญ่ และคนเมืองทำมาหากินอย่างไร อะไรที่เหมือนกัน อะไรที่แตกต่างกัน การพื้นที่ทำเกษตรมีการจัดการ หรือสิทธิการครอบครองที่ดินเป็นอย่างไร ใครมีสิทธิอย่างไร การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเมื่อไร อย่างไร ฯลฯ

คนเคลื่อนย้ายเข้ามามีโอกาสในการทำมาหากินอย่างไรบ้าง อะไรที่เป็นปัญหาขัดแย้ง อะไรที่ร่วมมือกันแล้วเป็นประโยชน์ร่วมกัน

ในด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เมื่ออพยพเข้ามาอยู่ที่หมู่บ้านนี้มีประเพณีอะไรที่ยึดถือสืบทอดกันมา มีประเพณีหรือกิจกรรมอะไรที่ชาวบ้านสันตน์คู้จะต้องเข้าร่วมกันทุกกลุ่ม เพราะอะไร ถ้าร่วมกันประกอบประเพณีนั้นแล้วได้อย่างไร ถ้าใครไม่ร่วมประเพณีจะเกิดอะไรขึ้น ประเพณีที่ภูมิใจอยากอวดแก่คนภายนอกคืออะไร

ถ้าให้เลือประเพณีที่คิดว่าทำให้ชาวบ้านสันตน์คู้ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และมีความเป็นหมู่บ้านเดียวกัน คือประเพณีอะไรบ้าง เพราะอะไร

คำถามเหล่านี้อาจปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์แวดล้อมและผู้เข้าร่วมเวที

ประเพณีที่เป็นของเฉพาะกลุ่ม ไม่จำเป็นต้องมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเข้าร่วมคืออะไร

เครื่องมือการจัดเวทีชุมชน คือ

เทคนิคเครือข่ายสังคม

ทักษะชีวิต

7. อุปกรณ์

- เครื่องเขียน กระดาษปอนด์ ดินสอ ปากกา แฟ้มเอกสาร ฯลฯ

- เทปบันทึกข้อมูล คลิปเทป ถ่าน
- คอมพิวเตอร์
- फिल्मถ่ายรูป

8. รูปธรรมจากการวิจัย

1. พัฒนานักวิจัยและเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนมีประสบการณ์ในกระบวนการสร้างองค์ความรู้และตระหนักถึงภูมิปัญญาของชุมชนด้วยตนเอง 3 คน คือผู้บริหาร 1 คน ครู 2 คน เพิ่มประสิทธิภาพของนักวิจัยเก่า 2 คนจากโรงเรียนบ้านแม่สาวเมืองหนอง

2. รายงานการวิจัย "ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านสันตน์คู 1 เล่ม"

ตามเนื้อหา ดังนี้

2.1 เนื้อหาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนบ้านสันตน์คู

2.2 รายงานกระบวนการเพื่อสะท้อนการขับเคลื่อนของชุมชน

๘. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทีมวิจัยจะเข้าใจการปรับตัวและการผสมผสานทางวัฒนธรรมในระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะครูจะมีแนวทางและความเข้าใจต่อการสอนนักเรียนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม

2. ได้องค์ความรู้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนที่ศึกษาโดยชุมชน เพื่อชุมชน และครูจะสามารถสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านสันตน์คูได้ด้วยตนเอง

3. ได้ขยายเครือข่ายนักวิจัยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชน ครูที่ผ่านกระบวนการจะเกิดความเชื่อมั่นที่จะสร้างองค์ความรู้ชุมชน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิธีคิดและวิธีการศึกษา

การศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นกระบวนการหนึ่งและเป็นวิธีวิทยาในการวิจัยสู่การกระตุ้นความคิดจิตสำนึกใหม่ในการพัฒนาสังคมไทย เพื่อให้รู้เท่าทันแนวคิดเกี่ยวกับความยากจนของประเทศหลังภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจว่าเป็นความยากจนที่เกิดจากโครงสร้าง เพราะเป็นความยากจนที่ปรากฏในสังคมไทยและทั่วโลกเวลานี้ เนื่องมาจากนโยบายพัฒนาที่มุ่งสร้างความมั่งคั่งให้แก่คนจำนวนน้อย โดยการแย่งชิงทรัพยากรจากคนส่วนใหญ่ไป (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2543) นอกจากนั้นนักคิดท่านนี้ยังได้ชี้ทางออกของความยากจนจากโครงสร้างนี้ว่าสังคมไทยนั้นมีทางออกหลายประเด็นด้วยกันคือการกระจายการศึกษา การไม่สร้างความรู้ด้วยการบิดเบือนเพื่อแย่งชิงทรัพยากรจากประชาชน ฉะนั้นต้องสร้างความรู้ที่ถูกต้องและเป็นจริงขึ้นถ่วงดุลกับความรู้ที่บิดเบือนเหล่านั้น ต้องสร้างเครือข่ายนักวิชาการและชาวบ้านและสื่อเพื่อสร้างและขยายความรู้ที่ถูกต้องเหล่านี้แก่สังคม ซึ่งแนวคิดนี้ผู้วิจัยในโครงการนี้จะได้ศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีวิทยาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นในการกระตุ้นจิตสำนึกและตัวตนของชุมชนว่าจะรูปธรรมเป็นอย่างไร ถ้าพบความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมก็จะยืนยันยุทธศาสตร์การเมืองตามแนวทางนี้ว่าเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยชาวบ้านให้รู้จักตนเองและรู้พลังของชุมชน การศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยการขยายพันธมิตรทั้งแนวนอน คือสร้างเครือข่ายให้กว้างขวางในหมู่ชาวบ้าน และองค์กรประชาชนจากชนชั้นอื่นทั้งทางขวาง และทางแนวตั้งเพื่อจะทำให้เกิดความเข้าใจและการหนุนช่วยจากคนในสังคมให้กว้างขวางขึ้น ที่ผ่านมามีเราถูกทำให้เข้าใจว่าความยากจนคือจุดสะกดหรือส่วนปลีกย่อยของชาติ ความคิดเช่นนี้เป็นอุปสรรคที่จะเข้าใจและสร้างนโยบายที่เอื้อต่อคนจน นิธิ เอียวศรีวงศ์ ตั้งประเด็นที่แหลมคมไว้ว่า เมื่อความรู้คืออำนาจแล้ว คนจนจะต้องเป็นผู้ตั้งคำถามต่อการหาความรู้ เพื่อจะได้มีพลังและองค์กรชุมชนทั่วโลกจะต้องพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงกัน วิธีการที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและวิถีทางหนึ่งก็คือ การเปลี่ยนความคิดจิตสำนึกใหม่ในการ

พัฒนาสังคมไทย เพื่อให้มีส่วนร่วมในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองของประชาชน หรือคนจนภูมิปัญญาท้องถิ่นการพัฒนาแบบยั่งยืน ทั้งสังคมควรเข้าใจปัญหาที่แท้จริงของคนจน

ในทำนองเดียวกัน สีลาภรณ์ บัวสาย (2546) ได้สังเคราะห์งานวิจัยด้านชุมชน นั้นมีหลายนัยยะที่มีความหมายสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการวิจัยนี้ คือการสังเคราะห์พบว่าการวิจัยในฐานะเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของ “คนใน” จะฟื้นคืนมาด้วยการได้ด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของคนใน หรือเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในกับคนนอกมีความสำคัญมากที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือสร้างวิถีคิดใหม่ เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่จนสามารถสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงที่เป็นจริงได้ ข้อสรุปจากงานสังเคราะห์ ของงานวิจัยทั้งหมด พบปัญหาที่ละเอียดอ่อนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ต้องเริ่มต้นด้วยการปรับฐานคิดของครู และผู้บริหาร โรงเรียนว่ายังมีแหล่งความรู้อีกมากอยู่นอกรั้วโรงเรียน จึงควรเข้าไปศึกษาหาความรู้จากชาวบ้านทำให้โรงเรียนและครูไม่แปลกแยกกับชาวบ้าน จากนั้นก็เอาจุดแข็งของทั้งฝ่ายชุมชนและฝ่ายโรงเรียนมาแลกเปลี่ยนเป็นการต่อยอดความรู้ สร้างการเรียนรู้ ด้วยความไว้วางใจกัน เคารพศักดิ์ศรีของชาวบ้านเรียนรู้และพัฒนาความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน ปลายทางของการศึกษาก็คือการจะจัดการศึกษาให้เกิดผลกระทบทางบวกต่อการเสริมสร้างระบบความรู้ท้องถิ่นให้แข็งแรงมากขึ้น พยายามหาความรู้ของชาวบ้านให้พบ และหาวิธีเข้าไปต่อยอดให้เขาสามารถทำมาหากินได้ดีขึ้น หรือมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การจะปรับเปลี่ยนวิถีคิดได้ต้องเข้าใจกรอบคิดของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่าคืออะไร ต้องเข้าใจวิวัฒนาการการศึกษาประวัติศาสตร์ในอดีตมาก่อน อานันท์ กาญจนพันธุ์ นักมานุษยวิทยาไทย ได้นำเสนอสถานภาพของวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยทั้งที่เคยเป็นมาในอดีต และความคลี่คลายของวิธีการศึกษามาจนถึงปัจจุบันไว้ในหนังสือความคิดทางประวัติศาสตร์และศาสตร์ของวิถีคิด (2543) สรุปให้เข้าใจง่าย ๆ ได้หลายประการดังนี้

รากเหง้าของปัญหาการศึกษาประวัติศาสตร์ คือลัทธิความชำนาญพิเศษ ซึ่งเป็น การศึกษาประวัติศาสตร์อาชีพเน้นเหตุการณ์เท่านั้นว่าเป็นข้อเท็จจริงที่สามารถ ตรวจสอบได้ ผลคือทำให้ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวของสถาบันหรือมหาบุรุษ พัฒนาการของประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาแบ่งวิชาออกเป็นสาขาไม่ให้ความสนใจกับการ เปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์หรือที่เรียกว่าการศึกษาแบบอาชีพซึ่งเข้ามามีบทบาทต่อ ประเทศไทยพร้อมกับการขยายตัวของจักรวรรดินิยมของอังกฤษ ดังนั้นจึงมีแนวคิด เกิดขึ้นว่าศึกษาข้ามสาขาจะทำให้มีเอกภาพของวิชามากขึ้นจึงเกิดการศึกษา ประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับวิธีการทางมานุษยวิทยา เพราะเอกภาพในการศึกษาความ เคลื่อนไหวทางสังคมจะพบว่ามีความสลับซับซ้อนไม่อาจจะมองอย่างเป็นขาวเป็นดำได้ เพราะความสัมพันธ์ของมนุษย์นั้นไม่อาจจะมองว่ามีสาเหตุที่ก่อให้เกิดในลักษณะส่งผล ตามแนวตรง จึงเกิดการศึกษาที่พัฒนารูปแบบใหม่ขึ้นมา เมื่อแนวคิดการศึกษา เปลี่ยนไป วิธีศึกษาก็ต่างไปจากอดีต การไปสังเกตพฤติกรรมในปัจจุบัน ณ ตำแหน่งที่ กำลังศึกษาอยู่ทำให้สามารถแสดงภาพซับซ้อนทางประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจนซึ่ง สามารถทำได้โดยสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่อยู่เหนือการแบ่งแยกการศึกษา ออกเป็นวิชาจากลัทธิความชำนาญพิเศษ และยิ่งไปกว่านั้นแนวคิดที่อานันท์ ได้จากการ วิเคราะห์ผ่านการเขียนประวัติศาสตร์ของจิตร ภูมิศักดิ์ ได้อธิบายว่าความสัมพันธ์ของ มนุษย์ในเรื่องการผลิตนี้จะช่วยให้ได้ภาพชีวิตสังคมทั้งหมด และยังคงมีความแตกต่าง ไปแต่ละขั้นตอนของประวัติศาสตร์ นับเป็นจุดสำคัญสำหรับการศึกษาในโครงการนี้ อย่างมาก หลักฐานที่ชัดเจนของการศึกษาแบบรวมศูนย์ ได้แก่ตัวอย่างจากงานศึกษา ของจิตร ภูมิศักดิ์ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2543) พบว่า "โคลงห้า" ได้เป็นรูปแบบภาพย่ กลอนของชนชาติไทย-ลาว กลุ่มที่ยังมีบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเดียวกันทางเหนือของกลุ่ม น้ำกกในจังหวัดเชียงราย หรืออย่างน้อยก็ต้องได้เล่นโคลงห้าร่วมกันอยู่ในบริเวณชุมชน ใหญ่ ณ ลุ่มแม่น้ำกก ก่อนที่ฝ่ายหนึ่งจะเคลื่อนเข้าสู่หลวงพระบาง อีกฝ่ายหนึ่งเคลื่อนลง สุโขทัยและสุวรรณภูมิ แต่ฉันทลักษณ์โคลงห้ากลับไม่ได้นับรวมเข้าเป็นการศึกษาแบบ ฉันทลักษณ์ของไทยอยุธยา ซึ่งจะเริ่มให้ความสำคัญต่อการศึกษาที่โคลงสี่ สะท้อนให้ เห็นการศึกษาที่ไม่นับรวมชุมชนเข้าเป็นหน่วยของการศึกษา ย่อมสะท้อนข้อมูลจริงไม่ ครบถ้วนเช่นเดียวกันกับที่ ธิดา สารยา (2529) ได้วิจารณ์ว่าขอบเขตของเนื้อหา

ประวัติศาสตร์กระแสหลักถูกจำกัดอยู่ในกรอบของพงศาวดารและเน้นความเป็นศูนย์กลาง ในขณะที่ความรู้เรื่องราวต่าง ๆ มีมากขึ้น ดังเช่นสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพได้บันทึกเรื่องราวบอกเล่าตำนานนิทานของสถานที่ที่พระองค์พบเห็นซึ่งเป็นความรู้ที่มีค่ายิ่งสำหรับศึกษาประวัติศาสตร์สมัยต่อมา กลับไม่สัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ขณะนั้น เรื่องที่มีใ้ค้อยู่ในพงศาวดารก็ถือว่าเป็นอื่นแม้จะเป็น "เรื่องจริง" ก็ตาม ดังพระปรารภของสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ในคำนำหนังสือโบราณคดีฉบับพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2485 ว่า "เรื่องราวต่าง ๆ ที่เล่าต่อไปนี้ล้วนเป็นเรื่องจริงซึ่งตัวฉัน ได้รู้ได้เห็นเองมิได้ประดิษฐ์ขึ้นใหม่แต่เป็นเพียงเกร็ดนอกพงศาวดารจึงเรียกว่านิทานโบราณคดี" (ธิดา สารยา :อ้างแล้ว)

ดังนั้นการศึกษาประวัติศาสตร์จึงเกิดการศึกษานอกทิศทางใหม่ อย่างน้อยมีสามทิศทางด้วยกัน (อานันท์ กาญจนพันธุ์ , 2543) ในระยะแรกดูเหมือนจะแยกจากกัน แต่ในที่สุดก็หันมาหลอมเป็นแนวทางในการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนขึ้น แนวแรกประวัติศาสตร์สังคม นิธิ เอียวศรีวงศ์ เรียกว่า ประวัติศาสตร์ประชาชน แนวที่สองประวัติศาสตร์เศรษฐกิจมีลักษณะย่อยสามอย่างด้วยกันคือ กลุ่มแรก ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจหมู่บ้าน กลุ่มที่สองเน้นการศึกษา ประวัติศาสตร์การค้าท้องถิ่น กลุ่มที่สามการศึกษาเศรษฐกิจของขบวนการที่เปลี่ยนผ่าน แนวทางที่สามประวัติศาสตร์วัฒนธรรมมีการศึกษาคลึกลายมาจนถึงประวัติศาสตร์ในมิติวัฒนธรรมความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในมิติทางวัฒนธรรม จะเป็นกุญแจต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นที่มีความหมายต่อชีวิตผู้คนชนรดาของหมู่บ้าน เพราะวิธีการศึกษาแบบนี้เป็นวิธีการที่พยายามหาอธิบายวิถีชีวิตของชุมชนที่เผชิญหน้ากับระบบการทำมาหากินท่ามกลางกระแสของการปะทะระหว่างสังคมเกษตรกรรมและทุนนิยม ได้หลายมิติและใกล้เคียงกับความเป็นจริงยิ่งขึ้นสิ่งสำคัญที่ต้องเข้าใจความหมายของคำว่ามิติทางวัฒนธรรมคืออะไร เพื่อจะได้เข้าใจตรงกัน

มิติทางวัฒนธรรม หมายถึง การเคลื่อนไหวทางความคิด ที่มนุษย์พยายามสร้างความหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในการดำรงชีวิตทางสังคมบนพื้นฐานอุดมการณ์และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งมีผลให้เกิดการครอบงำอุดมการณ์หลักและการต่อต้านการครอบงำดังกล่าว บางครั้งก็เกิดเป็นความคิดที่เป็นระเบียบ บางครั้งก็ไร้ระเบียบ เป็น

กระบวนการต่อสู้ทางความคิด เกี่ยวกับ อำนาจในสังคม ซึ่งสามารถมองเห็นได้โดยผ่านทาง วาทกรรม หรือการแสดงออกทางสัญลักษณ์แต่สื่อความหมายที่มีนัยแตกต่างกัน เช่นการอธิบายความหมายใหม่ในพิธีกรรม ชาติพันธุ์ ชนชั้น และเพศ เป็นต้น ตามการศึกษานี้เราใช้คำว่า อัตลักษณ์ การศึกษาประวัติศาสตร์ไทใหญ่ยังต้องเข้าใจแนวคิดแบบ ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์วรรณนาเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งเราจะพบการปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่จะปรากฏอยู่เสมอในความคิดเกี่ยวกับคนอื่น ซึ่งเป็นเนื้อหาสำคัญของชาติพันธุ์วรรณนาในประวัติศาสตร์ตลอดมา การศึกษาเจาะลึกลงไปถึงวาทกรรมทำนองนี้ น่าจะช่วยผู้ศึกษาไม่ยึดติดอยู่กับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อย่างตายตัวเนื่องจากสิ่งที่ดูภายนอกเสมือนหนึ่งข้อเท็จจริงนั้น แท้จริงแล้วอาจเป็นเพียงวาทกรรม ยิ่งกว่านั้นมิติทางวัฒนธรรมดังกล่าวจะเสริมให้การศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีชีวิตชีวาขึ้น เพราะแสดงนัยที่เคลื่อนไหว และการต่อสู้ของผู้คน ในการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ บทสรุปจากอานันท์ ทำให้คนที่ศึกษาในมิติใหม่โดยเฉพาะการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีความแม่นยำ ชัดเจนในการที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการศึกษาจากการมุ่งเน้นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มาสู่การมองข้อมูลที่ปรากฏว่าเป็นวาทกรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากการทบทวนแนวคิดและทิศทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแนวต่าง ๆ ข้างต้น พอจะสรุปวิธีการศึกษาหลัก ๆ ได้ดังนี้

ประการแรก ต้องเปลี่ยนแปลงมุมมองจากประวัติศาสตร์การเมืองของศูนย์กลาง ไปสู่การศึกษาประวัติศาสตร์ขององค์กรรวมด้านอื่นๆ ที่สำคัญคือ ประวัติศาสตร์สังคม ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์วัฒนธรรม

ประการที่สอง ต้องเสริมด้วยการมองในมิติทางวัฒนธรรมมากขึ้น หมายความว่า การเคลื่อนไหวทางความคิด ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่เรียกว่า “ วาทกรรม ” เพราะจะทำให้การสื่อความหมายมีนัยแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงสมัยของประวัติศาสตร์

ประการสุดท้าย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่อาจสมบูรณ์ในตัวเองหรือสามารถแยกศึกษาออกมาต่างหากจากบริบททางสังคมและกระบวนการทางประวัติศาสตร์ในวงกว้าง

เพราะ ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวของการเคลื่อนไหวทางความคิด ที่มีความขัดแย้งต่อผู้ครอบงำและแลกเปลี่ยน ผสมผสานกันอยู่ตลอดเวลา

แนวคิดจากบทความเรื่อง “จุดเปลี่ยนประวัติศาสตร์” ของ อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2544) ที่เสนอว่าการศึกษาโครงสร้างของอุษาอาคเนย์นั้น ก็มีมีส่วนช่วยเติมเต็มความเข้าใจสังคมชุมชน หมู่บ้านเป็นอย่างมากได้แก่การผสมผสานเนื้อหาข้อมูลที่เราพบในหมู่บ้าน ที่สอดคล้องกับ โครงสร้างการเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์รัฐและประวัติศาสตร์โลก เป็นการเชื่อมโยงความเข้าใจบริบทนอกชุมชนทำให้ได้พบว่า การเปลี่ยนแปลงภายนอกนั้นมีผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร ซึ่งการศึกษาโครงสร้างมีประโยชน์ต่อการเชื่อมโยงยุคประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและความเปลี่ยนแปลงของชาวบ้าน ยุคประวัติศาสตร์นี้จัดได้เป็นสี่ช่วงด้วยกันได้แก่

โครงสร้างการก่อตัวของรัฐโบราณ

โครงสร้างการเผชิญหน้ากับระบอบอาณานิคม

โครงสร้างการแบ่งฝักฝ่ายในยุคสงครามเย็น

โครงสร้างของภูมิภาคอาเซียนยุคทุนเสรีนิยมใหม่

การขัดแย้งในยุคต่างๆ ที่เรามองเห็นภาพรวมของอุษาอาคเนย์ (South East Asia) ทำให้เราสร้างจินตภาพของประวัติศาสตร์ชุมชนหมู่บ้านได้ง่ายขึ้นเพราะอดีตได้ฉายภาพของความสัมพันธ์ และความขัดแย้งของชุมชนแบบสอดคล้องกับวิถีชีวิตและรูปแบบของสังคมชาวบ้าน

แนวคิดนี้เห็นได้จากรายละเอียดที่อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2544) ขยายความว่า ความขัดแย้งระหว่างรัฐจารีตในผืนแผ่นดินใหญ่ของอุษาอาคเนย์ เป็นสงครามแย่งเมือง ทำเพื่อส่งสินค้าออก และการแย่งชิงกำลังคนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตและการขยายอำนาจภายใต้อุดมการณ์จักรพรรดิราช เช่นไทยกับพม่าแย่งกันครอบครองหัวเมืองมอญเพราะต้องการเมืองท่าออกสู่ทะเล การผันเอาสินค้าของป่าและสินค้าส่งไปสู่ต่างประเทศนำมาซึ่งโรคทรพิษแก่ชนชั้นนำในสมัยนั้น ส่วนไพร่ในทุกรัฐก็มีหน้าที่ส่งส่วยและถูกเกณฑ์เป็นแรงงานเพื่อทำการรบพุ่งเท่านั้น

การวิเคราะห์โครงสร้างในช่วงของการเผชิญหน้ากับระบอบอาณานิคมก็ทำให้มองเห็นได้ว่าภายใต้กระแสการรุกรานของบรรดาฝรั่งผู้แสวงหาอาณานิคมนั้น ก็จะเห็น

ได้ว่าบรรดาผู้นำของรัฐจารีตประสพกับข้อจำกัดภายในของตนอย่างไร การจัดการได้ขนาดไหน ในขณะที่โครงสร้างประวัติศาสตร์โลกที่ประเทศตะวันตกได้ฟันผ่านการปฏิวัติอุตสาหกรรมแล้ว

โครงการแบ่งฝักฝ่ายของสงครามเย็นทำให้ผู้นำประเทศอิสระต่างๆที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สองต้องเลือกสังกัดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างชัดเจน ผู้นำทางการเมืองของไทยเลือกสหรัฐอเมริกาทำให้ประเทศเพื่อนบ้านของเรากลายเป็นศัตรู

ตกเข้ามาถึงยุคนี้ระบบเศรษฐกิจโลกที่กลายมาเป็นทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อพี่น้องอุษาคเนย์อย่างไร ย่อมไม่มีทางสู้เพื่อตนเองหรือพี่น้องร่วมภูมิภาค หากไม่ทำความเข้าใจต่อผลกระทบที่ตกแก่ภูมิภาคนี้อย่างรุนแรงในทิศทางที่ต้องสูญเสียทั้งทรัพยากรและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คงได้แต่นั่งงงสงสัยต่อความทุกข์ยากที่ทวีขึ้นเรื่อยๆ

การเข้าใจประวัติศาสตร์เชิงโครงสร้างที่ผันแปรในแต่ละช่วงเวลานี้จะทำให้เราเข้าใจ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างที่มั่นคงทับเราและมองเห็นหนทางที่จะพัฒนาศักยภาพของเราที่จะเผชิญหน้ากับโครงสร้างใหม่ร่วมกันได้ชัดเจนขึ้นนอกจากการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงโครงสร้างแล้ว อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2544) ยังได้ประสานความคิดว่าการสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นน่าจะช่วยให้หนีจากการสร้างปัญหาที่ได้จากการศึกษาประวัติศาสตร์ “ชาติ”

ไม่แต่จะขจัดความขัดแย้งเท่านั้นหากแต่ยังสามารถช่วยให้นักวิจัยสามารถเชื่อมโยงกระบวนการตั้งรกรากของผู้คน ดังเช่นกลุ่มไทใหญ่ที่อยู่ชายแดนภาคเหนือระหว่างไทยกับพม่า บรรพบุรุษของเขาเคยอยู่แถบนี้สืบทอดกันมาตลอด และผู้คนในผืนแผ่นดินแถบนี้ต้องรับผลกระทบในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแผ่นดินใหญ่มาทุกยุคทุกสมัย เพียงแต่ว่ากลุ่มคนได้เปลี่ยนผ่านไปบ้างสามารถสร้างฐานทางเศรษฐกิจได้ก็อพยพเข้าไปตั้งหลักแหล่งที่มั่นคงในศูนย์กลางของตัวอำเภอ หรือในจังหวัด เหตุการณ์ในชายแดนย่นนี้เคยมีความสัมพันธ์กับรัฐไทยและพม่าอย่างหลวม ๆ ช่วงใดที่พม่าเข้มแข็งก็ตกไปอยู่ภายใต้การควบคุมของพม่า แต่ช่วงใดที่ไทยเข้มแข็งก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของไทย และเป็นความสัมพันธ์แบบหลวมๆของทั้งสองฝ่าย เส้นกันเขตแดนนั้นไม่ได้ระบุชัดเจนลงไปถือว่าเป็นบ้านพี่เมืองน้อง ดังเช่นตามธิดา สารเยา (2529)

กล่าวว่า คนไทยอาศัยอยู่กระจายตั้งแต่เชียงใหม่ไปจนถึงเชียงตุง ในขณะเดียวกัน พวกเชียงตุง อยู่กระจายตั้งแต่เชียงตุงมาถึงเชียงใหม่เป็นต้น สอดคล้องดังที่อรรถจักร สัตยานุรักษ์(2544) กล่าวว่า อันนี้คือประเด็นหลักของการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ท้องถิ่น อันจะทำให้เรามองเห็นความสัมพันธ์ของชุมชนอย่างชัดเจนแทนที่จะมองเห็น แต่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับรัฐที่นำมาซึ่งสงคราม

เมื่อเกิดรูปแบบใหม่แล้ว บริเวณชายแดนของรัฐชาติแบบใหม่ที่เพิ่งถูกเส้นเขตกัน เป็นพรมแดนก็มีได้เป็นเงื่อนไขกันความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน เพราะชุมชนท้องถิ่น ที่มีพัฒนาการมานานก็ยังคงรักษาสายใยความสัมพันธ์ของพี่น้องข้ามพรมแดนกันมา โดยตลอด ซึ่งไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดอันใดของพี่น้องสองฝั่งพรมแดน ความเข้าใจ อันสำคัญของนักประวัติศาสตร์ในประเด็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจชุมชนและ ความสัมพันธ์ที่ชุมชนตนมีความสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ๆ ที่ได้สานขึ้นมาเป็นพื้นที่ของ สังคมท้องถิ่น โดยไม่เกี่ยวข้องกับเส้นเขตแดนของรัฐชาติย่อมทำให้ประชาชนมีความ เข้าใจในพลังสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษและสร้างความภูมิใจในท้องถิ่นของตนที่ดำรงอยู่ มาได้โดยไม่พึ่งพาอำนาจรัฐ จะช่วยให้มีการฟื้นฟูศักยภาพของชุมชนอีกส่วนหนึ่งเพราะ เป็นการฟื้นฟูพลังของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่นขึ้นมาด้วยและน่าจะ ทำให้ชาวบ้านโดยรวมสามารถมองหาทางเลือกของชุมชนได้ดีกว่าเดิมและเป็นทางเลือก ที่วางอยู่บนรากฐานของระบบความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมเดิมที่พัฒนามาแต่อดีตร่วม

การศึกษาประวัติศาสตร์ชาติมีกรอบ โครงความคิดที่เน้นให้เราศึกษากิจกรรมทาง ประวัติศาสตร์ในมิติทางด้านความมั่นคงของรัฐชาติเป็นหลัก มิติอื่นของสังคมถูกละเลย ไปโดยปริยาย พลังของประวัติศาสตร์ที่สืบสานมาอย่างเนิ่นนานดังกล่าวมาข้างต้นจึง ไม่ได้รับการสืบสานแต่กลับถูกลืมเลือน ไปอย่างน่าเสียดาย

ท้ายที่สุดอรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2544) ชี้ให้เห็นว่าอนาคตของอุษาอาคเนย์ไม่ อาจแยกกันอย่างที่เคยเป็นมาหากต้องมีความสัมพันธ์แนบแน่นและเป็นมิตรต่อกันและ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การศึกษาประวัติศาสตร์เชิงโครงสร้างและการศึกษา ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นน่าจะมีส่วนให้เห็นพัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรมที่คนในอุษาอาคเนย์มีส่วนร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การมีจิตสำนึกร่วมกันในการ

เผชิญกับการรุกรานในทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมจากภายนอกในยุคโลกาวัตร์ เพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรไว้ให้ลูกหลาน

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2542) ก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ไว้หลายประเด็นด้วยกันคือ ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ วัฒนธรรมชุมชนหมู่บ้าน สังคมวัฒนธรรมชนชาติไท ซึ่งเป็นการศึกษาที่พยายามค้นหาอุดมการณ์แกนหลักของชุมชนนำไปสู่การค้นคว้าเรื่องสังคมและวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีความหมายต่อการศึกษาวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน ทั้งในแง่เนื้อหาอันเป็นแกนในของชุมชน แนวทางที่กว้างไกลของการศึกษาประวัติศาสตร์ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยและกลุ่มไทนอกประเทศ และที่สำคัญอย่างยิ่งย่อนั้นคือเทคนิคการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่า ที่เป็นการเก็บข้อมูลและการกระตุ้นจิตสำนึกไปในตัวโดยที่ผู้เก็บข้อมูลรับทราบและเป้าหมายชัดเจน จึงผสานจิตวิทยาเข้าไปอย่างอัตโนมัติ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกระตุ้นความทรงจำและความสำนึก ในที่นี้จึงหยิบยกประเด็นที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษามาพอสังเขปดังรายละเอียดต่อไป

ย้อนกลับมาที่กรอบคิดการนำประวัติศาสตร์มาเป็นของชุมชนนั้น ฉัตรทิพย์ก็มีความเห็นสอดคล้องกับ นิธิ เอียวศรีวงศ์ว่า มีความหมายมากเพราะหากชุมชนมีประวัติศาสตร์จะสามารถอ้างความชอบธรรมได้ สิ่งนี้จะเป็นการต่อสู้กับรัฐทางอุดมการณ์ การรื้อฟื้นความทรงจำคือความเข้าใจตนเอง ชุมชนจะมีบทบาทอย่างไรถ้าไม่เข้าใจตนเอง และจะเข้าใจตนเองได้อย่างไรถ้าถูกทำลายความทรงจำไปหมดแล้ว เมื่อเรามองเห็นประวัติศาสตร์ชุมชน จะเห็นว่าความสัมพันธ์ทางตั้งที่รัฐจัดตั้งขึ้นมีความสำคัญลดลง และได้พบว่าเครือข่ายความช่วยเหลือกันระหว่างชุมชนนั้นมีใช้ระบบตลาด หากแต่เป็นความช่วยเหลือซึ่งมีการเอื้ออาทรต่อกัน ทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน และการผูกโยงวัฒนธรรมข้ามกรอบของรัฐ โยงไทยในประเทศไปถึงไทนอกประเทศ เช่น ไทยกับลาว ชุมชนมีระบบวัฒนธรรมของเขา การที่เขาไม่สามารถพัฒนาไปได้เต็มทีนั้นน่าจะมาจากการที่เขาถูกดึงส่วนเกินออกจากหมู่บ้าน โดยที่เริ่มต้นการมองผ่านการผลิตแบบเอเชีย

ผู้เขียนได้วิพากษ์ชนชั้นกลางว่าเติบโตทางเศรษฐกิจเพราะเกาะเกี่ยวรัฐและทุนทางตะวันตก หารากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเองไม่ได้ จึงมักจะเอาอย่างชนชั้นสูง

และตะวันตก ถ้ารับเอาวัฒนธรรมชุมชน ชนชั้นกลางก็จะมีรากเหง้ามาจากสังคมไทย สามารถพัฒนาเอกลักษณ์ของตน มีศักยภาพในการต่อรองกับรัฐและทุนมากขึ้น ในขณะเดียวกันฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2542) ได้นำเสนอให้ปัญญาชนเป็นผู้เชื่อมเอาส่วนดีของวัฒนธรรมตะวันตกไปสู่ชุมชนเพื่อให้วัฒนธรรมชุมชนเกิดพลังที่จะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งจะช่วยให้ประเทศมีความเข้มแข็งพอที่จะยืนอยู่ในประชาคมโลกอย่างเป็นตัวของตัวเอง สามารถต้านทานกระแสทุนโลกที่ครอบเข้าอย่างเร่งเร้าและรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ ในขณะเดียวกันสมพงษ์ วิทวัสศักดิ์พันธ์ ได้สะท้อนแก่นวัฒนธรรมไทผ่านข้อมูลทางสังคมวัฒนธรรมไทใหญ่ มีประเด็นหลักที่น่าจะมองเห็นความสอดคล้องกันกับ พื้นที่ศึกษาของโครงการนี้ทั้งสามชุมชนดังนี้คือ สังคมหมู่บ้านของชาวไทใหญ่เป็นฉันทนึ่งญาติมิตรเฉกเช่นสังคมไทยในชนบท มีความเอื้อเพื่อเอื้อแผ่และช่วยเหลือซึ่งกันและกันดังจะพบในงานปอยต่างๆ ตลอดถึงการเอาแรง มีการควบคุมความประพฤติโดยสังคมนักหมู่บ้าน หากทำผิดจารีตประเพณี ผู้ทำผิดจะได้รับการลงโทษเช่น ถ้างบ้านทำสวน การขอสมათ่อผี หรือการเลี้ยงคนทั้ง หมู่บ้านระบบคิดที่มีโลกทัศน์ของศาสนา ก่อให้เกิดพลังของความเชื่อและมิติทางศาสนาทำให้คนสมานสามัคคีกัน สร้างความเป็นหมู่เป็นพวกเดียวกัน วัดเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนาและการแก้ไขปัญหาสังคม นอกจากนั้นท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมของวัฒนธรรมอื่นผลักดันให้คนเกิดความภาคภูมิใจในภาษาและวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้นดังเช่นกระบวนการ รื้อฟื้นการศึกษาภาษาไทใหญ่ในเมืองขอนแก่นและเมืองอื่น เช่นเดียวกันการศึกษาประวัติศาสตร์ ไทใหญ่ในหมู่บ้านแม่สาวเมืองหนองพบว่าชุมชนตระหนักในตัวตนก็มีการผลิตซ้ำวัฒนธรรมที่เลือนหายไป ได้แก่การรื้อฟื้นการรำนกโต อันเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ ชาวบ้านเวียงหวายที่ผ่านการศึกษาศาสตร์ชุมชนก็เช่นเดียวกันได้รื้อฟื้นเพื่อนเจียงให้หวลกลับมารับใช้งานประเพณีของชุมชนใหม่อีกครั้งหนึ่ง (เรณู อรรฐาเมศร์ 2546)

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ยังอภิปรายว่า การจะสร้างพลังชุมชนด้วยวิธีวิทยาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมนั้นต้องมีแนวคิดวิพากษ์วิจารณ์ กะเทาะการศึกษามาแบบประวัติศาสตร์ของรัฐ จนถึงกะเทาะเปลือกของรัฐออกไปแล้วเห็นว่าประวัติศาสตร์ที่เป็นอยู่นั้นไม่ได้อธิบายสังคมได้ทั้งหมด (2542) เพราะฉะนั้นการวิพากษ์รัฐ เป็น

ขั้นตอนที่สำคัญมากเพราะสามารถทำให้ลงไปสู่หมู่บ้านเห็นหมู่บ้านอย่างอิสระ การศึกษาประวัติศาสตร์ก็ต้องไปศึกษาชุมชน เพราะชุมชนถูกทำลายความทรงจำ ประวัติศาสตร์ชุมชนไม่ปรากฏประวัติศาสตร์ในแง่มุมมองของรัฐ การรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชุมชนจึงสำคัญมาก รัฐได้อ้างความชอบธรรมโดยอ้างความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นการจะเพิ่มพลังให้กับชุมชนจะต้องนำประวัติศาสตร์กลับมาเป็นของชุมชน

สิทธิชุมชนและเศรษฐกิจชุมชน

ในอีกด้านหนึ่งแนวคิดเรื่องสิทธิชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนจะต้องถูกผนวกเข้ากับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพราะเป็นการศึกษาที่มุ่งมองเอาวิถีชีวิตของชุมชนเป็นฐานคิด และวิพากษ์ระบบจัดการของรัฐในประเด็นการตีความว่า อะไรคือประโยชน์ส่วนรวม เช่นเดียวกับกับแนววิพากษ์ต่อการตีความหมายของคำว่า “เอเซียวิถิ” ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2544:47) ซึ่งกล่าวว่า “เอเซียวิถิ” ที่มีคำอธิบายอยู่ข้างก็คือ คนเอเซีย มองเห็นประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ของปัจเจก นัยของคำกล่าวนี้แตกต่างจากการมองของฝรั่ง ที่เห็นสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของปัจเจกเกือบจะล้วนๆ สิ่งที่เอเซีย ตะวันออกตัดสินว่าเป็นประโยชน์ส่วนรมนั้นต้องสอดคล้องกับประเพณี (ซึ่งเป็นเครื่องกำกับการใช้อำนาจอย่างหนึ่ง) กลุ่มที่มีอำนาจในการช่วยตัดสินใจได้แก่ องค์กรศาสนา องค์กรพ่อค้า องค์กรปกครองท้องถิ่น ฯลฯ ยิ่งเป็นองค์กรระดับล่างลงไปเท่าไรก็ยิ่งอยู่ในกำกับของประชาชนมากขึ้นไปเท่านั้น นิธิ เอียวศรีวงศ์ วิพากษ์รัฐเอเซียสมัยใหม่ว่ามีได้เป็นเช่นนั้นเพราะทุกองค์กรอยู่ภายใต้อำนาจรัฐหมด จึงเกิดการรวมศูนย์อำนาจ ทำให้อำนาจรัฐใหญ่ขึ้นไม่มีใครกำกับควบคุมดูแลได้เลย และสิ่งที่น่ากลัวที่สุดคือความกำกวมกับอำนาจรัฐคือทุนข้ามชาติ จึงหาหลักประกันอะไรให้แก่สิทธิมนุษยชนไม่ได้ ขณะเดียวกันนิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้ตีความว่า “วิถิเอเซีย” คือความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสถาบันทางสังคมหรือชุมชนนั่นเองกล่าวคือกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกัน ฉะนั้นถ้าจะเดินตามแนว “วิถิเอเซีย” ที่แท้จริง ย่อมหมายถึงการรื้อฟื้นปรับปรุงองค์กร สถาบัน ภาคเอกชนให้กลับมาทำงานภายใต้กำกับของประชาชนใหม่ เพื่อถ่วงดุลย์อำนาจรัฐ และอำนาจบริษัทข้ามชาติ เช่นการรื้อฟื้นปรับปรุง องค์กรเหมืองฝาย ให้กลับมาเป็นผู้จัดการน้ำในท้องถิ่น อาจมีการสร้างองค์กรเหนือระดับท้องถิ่น

สำหรับประสานในการจัดการระดับลุ่มน้ำ อาจมีการเปิดให้ประชาชนที่สมัครใจจะรักษาและใช้ป่าใกล้บ้านมีอำนาจในการจัดการป่าอย่างยั่งยืนระดับหนึ่ง อาจหมายถึงการมีคณะกรรมการการศึกษาในระดับต่างๆเพื่อจัดการศึกษาในท้องถิ่นของตนเองและอะไรๆ อีกหลายอย่างที่มีรากมาจากประชาชน และร่วมกับรัฐในการตัดสินใจในการเปิดให้บริษัทต่างชาติเข้ามาค้ากำไรด้วยลักษณะที่พึงอนุญาตได้ เอเชียวิถีจึงเป็นเรื่องเดียวกับสิทธิชุมชน นั่นคือหันกลับไปสร้างเกราะกำบังประชาชนจากการใช้อำนาจเผด็จการทั้งของรัฐและของทุนข้ามชาติ

แนวคิดเศรษฐกิจ ถ้าจะมองให้เฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับแนวการศึกษาวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์วัฒนธรรมบ้านต้นตออีกประเด็นหนึ่งคือ การศึกษาตรวจสอบระบบคิดเรื่องการทำมาหากินของชุมชน ว่าเขาใช้อัตลักษณ์ของเขาเพื่อความอยู่รอดได้หรือไม่อย่างไร หรือท่ามกลางกระแสทุนนิยมเขาได้ตกเป็นเครื่องมือของเศรษฐกิจกระแสหลักอย่างไร ภูมิปัญญาดั้งเดิม ได้ถูกกระทบกระเทือนจากภาวะความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันอย่างไร ซึ่งแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติ นักรทพิทย์ นาดสุภา (2542) ดำเนินตามรอยต้นแบบและแนวคิดของปรีดี พนมยงค์ คือไม่ต้องการให้เมืองไทยเป็นเครื่องมือรับใช้ชาวต่างชาติ ไม่ว่าจะการเป็นเมืองขึ้นแบบใหม่หรือเมืองขึ้นแบบเก่า และโดยเฉพาะนักรทพิทย์ นาดสุภา (2542) ได้ชี้แนวทางที่ปัญญาชนไทยปัจจุบันแนะนำคือแนวทางการพัฒนาประเทศที่เน้นเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เรื่องจิตวิญญาณประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชน เป็นสินทรัพย์ที่ทรงคุณค่ามหาศาล ควรที่จะถูกนำมาใช้เพื่อประชาชนทั้งหมด ความภูมิใจใน วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชาติกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้น ให้จุดหมายแก่การพัฒนาประเทศ นักรทพิทย์ได้สะท้อนถึงแนวคิดของนักคิดสองคน คือปรีดี พนมยงค์ และต่อมาคือ ดร.วิจิตรวงศ์ ณ. ป้อมเพชร (2473) ผู้เสนอแนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติคนสำคัญ ซึ่งเสนอให้ใช้หลักแห่งการพึ่งตนเอง ใช้ปัญญาตนเองในการแก้ปัญหา มีจิตสำนึกแห่งความเป็นไทย ยึดผลประโยชน์ของคนไทยเป็นส่วนใหญ่ ไม่ใช่คิดถึงผลประโยชน์ ของภาคธุรกิจซึ่งถูกควบคุมโดยคนต่างชาติเท่านั้น ไทยต้องพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของตนเอง โดยการวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรม โดยมีคนไทยเป็นเจ้าของและกำกับเทคโนโลยี สาขาอุตสาหกรรมจึงจะเป็นส่วนหนึ่งของชาติและเป็นปัจจัยกำหนดเศรษฐกิจความ

เจริญเติบโตแท้จริงของเศรษฐกิจโดยรวม นอกจากนั้นบำรุง บุญปัญญา (ในฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2544) ยังเสนอแนวคิดเศรษฐกิจชาตินิยมว่า ควรเปลี่ยนวัตถุประสงค์การผลิตเพื่อส่งออกเป็น การผลิตให้ทุกคนได้มีกินมีใช้ แล้วค่อยเอาส่วนที่เหลือส่งออก

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนตามที่สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ อธิบายว่าเป็นที่มั่นคงท้ายของ ชุมชนต้องวิเคราะห์ว่า ฐานในชุมชนมีอะไรบ้าง ฐานอะไรถูกทำลายไปแล้ว จะฟื้นฟูฐานเหล่านั้นได้อย่างไร ฐานที่ถูกทำลายอันแรกคือฐานเศรษฐกิจ การผลิตยังชีพถูกทำลาย ฐานวัฒนธรรมถูกทำลาย ฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมยังเหลืออยู่ แรงเกาะเกี่ยวของชุมชนยังพอเหลืออยู่ ระบบผู้นำธรรมชาติยังพอเหลืออยู่ สิ่งเหล่านี้จะต้องศึกษาด้วยวิธีการสนทนาอย่างถึงแก่น คนส่วนมากไม่สนใจโครงสร้างที่เป็นแก่น การจะทะลุถึงโครงสร้างที่เป็นแก่นได้จะต้องใช้วิธีสนทนาอย่างลึกซึ้ง คลอบคลุม (สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์, 2543)

ความสำคัญประการหนึ่งของคำถามวิจัยในเรื่องการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อจะได้เป็นแนวทางตรวจสอบข้อเท็จจริง ในการฝึกเครือข่ายนักวิจัยก็คือ คำถามนั้นเป็นคำถามจากคนนอกหรือเป็นคำถามจากชุมชนหรือคำถามจากภายนอก ถ้าความรู้นั้นเกิดจากคำถามภายในก็ย่อมให้พลังแก่ชุมชน เพราะอุปสรรคอันหนึ่งของคนไทยในการที่จะให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมก็คือขาดพลัง และพลังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมได้นั้นคือความรู้ ความรู้คืออำนาจก็จริง แต่ใครเป็นผู้กำหนดว่าอะไรคือ “ความรู้” ย่อมมีอำนาจสูงสุด ทั้งนี้เพราะความรู้ไม่ใช่ข้อเท็จจริง แต่เป็นการประมวลข้อเท็จจริงในกรอบของคำถามและแนวทางคำตอบที่เราสร้างขึ้นเอง ข้อเท็จจริงบางอย่างเท่านั้นที่ถูกเลือกสรรมาสนับสนุน “ความรู้” จึงทำให้ข้อเท็จจริงเหล่านั้นได้ศักดิ์ศรีของความรู้ไปด้วย นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543) เช่นเดียวกันกับการวิเคราะห์ความขัดแย้งที่อัลโตนิโย กรัมชีบอกว่าคุณขัดแย้งมิได้มีสองฝ่ายเท่านั้น แต่ยังมีปัญญาชนของมวลชน ถ้าปัญญาชนอยู่ฝ่ายไหนมากฝ่ายนั้นก็จะได้เปรียบ การวิเคราะห์กลุ่มขัดแย้งจึงต้องวิเคราะห์เป็นกลุ่มบุคคลและใครเป็นผู้กำหนดด้วย (สมเกียรติ: อ่างแล้ว)

ท้ายที่สุดของกรอบคิดเรื่องเศรษฐกิจชนกลุ่มน้อยคงยังต้องดูรายละเอียดลึกซึ้ง และความซับซ้อนที่ทับซ้อนอยู่ในสังคมชุมชนกลุ่มน้อยที่อยู่ในบริบทของชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ เพราะเขาเป็นเพียงผู้มีฐานทรัพยากรธรรมชาติในฐานะผู้พลัดถิ่นและใน

พื้นที่บ้านสันตันคู้ยังเป็นการผสมผสานระหว่างชาติพันธุ์ต่างๆ และอะไรที่พวกเขาจะมีสิทธิ์เป็นเจ้าของได้อย่างชอบธรรมก็น่าจะเป็นเป้าที่จะพุ่งเข้าสู่การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนกลุ่มน้อย และมีกลไกอะไรที่สามารถผนวกให้พวกเขารวมตัวกันอยู่เป็นชาวบ้านสันตันคู้

แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

งานศึกษาของทวิช จตุรพถกษ (2538) ก็ได้พบเช่นกันว่าชนกลุ่มน้อยได้มีการปรับตัวโดยการปรับโครงสร้างทางความเชื่อหรือจักรวาลวิทยาขึ้นสู่ระเบียบอีกครั้งหนึ่ง โดยมีกระบวนการปรับความเชื่อภายนอกให้เป็นความเชื่อของท้องถิ่น เช่น ทวิช จตุรพถกษ พบว่า ชาวลีซอที่ศึกษามีการปรับวัฒนธรรมไทยเข้ามาอยู่ในบริบทของวัฒนธรรมลีซอ การรับเอาพระพุทธองค์เข้าไปอยู่ในตำนานว่าด้วยผู้นำทางการเมืองของชนเผ่า และการเชื่อมประสานกับอำนาจภายนอกโดยการตั้งหิ้งบูชาพระพุทธรูปเคียงข้างผีเสื้อเรือนในบ้าน นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนศาลผีเสื้อบ้านให้ทันสมัยและมีผลไปถึงการตีความภาวะมลทิน ด้วยข้อกล่าวหาที่รุนแรงขึ้น และหย่อนคลายแล้วแต่กรณี เช่นการผลิตสินค้าใหม่และนำมาทำเป็นของเก่าเพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยวถือว่าเป็นการผิดจารีต การไปอาศัยอยู่ในเมืองเป็นประจำมีส่วนทำลายความเป็นลีซอ ซึ่งเป็นข้อกล่าวหาที่รุนแรงกว่าเดิม การให้ความหมายความเจ็บป่วย กับภาวะไร้ศักดิ์ศรีของลูกผู้ชาย เป็นผลมาจากการสูญเสียงานที่มีความหมายต่อสถานภาพที่น่านับถือซึ่งเป็นข้อกล่าวหาที่แสดงความเข้าใจ และยังได้มีการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างภายในชุมชน เช่นการจัดพิธีต้อนรับนายอำเภอกับเจ้าหน้าที่สนาม ซึ่งเป็นการสร้างพันธมิตรวิธีหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันภายในครอบครัวก็มีการทำพิธีสะเดาะเคราะห์เพื่อเยียวยาความขัดแย้งของสามีและภรรยา อันเป็นผลมาจากการที่สามีสูญเสียบทบาทสำคัญของครอบครัวไป การทำพิธีแสดงออกถึงว่าผู้ชายยังมีความสำคัญอยู่แม้ว่าจะมีบทบาทลดลง

เช่นเดียวกันกับข้อค้นพบในชุมชนอาข่าในการศึกษาของสรินยา กิจประยูร (2541) เรื่องการรับคริสต์ศาสนากับการปรับตัวทางวัฒนธรรม:กรณีศึกษาชุมชนอาข่าในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายว่าท่ามกลางกระแสทุนนิยมชุมชนอาข่าที่ศึกษาได้มีการ

เปลี่ยนแปลงทั้งทางรูปธรรมและเปลี่ยนแปลงค่านามธรรมคือวิถีคิดและความเชื่อที่เคยใช้อธิบายความหมายในบริบทเก่าไม่เพียงพอสำหรับบริบทใหม่นี้แต่พบว่าวิถีคิดแบบใหม่สามารถให้คำอธิบายได้ สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่ได้แก่ การที่ชาวอาข่าสามารถเลือกสรรความคิดทางคริสต์ศาสนาเข้ามาเชื่อมโยงกับวิถีคิดแบบเดิมของพวกเขา รวมทั้งมีการจัดเรียงความหมายทั้งสองขึ้นใหม่ เกิดเป็นชุดคำอธิบายแบบใหม่ของพวกเขาเอง ในกระบวนการนี้ ชาวอาข่าคริสต์ได้นำคุณค่าของความเป็นอิสระในคริสต์ศาสนามาใช้ปลดปล่อยพวกเขาออกจากข้อจำกัดของอาข่า เพื่อการดำเนินชีวิตปัจจุบันให้สอดคล้องกับชีวิตปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามพวกเขายังคงสืบเนื่องความเป็นอาข่า ผ่านการกระทำพิธีกรรมเข้าสู่ตระกูลทางบิดาเช่นที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมา พร้อมทั้งอาศัยความสัมพันธ์ที่มีต่อวิญญาณบรรพบุรุษในสายตระกูลเป็นเงื่อนไขในการเลือกรูปแบบพิธีกรรมเพื่อจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในวิถีคิดของพวกเขา ดังนั้นรูปแบบพิธีกรรมที่เปลี่ยนแปลงนี้ จึงยังคงเชื่อมโยงอยู่กับวิถีคิดแบบเดิม จึงกล่าวได้ว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวอาข่าได้ถูกผลิตใหม่ด้วยความหมายทางพุทธศาสนา และทั้งหมดนี้แสดงถึงความสามารถในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวอาข่า

ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลง(สรวิญญา กิจประยูร, 2541) ยศ สันตสมบัติ ได้ข้อสรุปไว้ใน “ท่าเกวียน” ว่ากระบวนการผลิตใหม่บางกลุ่มของชุมชนได้เกิดขึ้น ดังเช่น การเคลื่อนไหวของ องค์กรต่าง ๆ ของกลุ่มผู้นุรักษ์ สิ่งแวดล้อม กลุ่มผู้ใช้ถนน และชุมชนมิได้หมายถึง “หมู่บ้าน” ที่มีอาณาเขตพื้นที่แน่นอนตายตัวอีกต่อไป ความเป็นชุมชนในรูปแบบใหม่จึงเป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจเพื่อเรียกร้องการมีส่วนร่วม การควบคุมทรัพย์สินส่วนรวมหรือนโยบายสาธารณะและการสร้างสรรค์ “กระบวนการเรียนรู้” เพื่อเสริมพลังของชุมชนในการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและบริบทของยุคสมัย ยศ สันตสมบัติ ได้ให้ข้อสรุปอีกครั้งว่า ศักยภาพชุมชนในรูปแบบใหม่คือความสามารถและพลังอำนาจในการเรียกร้องการมีส่วนร่วมหรืออำนาจตัดสินใจในการปกป้องทรัพยากรส่วนรวม การเรียนรู้และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบตลาด โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการกำหนดการจัดการวิถีชีวิตของตนเอง

การศึกษาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย

กรอบคิดต่อการศึกษาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ทัศนะของ นาดิสฎา (2540) อ้างถึง ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ชี้แนวทางและปัญหานี้ว่า ไทยยังแก้ไขไม่ตก เราพยายามยึดยึดวัฒนธรรมส่วนกลางครอบงำจิตสำนึกของชนชาติต่างๆ ยังคงแข็งแรงอยู่สังคมไทยประกอบด้วยคนหลายชนชาติต้องปล่อยให้ชนชาติทั้งหลายรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมของเขาอย่างอิสระ รวมทั้งให้สิทธิ ปกครองตนเองให้มากขึ้นในบางลักษณะอีกด้วย เกี่ยวกับการศึกษาชนกลุ่มน้อย นาดิสฎา (2540) เห็นว่าการศึกษาแบบประวัติศาสตร์จะทำให้เข้าใจวัฒนธรรมดีขึ้น อธิบายเบื้องหลังวัฒนธรรมได้ ถ้าเรามุ่งหวังที่จะอธิบายหรือให้ที่ยืนแก่ชนกลุ่มน้อยในสังคมใหญ่ ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์มีความสำคัญที่สุด ยิ่งรู้ประวัติศาสตร์ลึก ก็ยิ่งรู้ถึงศักดิ์ศรี มีที่ยืน เข้าใจที่ยืนและบทบาท การมีความรู้เพียงบันทึกประเพณีพิธีกรรม ย่อมไม่เป็นพลังมากเท่ากับความสามารถบรรยายความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ถ้าชาวบ้านยิ่งรู้ประวัติศาสตร์ของเขาไปยาวนานเท่าใด เขายังมีจิตสำนึกที่จะรักษาชุมชนนั้นๆ จะช่วยให้ท้องถิ่นตอบโต้ภายนอก ดังนั้นควรเพิ่มการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ เพิ่มจากเดิมที่การศึกษา วัฒนธรรมเป็นการเล่าเรื่องประเพณีปฏิบัติ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ แต่เพียงอย่างเดียว การศึกษาประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์เป็นแนวทางอันสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมในเอเชียอาคเนย์อีกด้วย

วิธีศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

วิธีการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่ง ทัศนะของ นาดิสฎา (2540) ได้เสนอแนะกรอบคิดในการศึกษามีสามแนวทางคือ วิธีวิเคราะห์ผ่านทางประวัติศาสตร์ ถือว่าทุกๆ สิ่งมีสิ่งที่เป็นสิ่งเดิมอยู่ จะเข้าใจปัจจุบันได้จะต้องเข้าใจสิ่งที่มีอยู่เดิมซึ่งเป็นของที่เป็น แกนใน คือถ้าเข้าถึงแกนในมากเท่าไรเราจะยิ่งเข้าใจชุมชนมากขึ้นเท่านั้นเพราะทั้งหมดของปัจจุบันคือสายธารของอดีตที่ทับถมซับซ้อนกันมา

การศึกษาอีกวิธีหนึ่งคือการศึกษาเปรียบเทียบ เช่นเปรียบเทียบกลุ่มคนไทยด้วยกัน เปรียบเทียบในพื้นที่ต่างๆ อีกลักษณะหนึ่งคือการพยายามประกอบความรู้จากทุกแหล่งข้อมูลเพื่อให้ได้โครงสร้างเช่นศึกษาชนชั้นควรจะต้องเข้าใจความสัมพันธ์

ระหว่างชนชั้นหรือศึกษาชนชั้นอื่นด้วย ภาพรวมมีความสำคัญมากเช่นภาพรวมในแง่ความสัมพันธ์ทางชนชั้น

แนวทฤษฎีที่ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2540) ใช้ในการศึกษาชุมชนหมู่บ้านก็คือแนวการศึกษาแบบเศรษฐศาสตร์การเมืองเป็นการศึกษาแบบเอาเศรษฐกิจเป็นแกนกลาง (2542) และศึกษาแบบเจาะลึกเน้นรูปธรรมท้องถิ่นและถือว่ากระบวนการที่เกิดขึ้นท้องถิ่นเป็นตัวกระทำด้วยเช่นกัน อันดับต่อไปต้องโยงเศรษฐกิจกับสังคมภายนอกท้องถิ่นถูกกระทบท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจการเมืองและวัฒนธรรมของประเทศและอาจโยงต่อไปถึงระดับโลก เช่นเดียวกับงานศึกษาของ ยศ สันตสมบัติ ข้อสำคัญคือท่าทีของการศึกษาที่ต้องทำความเข้าใจว่าการสัมภาษณ์ชุมชน เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์จากจุดยืนของคนธรรมดาทำให้ฐานะของการศึกษาประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงไปเพราะถ้าชาวบ้านรับรู้ประวัติศาสตร์ของตนจะมีจิตสำนึกในเอกลักษณ์ร่วมกันสูงขึ้นมันคือ การฟื้นเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของชาวบ้านนั่นเอง ซึ่งก่อเกิดผลทางด้านความเข้าใจระหว่างปัญญาชนกับชาวบ้านทำให้มีสัมพันธภาพแน่นแฟ้นขึ้นการคืนประวัติศาสตร์ให้กับชุมชนทำให้ชาวบ้านเกิดความคิดความรู้เป็นระบบ เข้าใจฐานะของตนในประวัติศาสตร์และสังคมดีขึ้น รู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับคนกลุ่มอื่นในสังคม และรู้จักโลกภายนอกมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน วิทยาลัย และชุมชนกระชับแน่นแฟ้นขึ้น นอกจากนั้นแนวคิด เทคนิคการสัมภาษณ์ ตามที่ฉัตรทิพย์ นาถสุภา แนะนำคือ การสัมภาษณ์จะต้องเป็นการเร้าอารมณ์เพื่อกระตุ้นความทรงจำ การสัมภาษณ์เป็นไต่ถามเล็กคิก เป็นการตอบโต้กันไปมาเพื่อบรรลุความจริงมากขึ้น ตรงนี้เองนอกจากจะเป็นความแตกต่างระหว่างหลักฐานจากเอกสารและหลักฐานจากบุคคล ผู้สัมภาษณ์มีส่วนในการกระตุ้นความทรงจำที่เคยมีอยู่แล้วลืมนไปให้กลับปรากฏขึ้นมาอีก ผู้วิจัยยังพบว่าเป็นขั้นตอนที่มีผลต่อการกระตุ้นจิตสำนึกของชาวบ้านได้อย่างดียิ่ง ผู้อาวุโสเองถึงกลับเกิดความตระหนักรู้ขึ้นมาว่า ตนเองไม่เคยได้ทบทวนบทเรียนจากอดีต เมื่อถูกถามจึงได้คิด (เรณู อรรถาเมศร์ 2546) การซักถาม การใช้คำ และการสร้างสถานการณ์แวดล้อม ผู้สัมภาษณ์จึงทำหน้าที่เหมือนนักจิตวิทยาชุดคู่ลงไปในจิตใจและความทรงจำ จึงต้องพิจารณาให้ดีว่าช่วงไหนควรเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้ถูกสัมภาษณ์ เมื่อใดเกิดการชะงักงันของข้อมูลผู้สัมภาษณ์ต้องเข้าไปช่วยผู้ให้สัมภาษณ์

ข้ามธรรมเนียมที่คาดหวังให้สำเร็จเทคนิคการสัมภาษณ์ชาวบ้านโดยให้ครูเป็นผู้นำทางและ
แนะนำผู้นำชาวบ้านนั้นมักเป็นผู้ชายมีประสบการณ์การค้าขาย เป็นปัญญาชนของ
ชาวบ้านการศึกษาเป็นการช่วยกันศึกษาหากเรามีภาพกว้างและมีประสบการณ์จากที่อื่น

อีกเทคนิคของฉัตรทิพย์ คือเอ่ย คำคุณเญ แล้วถามชาวบ้านว่าเขาารู้สึกอย่างไร
เช่นคำว่าพ่อค้า ขุนนาง คนงาน ชาวบ้าน คนจีน บ้าน เมือง ดง นา ดิน ข้าว ปลา ผี เขา
พบว่าแท้จริงแล้วชุมชนมีความเป็นอิสระเพราะสามารถพึ่งตนเองได้ การเปลี่ยนแปลง
ทางเศรษฐกิจเป็นแรงกระทบจากภายนอก แต่ทว่ากระบวนการที่ชุมชนหมู่บ้าน
กลายเป็นหน่วยในเศรษฐกิจการค้านี้เกิดขึ้นโดยไม่เสมอภาคคือส่วนเกินหรือกำไรตกอยู่
ในมือของผู้ที่อยู่นอกหมู่บ้านการติดต่อกันระหว่างชาวบ้านกับระบบทุนนิยมดำเนินมา
นับเป็นร้อยปีด้วยการถ่ายเทผลผลิตส่วนเกินสู่พ่อค้าและข้าราชการ ผู้เขียนนำเสนอ
ความเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนจากประสบการณ์การศึกษาของตนเองว่าพัฒนาการ
ทางสังคมไทยแตกต่างจากสังคมโลกที่สามอื่นๆ คือ สังคมไทยสามารถรักษาวัฒนธรรม
ดั้งเดิมของตนเองอย่างเข้มแข็ง ความไม่เหมือนใครคือน้ำใจ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
ด้วยความเต็มใจอย่างเต็มที่นี้คือแรงเกาะเกี่ยวในชุมชนและยังคงถูกรักษาไว้ในส่วนแกน
ใน การที่ปัญญาชน นักพัฒนาทำงานร่วมกับชาวบ้านทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกที่แจ่มชัด
ในวัฒนธรรมของเขา เพราะสิ่งที่ชาวบ้านปฏิบัติมาช้านานนั้น นานเข้ากลายเป็นจิตใต้
สำนึกคือลึ้มเลื่อนไปแล้วว่าทำอย่างนั้นเพราะอะไร การปลุกให้ชาวบ้านตื่นและรับรู้
เอกลักษณ์และคุณค่าของตนเอง ค้นพบจิตสำนึกอิสระของชุมชน เห็นคุณค่าของการ
รวมตัวเป็นชุมชน และซาบซึ้งในประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ร่วมกันมา เห็นภัยของการ
ครอบงำวัฒนธรรมจากภายนอกที่มุ่งเอารัดเอาเปรียบชาวบ้าน อุดมการณ์ของคนที่ไม่
เสียเปรียบถ้าไม่ถูกรอบงำแล้วจะทำให้เกิดอุดมการณ์ของการต่อสู้ที่มีพลัง คนชั้นกลาง
ที่มีความคิดก้าวหน้าจะช่วยให้ได้มากตรงนี้ คือช่วยชาวบ้านร้อยกรองประวัติศาสตร์ และ
วรรณกรรมของเขาขึ้นมา เพราะแม้เขาจะยังจำประวัติศาสตร์ จำนิทานพื้นบ้านได้แต่
อาจจะไม่สมบูรณ์ ปัญญาชนนักวิชาการ นักพัฒนา อาจช่วยสานให้สมบูรณ์ขึ้นโดย
นำเอาข้อมูลจากชาวบ้านและจากข้อมูลอื่นๆ มาเชื่อมต่อกันวิจัย ดังเช่นงาน
ประวัติศาสตร์เรื่องนี้มีเนื้อหาเชื่อมโยงในเรื่องปัญหาชายแดนพม่า เป็นต้น แนวคิดใน
การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมชุมชน เราต้องเอาส่วนที่ดีของวัฒนธรรมตะวันตก ส่วนที่

ก้าวหน้าเข้ามาประสานกับวัฒนธรรมไทย ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (อ้างแล้ว) เสนอว่าชุมชนหมู่บ้านไทยน่าจะมีคุณลักษณะ ต่อไปนี้ คือ มีอารมณ์ความรู้สึกที่เปี่ยมด้วยน้ำใจเคารพความเป็นปัจเจกบุคคล การริเริ่ม เสรีภาพและศักดิ์ศรีของสมาชิกแต่ละคนเรียนรู้วิชาการและเทคโนโลยี เราต้องตีความเป็นชุมชนใหม่ในความหมายว่ามีทั้งเสรีภาพและน้ำใจชุมชนที่มีลักษณะเช่นนี้จะก้าวหน้ากว่า ชุมชนที่สมาชิกขาดเสรีภาพเพราะสมาชิกจะทำประโยชน์ให้กับชุมชนได้มาก กล่าวได้ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนได้มีความสำคัญสูงสุดเพราะนอกจากจะหมายถึง การทำให้ชุมชนมีความหมาย เป็นพลังให้ชุมชน แล้วยังหมายถึงการปรับปรุงรัฐให้เป็นรัฐของชุมชนอีกด้วย

เอกสารเรื่อง ปัญหาชายแดนไทย-พม่า พ.ศ. 2317- พ.ศ. 2438 ของนคร พันธุ์ณรงค์ (2540) งานวิจัยเรื่องนี้จะช่วยเชื่อมโยงปัญหาการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของผู้คนแถบชายแดนภาคเหนือในส่วนที่เชื่อมต่อกับชายแดนพม่าให้เห็นภาพได้ชัดเจน และยังเป็นแนวทางในการรื้อฟื้นความทรงจำและหาคำหลัก (Keyword) เพื่อถามถึงหลักแหล่งที่มาและปัญหาการอพยพได้ดีขึ้น ประเด็นที่สำคัญจากงานวิจัยเรื่องนี้ที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่ ปัญหาชายแดนไทยพม่าในเขตพื้นที่อำเภอฝาง และแม่เอย

คำถามหลักของงานวิจัยนี้เป็นไปตามสภาพชุมชนและพื้นที่ กล่าวคือเป็นการผสมผสานของกลุ่มชาติพันธุ์ คือคนพื้นเมือง ไทใหญ่และ ลานู และยังเป็นผู้อพยพมาจากพม่าในยุคสมัยต่าง ๆ ติดต่อกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน แนวทางการศึกษาจึงให้ความสำคัญต่อมุมมอง การมีสิทธิและพื้นที่ทางสังคม ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชุมชนบ้านสันตงค์ได้สร้างอัตลักษณ์ร่วมอย่างไร ในเมื่อตัวตนที่พวกเขาได้อธิบายมาว่า ชาวบ้านสันตงค์ เป็นคนพื้นเมืองก็ไม่ใช่ เป็น ไทใหญ่ก็ไม่ใช่ หรือจะกล่าวว่าเป็นคนลานูก็ไม่ใช่ แต่คนทั้งสามกลุ่มนั้นแหละคือคนบ้านสันตงค์ พวกเขามีวิถีคิด มีความทรงจำต่อประวัติศาสตร์ของแต่ละชนเผ่า ตลอดจนได้มาหลอมรวมร่วมสร้างประวัติศาสตร์วัฒนธรรมบ้านสันตงค์อย่างไร อะไรที่พวกเขาสร้างเป็นสมบัติร่วมของชุมชนประเด็นศึกษาเหล่านี้ ต้องอาศัยแนวคิดมานุษยวิทยายุคหลังสมัยใหม่เข้าเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ กล่าวคือวัฒนธรรมมิได้หยุดนิ่ง แต่มีการเลื่อนไหลอย่างไรพรอมแดน พื้นที่ ผู้คนและ วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งสร้างทางสังคมและประวัติศาสตร์

จึงต้องได้รับการศึกษาในรูปแบบใหม่ และต้องให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ตลอดถึงแนวคิดว่าในพื้นที่ไร้อำนาจก็ยังมีการใช้อำนาจ หรือเน้นที่บทบาทผู้อ่อนแอในฐานะเป็นผู้กระทำทางสังคม เป็นการนำไปสู่การมอง วัฒนธรรมว่าเป็น “พื้นที่ของการต่อสู้” เพื่อแย่งชิงอำนาจและตัวตนของคนกลุ่มต่างๆ (ยศ สันตสมบัติ 2546 อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2545 กาญจนา แก้วเทพ 2542) วาทกรรมที่จะมองเห็น การต่อสู้คือการสร้างอัตลักษณ์ และเป็นอัตลักษณ์ที่ปรับเปลี่ยน ต่อรอง ไม่คงที่ ไม่แน่นอนอยู่ตลอดเวลา ในพื้นที่บ้านสันตาคู่ มีกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ และหลาย วิทยาศาสตร์ เรื่องตัวตนและอัตลักษณ์จึงยังซับซ้อนเคลื่อนๆไหว มีทั้งกระบวนการสร้าง รับเอา หรือถูกทำให้มีอัตลักษณ์ดังที่ปิ่นแก้วสรุปอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ มีลักษณะเป็น กระบวนการ มากกว่าคุณลักษณะที่ถาวรและตายตัว (2546)

อีกประเด็นหนึ่งที่ต้องมีมุมมองของความเป็นธรรมและประสิทธิภาพในการถือ ครองคือ โครงสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาคระหว่างภาคเกษตรและภาคนอกเกษตร หรือภาคธุรกิจ และอุตสาหกรรม ดังนั้นการพิจารณาถึงความชอบธรรมจึงต้องคำนึงถึง แก่นมุมของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายและสิทธิตามประเพณี กับแก่นมุมของความเป็นธรรม และประสิทธิภาพ (อานันท์ 2543)

บทที่ 3

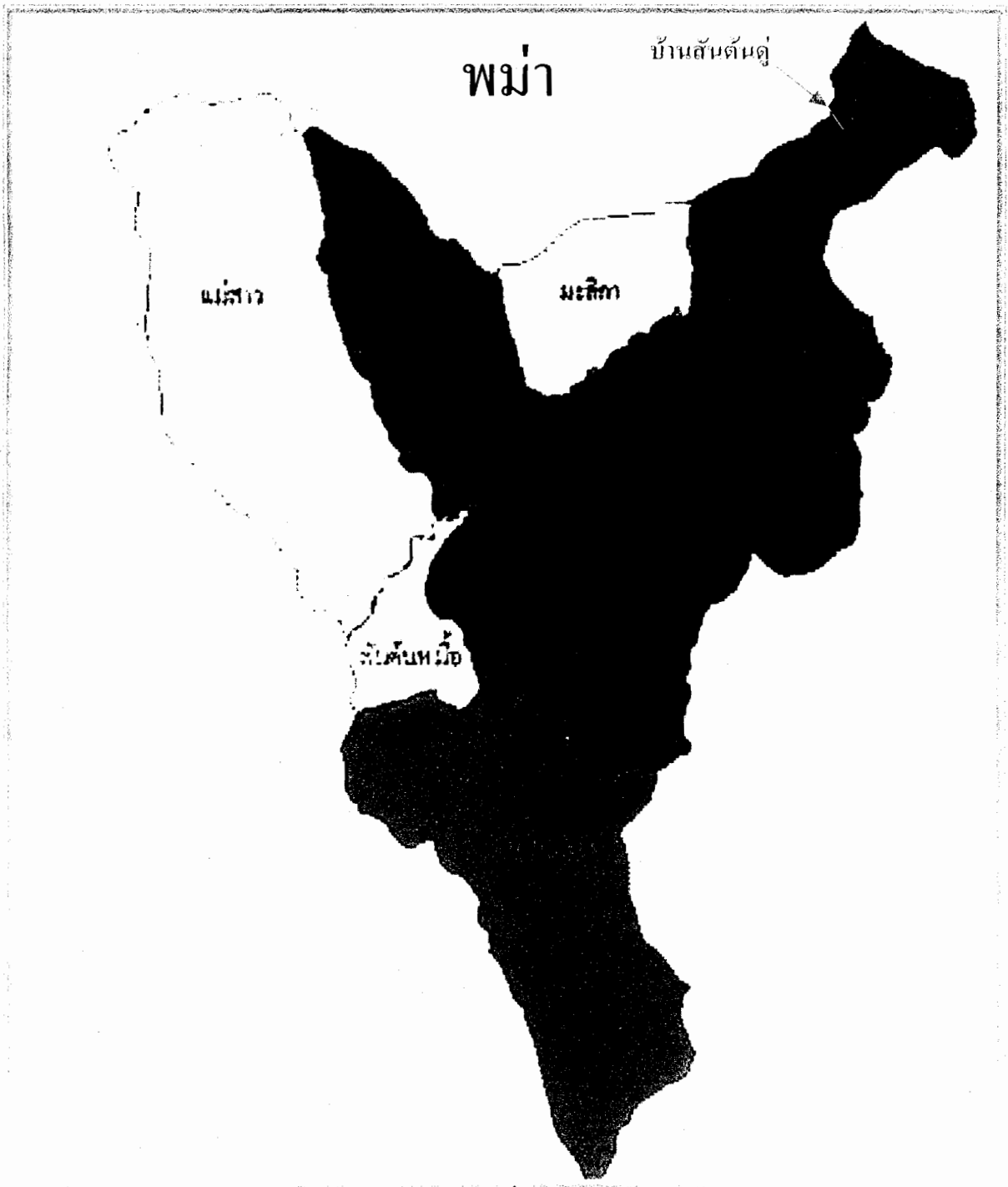
ภาพรวมของชุมชน

ภาพรวมของชุมชน

ชุมชนบ้านสันตันคู้ เป็นชุมชนที่รวมผู้คน 3 เผ่า คือ คนไทย ในภาคเหนือซึ่งเรียกตนเองว่า “คนเมือ” ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงจะใช้คำว่า คนเมือง โดยตลอด คนอีกกลุ่มหนึ่งคือ คนลาหู่ แต่คนเมืองและไทยใหญ่เรียกพวกเขาว่า ลาหู่ ในงานวิจัยนี้จะใช้ชื่อกำว่า ลาหู่ กลุ่มสุดท้ายที่เข้ามาสมทบ คือกลุ่มคนไทใหญ่ ซึ่งเรียกตนเองว่า “คนไต” ในที่จะใช้ทั้งสองคำ เพราะไม่มีคำไหนที่ถูกปฏิเสธจากเจ้าของ จึงจะเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบท

การขยายตัวของประชากรและเมื่อรัฐบาลเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ พ.ศ.2500 ชุมชนที่อยู่ในเมืองมากกว่าเริ่มได้รับผลกระทบคือที่ดินทำกินไม่เพียงพอ ที่ดินมรรคาสูงขึ้น ทางเดียวสำหรับชาวนายากจะขยายพื้นที่ทำกินก็คือออกไปหักร้างถางพงในพื้นที่ใหม่ ตามเรื่องราวที่คนเมือเกือบทุกคนเล่าว่าเข้ามาที่บ้านสันตันคู้เพราะเห็นว่ามีพื้นที่ ทำกิน มีสัตว์ป่ามาก ตามที่อุ้ยหนานเล่าว่า มาอยู่สมัย พ.ศ. 2512 สมัยนั้นมีสัตว์ป่ามาก ป่าเป็นป่าหวาย ไม่มีคนจับจอง ใครอยากทำกินต้องพื้นที่เอง ดันไม้ใหญ่มีมาก ขนาดคนอ้อมไม้จืด จะทำอะไรต้องระเบิดดันไม้ใหญ่เสียก่อน สภาพชุมชนในยุคแรกเป็นชุมชนอิสระ พื้นที่ทำกินยังไม่มีเจ้าของ ยังไม่มีใครถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน และถึงแม้ว่าจะเป็นของหลวงก็กล่าวโดยรวม ๆ ยังมีการใช้ที่ดินโดยถือสิทธิการใช้ตามแบบกฎจารีตท้องถิ่น เมื่อผู้คนเดือดร้อน คนของรับตลอดถึงพระมหากษัตริย์ก็มาดูแลคุ้มครอง แต่ในช่วง 20 ปีให้หลังพอประเทศเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ราษฎรกลับถูกลิดรอนสิทธิในสมบัติสาธารณะไปเรื่อย ๆ จนสูญเสียความเป็นตัวตน และดำรงชีวิตอยู่ด้วยจริยธรรมแห่งจิตใจตามคติชนแห่งรัฐจารีตไม่ได้บ้านสันตันคู้กลายเป็นชุมชนหนึ่งที่ไร้ตัวตน ถูกนำด้วยผู้นำที่รับนโยบายมาจากส่วนกลาง แต่กระนั้นก็เชื่อว่าจะสามารถกำหนดวิถีชีวิตของชาวบ้านไว้ได้ทั้งหมด

ชนกลุ่มน้อย และกลุ่มใหญ่ในที่นี้ต่างก็สร้างอัตลักษณ์ของตนเองเพื่ออธิบายแก่คนต่าง
กลุ่มและคนนอกหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ภาพรวมของบ้านสันตันคูจึงปรากฏแก่คนนอก
ด้านกายภาพดังนี้

แผนที่อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่

ภาพรวมของชุมชน

ชุมชนบ้านสันตตันคู่ เป็นชุมชนที่รวมผู้คน 3 เผ่า คือ คนไทย ในภาคเหนือซึ่งเรียกตนเองว่า “คนเมือ” ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงจะใช้คำว่า คนเมือ โดยตลอด คนอีกกลุ่มกลุ่มหนึ่งคือ คนลาหู่ แต่คนเมือและไทยใหญ่เรียกพวกเขาว่า ลาหู่ ในงานวิจัยนี้จะใช้คำว่า ลาหู่ กลุ่มสุดท้ายที่เข้ามาสมทบ คือกลุ่มคนไทใหญ่ ซึ่งเรียกตนเองว่า “คนไต” ในที่จะใช้ทั้งสองคำ เพราะไม่มีคำไหนที่ถูกปฏิเสธจากเจ้าของ จึงจะเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบท

การขยายตัวของประชากรและเมื่อรัฐบาลเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ พ.ศ.2500 ชุมชนที่อยู่ในเมืองมากกว่าเริ่มได้รับผลกระทบคือที่ดินทำกินไม่เพียงพอ ที่ดินมรรราคาสูงขึ้น ทางเดียวสำหรับชาวนายากจะขยายพื้นที่ทำกินก็คือออกไปหักร้างถางพงในพื้นที่ใหม่ ตามเรื่องราวที่คนเมือเกือบทุกคนเล่าว่าเข้ามาที่บ้านสันตตันคู่เพราะเห็นว่ามีพื้นที่ ทำกิน มีสัตว์ป่ามาก ตามที่อุ้ยหนานเล่าว่า มาอยู่สมัย พ.ศ. 2512 สมัยนั้นมีสัตว์ป่ามาก ป่าเป็นป่าห้วย ไม่มีคนจับจอง ใครอยากทำกินต้องพื้นที่เอง ต้นไม้ใหญ่มีมาก ขนาดคนอ้อมไม่จค จะทำไร่ต้องระเบิดต้นไม้ใหญ่เสียก่อน สภาพชุมชนในยุคแรกเป็นชุมชนอิสระ พื้นที่ทำกินยังไม่มีเจ้าของ ยังไม่มีใครถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน และถึงแม้ว่าจะเป็นของหลวงก็กล่าวโดยรวม ๆ ยังมีการใช้ที่ดินโดยถือสิทธิการใช้ตามแบบกฎจารีตท้องถิ่น เมื่อผู้คนเดือดร้อน คนของรับตลอดถึงพระมหากษัตริย์ก็มาดูแลคุ้มครอง แต่ในช่วง 20 ปีให้หลังพอประเทศเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ราษฎรกลับถูกลิดรอนสิทธิในสมบัติสาธารณะไปเรื่อย ๆ จนสูญเสียความเป็นตัวตน และดำรงชีวิตอยู่ด้วยจริยธรรมแห่งจิตใจตามคติชนแห่งรัฐจารีตไม่ได้บ้านสันตตันคู่กลายเป็นชุมชนหนึ่งที่ไร้ตัวตน ถูกนำด้วยผู้นำที่รับนโยบายมาจากส่วนกลาง แต่กระนั้นก็เชื่อว่าจะสามารถกำหนดวิถีชีวิตของชาวบ้านไว้ได้ทั้งหมด ชนกลุ่มน้อย และกลุ่มใหญ่ในที่นี้ต่างก็สร้างอัตลักษณ์ของตนเองเพื่ออธิบายแก่คนต่างกลุ่มและคนนอกหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ภาพรวมของบ้านสันตตันคู่จึงปรากฏแก่คนนอกด้านกายภาพดังนี้

หมู่บ้านสันตันคูเป็นชุมชนหนึ่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ใน 9 หมู่บ้านของตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ และอยู่ห่างจากอำเภอแม่เมาะไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 12 กิโลเมตร จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 250 กิโลเมตร ชุมชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่นี้มี 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นชุมชนหลากหลายวัฒนธรรมเพราะชาวบ้านมีเชื้อสายมาจาก ชาวลานู ชาวไทยใหญ่ และชาวพื้นเมือง มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 144 ครอบครัว จำนวน 596 คน (14 มีนาคม 2547) ทำเลที่ตั้งของชุมชนสันตันคูตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ได้แก่ กลุ่มชาวลานูมี ซึ่งมี 2 หย่อมคือ หย่อมบ้านลานูโอโก่ หย่อมบ้านลานูจะจิ กลุ่มชาวไทยใหญ่มี 2 หย่อมบ้านคือ ไตใหม่ ไตเก่า และกลุ่มชาวพื้นเมือง (คนไทยภาคเหนือ)

อาณาเขตของชุมชนบ้านสันตันคูเป็นชายแดนติดต่อกับพม่า จากอำเภอแม่เมาะ ขึ้นไปมาทางเหนือ ติดกับคอยแหลม ในเขตรัฐเชียงตุง ประเทศพม่า ด้านตะวันตกติดบ้านหาดชมพู หมู่ที่ 5 ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ ทิศใต้มีแม่น้ำก ไหลผ่าน ซึ่งเป็นเส้นกั้นอาณาเขตระหว่างบ้านสันตันคูและ บ้านแม่เมืองน้อย ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันออกเป็นกลุ่มเพื่อบ้านคนพื้นเมืองคือ บ้านท่ามะแกง หมู่ที่ 7 ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

จุดยุทธศาสตร์ที่ทำให้พื้นที่นี้มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลาที่มีชุมชนสันตันคูเกิดขึ้นก็คือ ทิศเหนือที่ติดคอยแหลม คอยแหลมนี้เป็นเทือกเขาเดียวกับคอยกลางที่ทอดยาวมาจากเขตตำบลแม่สาว ตามแนวเขานี้เป็นแนวชายแดนที่ติดต่อกับพม่าทั้งหมด ดังนั้นเมื่ออภิปรายถึงชีวิตคนเมือง (คนเชียงใหม่) ก็สามารถกล่าวถึงอย่างตัดตอนได้ เพราะกระจัดกระจายมาพื้นที่หลายแห่งและมีโครงสร้างสังคมแบบครอบครัวเป็นหลัก แต่ถ้าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งไทใหญ่ หรือชนเผ่าแล้ว ไม่สามารถที่จะแยกกลุ่มออกตามพื้นที่อาณาเขตที่แบ่งตามรัฐไทยใหญ่ได้ เพราะกลุ่มชาติพันธุ์จะถือเอาเชิงเขาเชื่อมโยงกันด้วยความเป็นชาติพันธุ์ ขอดเขาเป็นเส้นการเดินทางและเป็นที่อยู่อาศัย และจะย้ายที่อยู่เสมอ สภาพอาณาเขตดังกล่าวเป็นไปตามที่แม่มุง แก้วสำภา เล่าให้ฟังว่า หล่ายคอย (ข้ามคอย) เป็นเขตพม่า ลงมาเชิงเขาจะเป็นเขตไทย

ก่อนเกิดเป็นชุมชน

เรื่องราวของแถบชายแดนย่านนี้ ความจริงแล้วตัวตนของชุมชนนั้น จะมีชุมชนกลุ่มน้อยเป็นศูนย์กลาง คือช่วง 2500 จะเป็นปัญหาการอพยพของชาวไทยใหญ่ ที่กองกำลังก๊กชาติมาตั้งหลักอยู่แถบนี้ แต่จุดศูนย์กลางของไทยใหญ่ยุคนั้นจะอยู่ที่บ้านใหม่หมอกจ้าม ส่วนบ้านสันตันคูนั้น จะเป็นภาพการเคลื่อนไหวของชนเผ่าลาหู่ ถ้ามองภาพชุมชนด้วยสายตาของคนเมื่อเชียงใหม่ เรื่องราวก็เป็นเรื่องของชาวนาเสาะแสวงหาที่ทำกินกระจายตัวมาจากชุมชนเดิมหลาย ๆ แห่ง เนื้อหาขาดสีสัน แต่คนเมืองเหล่านี้ก็ได้ร่วมแต่งแต้มชนเผ่าที่เป็นตัวเอกเหล่านั้น ในฐานะผู้ดูแล ผู้ร่วมเดินทาง และให้ความช่วยเหลือในบางครั้ง ข้อต่อก่อนที่จะออกมาบุกเบิกจับจองพื้นที่ใหม่อยู่ที่สะพานท่าดอน

บริเวณสะพานท่าดอนที่ข้ามแม่น้ำกกในช่วงแรกที่ยังไม่สะพานถาวร ชาวบ้านแถวนี้ต้องสัญจรไปมาด้วยการเดินเท้า และข้ามฟากโดยการใช้เรือ ที่จุดนี้ริมแม่น้ำกกเป็นจุดที่คนจะมาต่อเรือเดินทางเชียงแสน เชียงราย หรือเดินทางไปพม่า นั่งขึ้นไปทางแก่งยั้งเข้าพม่า ถึงเมืองยอน ดังที่ราบริมแม่น้ำกกนี้ในสมัยก่อนจึงเป็นแหล่งรวมคนหลายเผ่าพันธุ์ ได้แก่ ไทยใหญ่ คนเมือง คนลาว และชนเผ่าต่าง ๆ เพื่อจะเดินทางต่อไปค้าขาย และเป็นจุดปะทะ ระหว่างชนกลุ่มน้อย กับพม่า และเป็นเส้นทางลำเลียงฝิ่น ยาเสพติด เฮโรอีน จากพม่าเข้าสู่ประเทศไทย เมื่อชุมชนท่าดอนหนาแน่นขึ้นก็ขยายตัวออกไปทางตะวันออกเฉียงเหนือตามเส้นทางฝางแม่จันปัจจุบันนี้ ด้านภูมิศาสตร์เป็นที่ว่างระหว่างหุบเขา และมีแม่น้ำสายใหญ่คือแม่น้ำกก ที่ไหลมาจากพม่า ไปสู่เชียงราย ปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ชาวต่างประเทศนิยม ล่องเรือไปเที่ยวเชียงราย จึงมีคนอีกกลุ่มหนึ่งเข้ามาทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว พื้นที่แปลงใหญ่เดี๋ยวนี้อันเปลี่ยนมือไปเป็นของคนนอก ที่เข้ามาทำเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น สวนส้ม สวนลิ้นจี่ สวนหอมใหญ่ กระทบชาวบ้านพื้นถิ่นนี้เป็นลูกจ้าง ถ้าเดินทางไปอำเภอฝางด้วยรถตู้ประจำทาง จะพบว่าคนส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจ ข้าราชการและพูดภาษาจีน หรือภาษากลางกันเป็นส่วนมาก ถ้าขึ้นรถเมล์ประจำทางจึงจะพบ ชาวบ้าน นักเรียน

ย้อนอดีตเท่าที่ชาวสันตันคูนจะจำได้ คนพื้นเมืองเริ่มกระจายในช่วง พ.ศ. 2500 หรือก่อนหน้านั้น เช่น คนอ้างชื่อถึงฮู๊มา ลุงโทน ลุงมั่ง ลุงบุญตัน ชีวิตชุมชนเริ่มก่อน

หน้านี้ แต่ยังไม่มีการรวมตัวกันเป็นชุมชน ด้ป้อใจ ซึ่งมีอายุ 89 ปี กล่าวว่า ตาเรวัตติ เป็นผู้บุกเบิกสนามบิน เฮลิคอปเตอร์ มีต.ชด. ก่อนทหารพราน ประมาณปี พ.ศ.2499 ด้ป้อใจ เล่าว่าสมัยที่มาอยู่สันตั้นคู ๒ ไทใหญ่อยู่พยพอยู่บ้านใหม่หมอกจ้าม มีทหารอยู่สองหมด ก็คงเป็นกลุ่มกำลังกู้ชาติที่ไปตั้งฐานทัพอยู่บ้านใหม่หมอกจ้าม ส่วนที่บ้านสันตั้นคูมีโรงเรียน ต.ช.ค ทำหน้าที่เป็นครูและหาข่าวด้วย เพื่อดูแลคนเข้าเมือง และความสงบเรียบร้อย ชาวลาหู่ยังไม่มีในช่วงแรก ส่วนแม่บางประเสริฐ อายุ 65 ปี เข้ามา 2505 ได้มีส่วนร่วมรับรู้กับการต่อสู้ระหว่ง พม่ากับกองกำลังกู้ชาติ และการเคลื่อนไหวของกองพล 93 ที่ชาวบ้านเรียกว่าสงครามฮ่อ ตาตนเองไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องอะไรด้วย แต่ก็ได้ว่า พวกกองกำลัง ๒ ไทใหญ่ถูกพม่าตีจากน้ำยอน จึงหนีอยู่บ้านใหม่หมอกจ้าม และกำนัลแสงก็ไปอยู่ที่นั่น ย่านนี้เป็นเส้นทางเดินที่มีการต่อสู้กับพม่า และเงินฮ่อ กองทัพตอโขของไทใหญ่ ที่ทำตอน หนีเข้าไปตั้งฐานทัพตอโขอยู่ที่บ้านใหม่หมอกจ้าม มาหลัง กำนัลแสง ถูกยิงจากน้ำยอน เดิมที่ตั้งโรงเรียนนี้เดิมเป็นที่ตั้งของวัด เมื่อจะสร้างโรงเรียนผู้เฒ่าผู้แก่จึงช่วยกันชี้แจงชาวบ้าน เริ่มทำถนน 2514-2515 สร้างโดยกรป. โดยครูประสิทธิ์ไปแนะนำชาวบ้านให้ยอมให้ถนนตัดผ่านพื้นที่ดินของตนเอง เพราะจะทำให้ที่ดินแพงขึ้น ชาวบ้านก็ยอม จึงได้ถนนเป็นเส้นตรงมากขึ้น นอกจากนั้น ครุยังไปช่วยจัดพื้นที่ทำกินให้คนละแปลง 3-4 ไร่ รถเครื่องคันแรกในหมู่บ้าน เป็นของอ้ายคำโอิน คนส่วนมากใช้จัวล้อ สะพานทำตอนยังเป็นสะพานไม้ไผ่ (ข้าวแตะ) ประสิทธิ์เล่าว่า คนคอยมีจำนวนมากช่วง พ.ศ. 2507 โดยมีบ้านลาหู่ 50 กว่าหลังคาเรือน บ้านคนเมื่อ 20 กว่าหลังคา มีนักเรียน 200 กว่าคน ชาวบ้านเล่าว่า พระราชวงศ์เสด็จมาที่นี้บ่อย เอาหมู เอาไก่ และวัวมาแจก ชาวลาหู่เป็นวัฒนธรรมการทไร่ และอยู่บนที่สูง เมื่อมาอยู่ข้างล่างก็ยังไม่ปรับตัวทำมาหากินไม่ได้ จึงพากันฆ่าไก่กินเสีย ส่วนการเลี้ยงวัวเลี้ยงหมูก็คงเลี้ยงปล่อย เดียวนี้ลงมาอยู่ที่ลาดต่ำ จึงไม่อาจเลี้ยงสัตว์ได้เพราะจะเขาไปทำลาย เรียกสวนไร่นาของคนบ้านกลุ่ม คนเมือง

แม่บางเล่าว่าถนนมีลักษณะเป็นทางเท้า และทางเกวียน เพื่อจะเป็นทางลัดไปทำไร่ ทำสวน เพราะคนเก่าแก่เล่าว่า เมื่อก่อนต้องเดินเท้า ถ้าจะไปเมืองฝางต้องนอนค้าง 1 คืน (ช่วง 2505) ตามที่นายนิเวศน์เล่าว่าสร้างถนน ประมาณ ปีพศ 2514-2515 เป็น

ถนนดิน ส่วนวัดสร้างวัดโดยแม่ชีพรหมา พ่อหนานจันทร์ พ่อหลวงเต็ง ครูนนทา ครู
ประเสริฐ พ่อเห็งอ อ ลุงมั่ง อ้ายน้อง อ้ายดี ไชยสวัสดิ์ เมื่อพ.ศ.2519 การ

นายปีมาอยู่ที่สันตันคู่ตอน ปีพ.ศ. 2516 ตอนที่มาอยู่มีประชากรที่อยู่ก่อน
ประมาณ 40 ครัวเรือน มีเฉพาะลาหู่กันคนเมือง

นายปีย้ายมาจาก สันกำแพง ต่อมาอยู่ที่บ้านแม่เหลง และย้ายมาสันตันคู่ เมื่อ
เห็นสภาพป่าอุดมสมบูรณ์ดีจึงได้ตั้งหลักปักฐานที่นี่ เหตุผลที่นายปีย้ายมาเพราะ ที่นี่มี
ป่ามาก สงบ การเดินทางใช้การเดินทางเป็นส่วนใหญ่ ตนต้องการทำไร่ทำสวนแต่ไม่มีที่ทำ
กินและที่นี่มีพื้นที่ที่ตนต้องการ

ตอนที่นายปีเดินทางมา มาคนเดียว มาแต่งงานที่นี่มีภรรยาสองคน คนแรกอยู่
ด้วยกัน 2-3 ปีคนที่สองอยู่มาจนถึงปัจจุบัน ครูประสิทธิ์เล่าถึงการสร้างโรงเรียนว่า ครู
เป็น ต.ช.ค มาทำการข่าวและสอนหนังสือด้วย จึงเกิดเป็น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
สันตันคู่ ตั้งอยู่ระหว่างที่ราบเชิงเขาริมแม่น้ำกกกับดอย

โรงเรียน 'เปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2504

เป็นโรงเรียนในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เดิมชื่อโรงเรียน
ตำรวจตระเวนชายแดนบำรุงที่ 56 มีสิบตำรวจเอกชัชวงค์ นันทประเสริฐ พลตำรวจหนุ
ก้าแก้ว และพลตำรวจผิน กลิ่นชมพู อาคารเรียนทำด้วยไม้ไผ่ มุงด้วยใบตองตั้ง
ขณะนั้นมีนักเรียน 32 คน เป็นชาย 16 คน หญิง 16 คน สถานที่ดั้งเดิมไม่ได้อยู่ใน
ที่ตั้งปัจจุบัน เป็นโรงเรียนที่เคลื่อนย้ายจากการอพยพของชาวเขา ชาวเขาอพยพไปทาง
ใดโรงเรียนก็จะอพยพไปด้วย ตามที่ครูธีรรัช (จะที) นาอู ศิษย์เก่าโรงเรียนไทยท努เล่า
ว่า แห่งที่สามแล้วที่มาตั้งอยู่ที่นี่ เดิมที่อยู่หมู่บ้านท่าตอน อยู่หลังวัดท่าตอนเข้าไปอีก
15 กิโลเมตร เมื่อปี 2504 อยู่นั้นได้ 4-5 เดือน จากนั้นย้ายเข้ามาอีกนิตหนึ่ง ใกล้
หมู่บ้านท่าตอนเข้ามาอีก 5 กิโลเมตร เมื่อ พ.ศ. 2505 พอปี พ.ศ. 2506 ย้ายมาที่นี่ แรก
ๆ อยู่ที่หมู่ 3 เป็นชาวลาหู่ทั้งหมด เพิ่งจะมีคนพื้นราบตอนที่อยู่ที่นี้ อาคารเรียนเป็น
อาคารชั่วคราว หลังคาเป็นใบตองจากใบป่า

¹ ข้อมูลจาก VCD ของโรงเรียนไทยท努 (โรงเรียนสันตันคู่)

ครูประสิทธิ์ นั้นตาเล่าว่าตอนนั้นโรงเรียน อยู่ในความดูแลของสมเด็จพระเจ้า แต่ยังไม่เป็นโรงเรียนในพระอุปถัมภ์ สมัยก่อนมีนักเรียนประมาณ 200 คน มาจากภาค ชมพู ท่งมะแกง คอยแหลม หลายหมู่บ้าน ซึ่งตรงกับลู่ใจเล่าว่า ตะก่อนวัดอยู่ที่ โรงเรียนบะเคียวนี้ โรงเรียนเป็นโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน อยู่บนคอย สมัยนั้น มีครูสิทธิ และครูศรี สอนหนังสืออยู่

ต่อมาจึงใช้ชื่อว่าโรงเรียนไทยทนู เพราะธนาคารไทยทนูมาให้ความอุปถัมภ์ปัจจุบัน โรงเรียนไทยทนู เป็นโรงเรียนของชุมชน 3 หมู่บ้าน คือ บ้านสันตัญญู บ้านหาดชมพู บ้านท่งมะแกง เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนหลากหลายชาติพันธุ์ได้แก่ ลานู ไทยใหญ่ และคนไทยพื้นราบ

ถนนเริ่มสร้างปี พ.ศ. 2514 - 2515 ถนนบุกเบิกโดย กรป. รถเครื่องคันแรก ในหมู่บ้านเป็นของอ้ายคำโอิน คนส่วนมากใช้วัวล้อ สะพานทำตอนยังเป็นขัวแตะ ตรงข้ามร้านจันทร์เกษมเคียวนี้ สมัยก่อนรถเป็นรถฟอร์ดเฟียรา เบาะไม้ ตรงกับที่ลู่ใจ พรหมมาเล่าว่าสมัยก่อนถ้าไม่สบายจะไปหาหมอ ต้องลงเรือไปเชียงราย เพราะ โรงพยาบาลแม่อาวยังสร้างไม่เสร็จ ถ้ามาทางท่าตอนต้องไปฝาง ถนนจากท่าตอนไป ฝางก็เป็นดินแดงส่วนครูประสิทธิ์ นั้นตาเล่าว่าได้ร่วมทำถนนตั้งแต่สันตัญญูไปท่งมะแกง ไปห้วยลึก ถึงท่าตอนร่วมกับพ่อหลวงตั้ง บ้านท่าตอน จะมีคนสร้างขัวแตะ แล้วเก็บเงินคนและรถที่ข้ามท่าตอนไปฝาง โนนชุมชนบ้านสันตัญญูอยู่ห่างจากสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 3 อำเภอแม่อาวยังจังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 33 กิโลเมตร ปัจจุบันมีถนนลาดยางตัดผ่านหมู่บ้าน ไปอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ใน ยุคการทองเทียวนี้ สมัยก่อนยังไม่มีถนน ท่าตอน - เมืองงาม การคมนาคม ต้องอาศัย ทางเรือ ไป - มา ทางน้ำกก ตามที่อู๋หนานจันทร์ บายศรีเล่าว่า สมัยอู๋มาอยู่มาอยู่กับเรือ ไปเรือ มาเรือ

การผสมผสานของคนเมืองและไทใหญ่

ช่วงแรกที่ไทใหญ่เข้ามาสันตัญญู กลุ่มนี้ส่วนใหญ่อพยพจากพม่าในระยะหลัง เพราะพม่าพัฒนาประเทศก็จับคนออกจากหมู่บ้านของตนเอง เช่นเดียวกันกลุ่มลานูพุทธ

แล้วให้ว่าเข้ามาอยู่แทน พม่าจับไล่คนออกจากชุมชนที่อุดมสมบูรณ์และทำการพัฒนาเมืองโดยสร้างถนนหนทางขึ้นใหม่ และเรียกเก็บค่าสร้างถนนจากเจ้าของบ้าน คนยากจนไม่มีเงินให้ ก็ถูกขับไล่ออกจากบ้าน และได้จัดที่ทำกินให้ใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่แห้งแล้ง พวกเขา ก็เข้าไปอยู่แทนที่พวกคนจนเหล่านี้ โดยจ่ายเงินให้กับพม่า ชาวไทใหญ่ และลาหู่เล่าตรงกันว่า ว้ออพยพมาจากจีน และมาตั้งโรงงานผลิตยาเสพติดที่พม่า คนไทใหญ่ที่ทนอยู่ไม่ได้ก็หนีเข้ามาในเขตไทย มาอยู่แถวอำเภอฝาง เช่นที่บ้านเวียงหวาย บ้านแม่สาว อำเภอแม่อาว เมื่อมีคนอพยพมาก ก็ไม่มีงานให้รับจ้างเพียงพอ จึงอพยพต่อมาที่บ้านสันตติ์ ในตอนแรกก็มาอาศัยสร้างกระท่อมอยู่ในทุ่งนา และรับจ้างทำงานในไร่ในสวนให้กับคนเมือง คนเมื่อเล่าว่าคนไตเก็บหอมรอมริบและทำงานหนักมาก พอมีเงินก็ของเช่าที่ดินคนไทย ทำการเพาะปลูกเมื่อเก็บเงินได้ก็สร้างบ้านเรือนอยู่อย่างถาวร เมื่อนักวิจัยไปหมู่บ้านปี 2536-2537 ชาวบ้านยังพูดถึงกลุ่มนี้ อย่างกระซิบกระซาบ เพราะเขาเป็นคนไม่มีบัตรประชาชน ตอนนี่ 10 ปีให้หลัง ชาวไทใหญ่ที่อยู่ตามทุ่งนาไม่เหลือแล้ว ต่างก็ปลูกสร้างบ้านอยู่กันอย่างมั่นคง อยู่รวมอาณาเขตเดียวกับคนไทย

ชาวไทใหญ่นั้นเพิ่งอพยพมาอยู่บ้านสันตติ์ กลุ่มแรกคือครอบครัวของแม่ยุง ซึ่งเข้ามาอยู่ที่หมู่บ้านสันตติ์นี้ได้ประมาณ 10 ปีที่ผ่านมาเอง เข้ามารับจ้างคนไทยพื้นราบทำไร่ ทำสวน หลังจากนั้นก็มีคนไตใหม่เข้ามาอยู่เรื่อย ๆ ซึ่งก็มีทั้งพวกที่มีบัตรและไม่มีบัตร ไทใหญ่ก่อนข้างผูกพันกับคนเมือง แต่ไม่ค่อยสนิทสนมกับชาวลาหู่ถึงแม้จะยอมรับว่าเป็นคนบ้านเดียวกัน ดังเช่นแม่ยุงชาวไทใหญ่ บอกแต่เดิมไม่ใช่คนบ้านสันตติ์ แต่เดี๋ยวนี้เป็นแล้ว ปู่ย่าตายายของแม่ยุงอยู่บ้านแม่สาว แม่ยุงมาจากพม่าตั้งแต่อายุ 17-18 ปี หนีภัยจากพม่าเบียดเบียน เดี่ยวนี้อายุ 50 ปี แม่ยุงบอกเล่าว่าตอนแรกมาอาศัยอยู่กับพ่อเฒ่าจาย และแม่หมุงแม่ของครูเพชร ปกติก็เดินทางข้ามไปข้ามมาไปยังพม่าบ่อย ๆ ส่วนแม่อุ จันดาอพยพจากเมืองล่ายคำ แล้วมาอยู่ที่ฝาง 4 ปี มีอาชีพ รับจ้างทำสวนพริก สวนหอม ตอนเข้ามาอายุ 38 ปี อยู่สวนลีนจี้ก่อน มาทำงานมีคนชวนมาอยู่ที่ฝางได้ค่าจ้างน้อยเพียงวันละ 5 มาอยู่ที่นี้ได้ค่าจ้างมากมีงานมาก แต่ก็ได้ค่าจ้าง

เท่ากับลาหู่ แม่อุ่มมองว่าลาหู่ไม่ทำงาน คงหมายถึงไม่ทำการเพาะปลูกแต่เขาลงมารับจ้าง ถึงแม้จะอยู่บ้านเดียวกันผู้ไม่รู้จัก บางที่รู้จักชื่อแต่ก็ไม่เคยคุยกัน

ชาวไทใหญ่กลุ่มที่หนีจากพม่ามาในยุคหลังนี้ เมื่อมาอยู่ที่นี้ก่อนข้างมีหลักฐานบ้านช่องมั่นคงมากกว่าที่อยู่อำเภอฝาง เราพบที่โน่นคนก่อน

ข้างแออัด งานจึงหายาก และค่าจ้างก็ถูกเพราะมีแรงงานรับจ้างมากกว่างานทำ

ลาหู่ทั้งสองกลุ่มในหมู่บ้านนี้ กลุ่มที่เป็นลาหู่คริสต์ ได้รับการขกสถานภาพสูงขึ้น ดังเช่นเขาจะบอกว่าหมู่บ้านจะจีไม่ค้ายาเสพติด หัวหน้าหมู่บ้านคือ จะจี ก็ได้รับการศึกษากับชาวอเมริกัน มีโอกาสไปอบรมเป็นอาสาสมัครกับสมาคมวางแผนครอบครัว จนสามารถนิคยาคุมกำเนิดได้สามารถอ่านตัวอักษรลาหู่ที่เป็นอักษรอังกฤษได้ ลาหู่พุทธอพยพมาเมื่อประมาณ 2525 ถูกพม่ารุกรานเผาหมู่บ้านไล่เดือนให้ออก มีเรื่องเล่าว่าชาวลาหู่ที่เคยปลูกฝิ่น เมื่อถูกขับออกมาก็เลยกลายเป็นลูกจ้างขนยาเสพติด ในรายงาวิจัยฉบับนี้จะใช้ชีวิตชาวลาหู่เป็นศูนย์กลาง ดังมีรายละเอียดในบทต่อไป

จากเจ้าของที่ดินสู่แรงงานรับจ้าง

จากการสังเกตและการพบปะพูดคุยกับชาวบ้านบน(ลาหู่) นั้น การจะพบชาวลาหู่บ้านบนจะต้องไปตอนเช้าคือก่อนเวลา 7.00 น. เพราะถ้าไปหลังจากนี้เห็นชายหญิงชาวลาหู่วัยหนุ่มถึงวัยกลางคนเดินมายืนออกันอยู่เป็นกลุ่มใหญ่บริเวณปากทางขึ้นบ้านบนเหมือนเป็นกิจวัตรที่ต้องปฏิบัติทุกวัน สักพักจะมีรถกระบะมารับ ทุกคนก็กรูกันขึ้นบนรถที่นั่งทั้งยืนเบียดเสียดอัดกันไปอย่างทุลักทุเลเต็มลำรถ เพื่อไปรับจ้างที่สวนส้มที่แม่อาย เป็นอย่างนี้วันจันทร์ถึงวันเสาร์ แต่วันอาทิตย์เป็นวันหยุดของชาวลาหู่ (กลุ่มลาหู่จะจี) เนื่องจากทุกคนต้องไปโบสถ์ ปัจจุบันผู้ชายจะได้ค่าจ้างวันละ 100 – 120 บาท ผู้หญิงจะได้ค่าจ้างน้อยกว่านั้นคือ 80 – 90 บาท ส่วนคนแก่หรือคนที่มีอายุมากกว่า 50 ปีนั้นจะไม่มีคนจ้าง ตามที่พ่อเฒ่าจะจีวัย 60 กว่าเล่าให้ฟังว่า ผมนี้เป็นบะเอา แก่ละเป็นบะฮับ บางคนก็ไปเก็บหัวเผือกหัวมันในป่ามากิน

จากการสังเกตที่บ้านพ่อเฒ่าโอโก้ ขณะไปพบปะพูดคุยด้วย เนื่องจากที่อยู่และที่ทำกินของชาวเขาถูกประกาศเป็นเขตป่าสงวน อุทยานหรือเขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่าทั้ง

ๆ ที่เขาเขาได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว ปัญหาขาดแคลนที่ทำกินหรือถูกจำกัดที่ทำกินไม่ให้ปลูกข้าวไร่หรือปลูกไร่เลื่อนลอย พ่อเฒ่าจะจีเล่าว่า บะเคี้ยวนี้เยาะข้าวไร่บะได้ละ บะได้ปลูกข้าวมา 4 – 5 ปีละ เป็นเอาปลูกป่าหมด เป็นบะหื้อเยาะ ตีหัวบ้านหื้อทหารอยู่เหี้ย บะได้ปลูกข้าวแล้ว มาฮับจ้างแทน ชาวลาหู่มารับจ้างที่สวนส้มที่ฝางและแม่ฮาย หรือรับจ้างชาวไทยใหญ่ เพื่อเก็บพริก เก็บหอม หรือพืชผลทางการเกษตรต่าง ๆ เป็นต้น สำหรับแม่บ้านชาวลาหู่ที่ไม่ได้ไปรับจ้างจะทอผ้า ซึ่งมีคนจากในเมืองจากการสอบถามชาวลาหู่เล่าว่า เป็นคนจากธนาคารนำลายผ้ามาให้ทอ โดยการทอผ้า 1 ผืนจะใช้เวลาทอประมาณไม่เกิน 1 อาทิตย์ คิดผืนละ 300 – 500 บาท แล้วแต่ความยากง่ายของลาย เป็นรายได้เสริมในครัวเรือน

ชาวไทยใหญ่นั้น เมื่ออพยพเข้ามาตอนแรกๆ เมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา บ้านสันตันคู้ นั้นมีคนน้อย มารับจ้างคนเมือง ถางหญ้า ถางป่า ทำทุกอย่าง แม่ฮุงเล่าให้ฟังว่าพาครอบครัวมาขอป้อหลวงคนเก่า ขอมาอยู่ที่สันตันคู้ มารับจ้างคนเมืองทำทุกอย่าง จนปัจจุบันเช่าที่คนพื้นเมือง(ครูประเสริฐ)เพื่อทำสวน เช่าไร่ละ 3,000 บาทต่อปี ส่วนคนไทยใหญ่ครอบครัวอื่นนั้นมีทั้งการเช่าที่ของคนไทยพื้นราบทำสวน รับจ้างคนไทยพื้นราบหรือไทยใหญ่ด้วยกัน เข้าไปทำงานเป็นแรงงานต่างด้าวในเมือง เป็นต้น ปัจจุบันของทุกอย่างต้องซื้อหมด จะกินอะไรก็ต้องซื้อ ที่เมืองนอก (พม่า) หากินกันในป่าอยากได้อะไรก็ไปเก็บในป่า แต่มาอยู่ที่นี่เมืองไทยนี้ ต้องซื้อหมดตั้งแต่ ผัก มะเขือ เนื้อหมู ไข่ น้ำมัน น้ำปลา ฯลฯ ตามที่แม่แอ เล่าให้ฟัง สำหรับความเป็นอยู่แม่ฮุง คนไทยใหญ่กลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่ที่หมู่บ้านสันตันคู้เล่าว่า อยู่ตีเมืองนอกตุ๊ก ตุ๊กกาย ตุ๊กใจ มาอยู่เมืองไทยก็ตุ๊ก ตุ๊กกาย ตุ๊กเขาจะว่าหากิน แต่บะตุ๊กใจ เขาหลับสบาย อยู่เมืองนอกเขาหลับบะได้

คนพื้นเมือง จะออกไปทำงานนอกพื้นที่เช่น ในตัวเมืองเชียงใหม่หรือต่างจังหวัด หรือเปิดร้านขายของชำในหมู่บ้านซึ่งมีอยู่ประมาณ 6 ร้าน บางครอบครัวก็ประกอบอาชีพทำไร่ ทำสวนบนพื้นที่ของตน ซึ่งพื้นที่สวนไร่นาในหมู่บ้านเป็นของคนเมืองทั้งหมด ตามคำบอกเล่าของครูแสงเพชร แก้วสำเภา

พืชเศรษฐกิจ

ชุมชนบ้านสันตัญญูนั้นมีการปลูกพืชหมุนเวียนไปตามฤดูกาล ชาวบ้านต้องพึ่ง
กลไกการตลาดจากคนนอกหรือพ่อค้าคนกลาง ตามที่ครูแสงเพชร แก้วสำเนา ซึ่งเป็น
คนในชุมชนและครอบครัวประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมเล่าว่า ชาวบ้านจะปลูกพืช
เหมือน ๆ กันในช่วงเวลาเดียวกันตลอดปี เพราะจะมีพ่อค้าคนกลางเข้ามารับซื้อจาก
เจ้าของสวนเลย เราไม่ต้องเอาผลผลิตทางการเกษตรของเราออกไปขาย เขาจะมาซื้อถึง
สวน ต่อคำถามอีกว่าชาวบ้านจะไม่มีปลูกพืชชนิดอื่นนอกจากนี้เพราะไม่รู้จะเอาไป
ขายที่ไหน และจะขายให้ใคร พืชที่ชาวบ้านปลูกมีดังนี้ พืชที่ปลูกได้แก่ พริก /
ข้าวโพด ปลูกช่วงเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน

ข้าว ปลูกช่วงเดือนมิถุนายนถึงกันยายน กระเทียมปลูกช่วงตุลาคมถึงมกราคม
ผักกาด / พริกทอง ปลูกช่วงกุมภาพันธ์ถึงเมษายน ซึ่งการปลูกพืชแต่ละ
ชนิดใน 1 ปีนั้นขึ้นอยู่กับว่าใครจะปลูกอะไร บางบ้านจะมีการปลูกตลอดปี แต่บางบ้าน

แม่เผ่าคัมมะเขือ

บุงเล่าให้ฟังว่า ปีนี้ขายกระเทียมได้กิโลกรัมละ 20 บาท ซึ่งกิโลกรัมก็ 12 บาท ซึ่งได้กำไรมากกว่าปีอื่น ถึงแม้ว่าจะไปซื้อกล้ากระเทียมที่เมืองนอกก็ตาม เพราะกล้ากระเทียมที่ซื้อมานี้เป็นกล้าที่แห้งแล้ว แต่เราขายกระเทียมดิบไป คนเมืองและคนไต้หวันเดี๋ยวนี้ปลูกมะเขือตามที่มีจะมีบริษัทนำมาเสนอให้ชาวบ้านปลูก โดยทางบริษัทจะมาซื้อมะเขือและมีข้อห้ามว่าไม่ให้ชาวบ้านนำไปขายหรือนำไปขยายพันธุ์ต่อ ทางบริษัทจะมีกล้ามะเขือ มีปุ๋ยมาให้ ชาวบ้านใช้แต่ที่ดินและแรงงาน เก็บมาขายกิโลละ 6 บาท ไม่ใช่ชาวบ้านทุกคนที่จะนำกล้ามะเขือไปปลูก ชาวบ้านจะมีการประชุมกันก่อนว่าใครจะปลูกบ้าง พอตกลงกันได้ก็บอกทางบริษัทว่ามีใครจะปลูกบ้าง โดยทุกคน

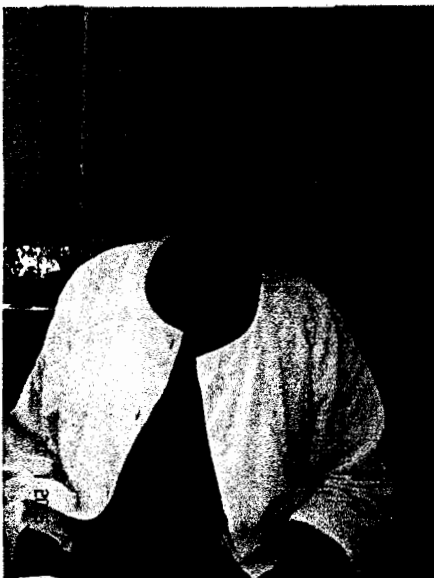

จะนำลูกมะเขือที่ปลูกได้มารวบรวมไว้ที่บ้านแก่จาย (พ่อครูแสงเพชร แก้วสำเภา) ส่วนชาวลาหู่ นั้น จะไม่มีการปลูกข้าวไร่ เพราะที่พื้นที่บ้านบน เป็นพื้นที่ป่าสงวน ทางรัฐบาลไม่อนุญาตให้ปลูกไร่เลื่อนลอยได้อีกต่อไป ชาวบ้าน คนเมืองและไทใหญ่บ้านสันตติ์จึงยังพอมีทางเลือกมากกว่าชาวลาหู่ เนื่องจากที่ทำกินเป็นพื้นที่ราบ

บทที่ 4

ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมบ้านสันตันคู

ในหมู่บ้านสันตันคู ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นบ้านห่างเมื่อ 40-50 ปีก่อน แถบนี้เคยเป็นเส้นทางของพ่อค้าวัวต่าง ที่เดินทางติดต่อระหว่างพม่าจากบ้านน้ำยอน เข้ามาในไทย สามารถติดต่อไปถึงเชียงราย เชียงใหม่ เส้นทางเดินทางอยู่บนสันเขาที่ชื่อคอยกลาง ซึ่งเป็นแนวภูเขาที่แบ่งอาณาเขตไทยกับพม่า เส้นทางนี้เป็นเส้นทางการค้าของพวกพ่อค้าฝิ่นที่เอามาจากพม่าเข้ามาเชียงใหม่ตามเส้นทางเชียงดาว ซึ่งมีหมู่บ้านลาหู่อยู่หลายกลุ่ม แล้วก็ส่งสินค้าต่อเข้าไปในตัวเมือง เรื่องราวของลาหู่ถ้าบอกเล่ากันในหมู่บ้านนี้คนอื่นได้แก่คนเมืองและคนไตจะเรียกกันว่าลาหู่ในที่นี้จึงจะใช้คำนี้ในลักษณะของเรื่องเล่าของชาวบ้านเพราะถือว่าเป็นวาทกรรมของคนนอก ส่วนภาษาของนักวิจัยเองจะใช้คำว่าลาหู่ซึ่งเป็นคำเรียกที่ชาวลาหู่ภาคภูมิใจที่จะให้เรียกพวกเขาว่าอย่างนี้ กลุ่มชาวลาหู่ที่มาอยู่ที่นี่ก็มีสองกลุ่ม กลุ่มที่อยู่มาก่อนใกล้ลาหู่จะจี เป็นลาหู่แดง หรือลาหู่ฮี นับถือคริสต์ศาสนา ส่วนอีกพวกหนึ่ง คือลาหู่ไอโก่เพิ่งอพยพมาทีหลัง

แม่ห่มงลูกสาวของผู้บุกเบิก

คนเมืองเป็นคำเรียกตนเองของชาวภาคเหนือ ในที่นี้ก็จะใช้คำว่า "คนเมือง" ในความหมายนี้เช่นเดียวกัน คนเมืองเป็นกลุ่มวัฒนธรรมหลักเมื่อเริ่มก่อตั้งก็เป็นกลุ่มที่ออกมาบุกเบิกหาที่ทำกิน ครอบครัวคนเมืองที่มาเป็นกลุ่มแรกนั่นคือ พ่อของแม่ห่มง อพยพมาจากแถวท่าดอนครอบครัวนี้ถึงแม้จะกล่าวว่าเป็นคนเมืองเชียงใหม่ แต่ความจริงก็เป็นครอบครัวที่มีการผสมผสานทางชาติพันธุ์อยู่ในตัวพอสมควร คือมีความเป็นไทใหญ่รุ่นพ่อเป็นคนเมืองและแม่ของแม่ห่มงเป็นไต แม่ห่มงแต่งงานกับพ่อจายซึ่งจำได้ว่ามีเชื้อสายคนลาวผสมคนเมืองและคนไต เกี่ยวกับชาติพันธุ์ลาวที่ทำดอนนั้นก็มีคนกล่าวถึงอยู่เสมอและสอดคล้องกับเรื่องราวของชาวแม่สาวที่เคยเล่าว่าเมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ต้องเดินเท้ามาที่แม่น้ำกกตรงสะพานท่าดอนเพื่อลงเรือไปค้าขายกับพม่าและเชียง

แสน แแถบนี้จะมีกลุ่มคนลาวอาศัยอยู่มาก แม่ชีพรหมา ที่เป็นโยมมารดาของเจ้าอวาส วัดท่าตอนคนปัจจุบันท่านก็เล่าว่าครอบครัวของท่านเป็นคนลาว ที่นี้้องครอบครัวของท่านได้ตั้งถิ่นฐานอยู่แถบท่าตอนนี้แถบเชิงเขาของวัดท่าตอน และเลียบตามถนนเส้นทางฝางท่าตอน เกือบทุกบ้าน โยงใยเป็นเครือญาติลูกหลานของท่านทั้งหมด เจ้าอวาสวัดท่าตอนจึงมีกลุ่มเครือญาติเป็นเจ้าศรัทธาหลักรองรับอยู่ เพราะการจะเป็นเจ้าอวาสอยู่ได้ก็ต้องมีบารมีไว้คุ้มตนเองพอสมควร มาครั้งนี้เรื่องราวของชุมชนสันตันทันคู่นั้นข้ามสะพานท่าตอนมาประมาณสิบกว่ากิโลเมตร เป็นประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนที่มีสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นชายแดนทางภูมิศาสตร์มากกว่าแถบสะพานท่าตอน เป็นหมู่บ้านที่เพิ่งพัฒนาตนเองมาจากบ้านห่าง ซึ่งเป็นชายป่าที่ชาวบ้านมาทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และติดตามมาอยู่เพื่อเฝ้าไร่ จากนั้นก็มีกลุ่มคนไทยกลุ่มอื่นๆตามมาจากหลายพื้นที่ส่วนมากไม่ได้อพยพมาเป็นหมู่บ้าน ต่างคนต่างมาแล้วมารวมตัวกันอยู่ ก่อตัวเป็นรูปวัฒนธรรมขึ้นมาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ตามความจำเป็นของชีวิตพื้นฐาน โดยมีศูนย์กลางของวัฒนธรรมอยู่แถบวัดท่าตอนซึ่งประดิษฐานอยู่บนเชิงเขาตรงสะพานท่าตอน เมื่อหมู่บ้านห่างเริ่มเป็นชุมชนมีผู้คนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ก็เริ่มก่อรูปอัตลักษณ์ของชาวสันตันทันคู ได้แก่การสร้างโรงเรียนในปี พ.ศ 2504 สร้างวัดของตนเอง พ.ศ การมีชุมชนใหม่ของชาวสันตันทันคูทำให้ชาวบ้านคนเมืองกลุ่มแรกเปลี่ยนแปลง

คนเมืองเคยเป็นคนชายขอบของตำบลท่าตอนเพราะต้องขึ้นกับวัดท่าตอน ได้หลุดออกจากเขตปริมณฑลของวัดท่าตอน เมื่อเริ่มสร้างสมบัติสาธารณะของชุมชนประวัติศาสตร์ช่วงก่อนหน้านี้นี้ค่อนข้างสับสนว่า ลาหู่หรือคนเมืองกันแน่ที่อยู่แถบนี้มาก่อน เพราะการอยู่อาศัยช่วงแรกของคนเมืองนั้นเป็นการไป ๆ มาๆเพื่อถางป่าทำไร่ มาเฝ้าไร่เป็นการขยายพื้นที่ทำมาหากิน ส่วนครอบครัวนั้นยังอยู่ชุมชนเดิม ชาวลาหู่นั้นก็เพียงผ่านมาเพื่อเดินทางไปค้าขายยาฝิ่นไปยังเชียงรายแม่สาย และการเดินทางเข้าเชียงใหม่ทางเชียงดาว ถึงแม้จะตั้งกลุ่มอาศัยอยู่ก็ยังไม่แน่นอนตามวัฒนธรรมของเขาก่อนที่ทำอะไรหมุนเวียน ดังเช่นแม่หนุ่มชาวบ้านแม่สาวเมืองหนองเขตตำบลแม่อาวซึ่งมีสันเขาคอยกลางเป็นเทือกเดียวกับคอยแหลมของบ้านสันตันทันคู กล่าวว่าเราอยู่กับลาหู่เขามาจ้างตำข้าว แต่เดี๋ยวนี้นคนเก่าไม่เหลืออยู่แล้วมีแต่คนใหม่เวียนมาเรื่อย ๆ ในช่วงแรกบรรพบุรุษของแม่หนุ่มที่มาหาที่ทำกิน ก็ไปของอนุญาตแก่บ้านลาหู่เช่นกัน

วัฒนธรรมหอยมบ้าน

ในยุคแรกคนเมืองและลาหู่มีความสัมพันธ์กันอย่างเท่าเทียม แต่ความสัมพันธ์นี้ไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ จนลาหู่กลายเป็นคนชายขอบของสันตันทันคูในไปที่สุด จากการข้อนความทรงจำพบว่าของคนกลุ่มแรกมีสองชาติพันธุ์คือ ลาหู่และไทใหญ่ ในยุคนี้คนพึงพาเกื้อกูลกันอย่างเท่าเทียม แม่ห่มุงเป็นคนเมืองแล้วเมื่อมาอยู่ที่นี้ก็ต้องไปบอกกล่าวชาวลาหู่ ซึ่งขณะนั้นเรียกว่าลาหู่เพราะเขาเป็นคนอยู่ที่นี้ก็ต้องบอกเจ้าที่ ลาหู่มีหัวหน้าคือปู่แก่แสนน้ำอ้อย ส่วนคนเมืองก็มีลุงมั่งเป็นแก่ที่อกซึ่งชาวบ้านเลือกขึ้นมาเอง ลุงมั่งมาจากอำเภอพร้าวเป็นคนตั้งชื่อสันตันทันคู แต่เดิมพื้นที่แห่งนี้เคยเป็นแหล่งเลี้ยงวัวควายของลุงมั่งคือซึ่งเรียกกันว่าหนองเดิมมีค้ำกล่าวของคนเมืองว่า เลี้ยงวัวปล่อยปล่อยขึ้นคอยไปให้พวกลาหู่เลี้ยงถึงเวลาจะใช้แรงงานก็จะไปตามเอามา ในบ้านใหม่ใหม่หมอกจ้ามซึ่งอยู่ย่านใกล้เคียงกันนี้ก็เล่าทำนองเดียวกันว่าเมื่อจะมาตั้งหมู่บ้านต้องไปบอกกล่าวขออนุญาตจากลาหู่เพราะเขาทำไร่อยู่มาก่อน ต้องไปขออนุญาตถึง 4 ครั้ง โดยลาหู่ให้เหตุผลว่าที่ไม่อยากอนุญาตง่าย ๆ นั้นเพราะต้องคูจิตใจกันก่อน พวกกอลอหมายถึงคนเมืองนั้นมักขโมยวัวควาย

ขณะเดียวลาหู่ที่มาอยู่ก่อนก็ยังมีมาค้าหัวคนเมือง ครูแสงเพชรก็เข้าใจคล้ายคลึงคลาว่าถึงแม้ว่าลาหู่อยู่มาก่อน แต่เขาก็มาค้าหัวพ่อหลวงของครูเพชร(ตา) สรุปว่าความสับสนเรื่องช่วงต้นของประวัติศาสตร์หมู่บ้านนี้ก็เพราะว่าช่วงต้นเป็นเพียงทางผ่านของการทำมาหากินของคนแต่ละกลุ่ม คือคนเมืองและลาหู่ คนเมืองเมื่อลงหลักปักฐานเห็นว่าพอกินและติดใจพื้นที่นี้แล้วจึงอพยพครอบครัวมา แต่ละครอบครัวล้วนแล้วแต่มีชุมชนเก่าที่ทิ้งไว้เบื้องหลังและเป็นการอพยพมาอย่างกระจัดกระจาย หลายกลุ่มเล็ก ๆ ดังที่แม่ห่มุงกล่าวว่าสันตันทันคูเมื่อแรกมีคนอพยพจากหมู่บ้านอื่น ๆ หลายแห่งมาอยู่เพิ่มขึ้น ทั้งลาหู่ และเป็นคนเมือง มาจากท่าคอน คนแม่เหล็กก็ตามมา พ่อเฒ่าของแม่ห่มุงก็เป็นคนลาว (พ่อสามีแม่ห่มุง) พ่อฮ้อยหนานจันทร์มาจากบ้านสันตันทันมือ ขณะนั้นแม่ฮ้อยยังไม่เป็นอำเภอขึ้นอยู่กัอำเภอฝางส่วนฮ้อยหนานจันทร์ก็บอกว่าลาหู่มาช่วงปี พ.ศ. 2504 คนแรกคือปู่เล็กหลวง ในช่วงนั้นก็มีคนเล่าว่ามีบ้านอยู่เพียงสองหลังคาเรือนเมื่ออายุมากขึ้นเข้าสู่วัยชราปู่เหล็กหลวงแก่กลับไปอยู่เชียงดาวและตายที่นั่น คนเก่าแก่เดี๋ยวนี้ก็คือแก่จะจิพ่อของครูจะที ชาวลาหู่เล่าว่าสมัยก่อนมีการค้าขายกับพม่าทางคอย

แหลมสะควกสบายเพราะทางดินติดต่อกันได้ จึงมาข้ามคอยไปมาหากัน ต่อมากองกำลังของลาหู่ที่มีเอปเป็นหัวหน้าถูกฆ่าตายเพราะแย่งชิงพื้นที่เขตบ้านน้ำยอนกัน ขุนส่าก็ไปเข้ากับพม่าขับไล่เผาบ้านเรือนของลาหู่ ขุนส่ากับว้าร่วมกันค้ายาเสพติดคนคอยทั้งหลายรู้ดี แต่ไม่พูดเพราะกลัวตาย ยาเสพติดเอาใส่เป้ลงมา แต่พระณีกล่าวว่าคนในหมู่บ้านไม่มีใครค้ายา ถ้ามีก็มีแต่เด็กที่ทหารวานให้ไปซื้อยามาให้แล้วทหารก็แบ่งให้กินทำให้เด็กคิดยาไปด้วย 3-4 คน แต่คนเมืองก็เล่าว่าใคร ๆ ก็รู้กันว่าลาหู่รวยเพราะค้ายา ในขณะที่เดียวกันพระณีก็เล่าเรื่องลาหู่ที่ย้ายมาจากพม่าว่าเป็นกลุ่มลาหู่ที่ค่อนข้างรวย มีโรงสี มาตั้งบ้านเรือนอยู่ติดถนน แต่เดี๋ยวนี้ก็ย้ายไปอยู่บ้านผาได้แล้ว พ่อหลวงนิเวศน์และพ่อเฒ่าอ้วนพาลงเรือออกไปที่ผาได้

การก่อรูปวัฒนธรรมร่วม

ชุมชนบ้านสันตันคู่สะท้อนการก่อตัวเป็นชุมชน ให้เห็นถึงแม้จะซับซ้อนก็พอมองเห็นง่ายเมื่อเราถอดรหัสดู เพราะมีกลุ่มชนชาวลาหู่เป็นฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้คนสามกลุ่มนี้ และในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ก็มีพลวัตไปตามมิติของประวัติศาสตร์วัฒนธรรมความเป็นคนชายขอบนั้นไม่คงที่และไม่ได้กำหนดตายตัวอยู่ชนเผ่าใด คนเมืองแถบนี้เมื่ออพยพมาใหม่ก็ยังคงพึ่งพากลไกสังคมในอำเภอแม่อาว แถบริมแม่น้ำกก ลาหู่เองอัตลักษณ์นั้นไม่ได้หยุดนิ่งก็ไม่ได้เป็นชายขอบมาแต่ต้นลาหู่ นั้นยิ่งใหญ่ทีเดียวในช่วงแรกของสังคมสันตันคู่ ยังคนอีกกลุ่มหนึ่งคือคนไทใหญ่ถึงแม้ว่าจะอพยพมาทีหลัง หากแต่ว่าลาหู่ที่ถูกลิดรอนสิทธิในที่ทำกินไปหมดสิ้นแล้วชาวไทใหญ่จึงสามารถสร้างขอบให้กลุ่มตนไปอยู่ขอบวงในกับคนเมืองได้ในเวลาไม่นาน คงปล่อยให้ลาหู่ลอยออกไปนอกขอบไปเรื่อย ๆ ด้วยกฎหมายของรัฐที่มองออกมาและตัดสินมาจากส่วนกลาง

ในยุคแรกเมื่อประมาณ 50 ปีก่อนทุกคนมีสิทธิในที่ทำกินเท่าเทียมกัน เพราะพื้นที่ดินและภูเขาแถบนี้ ยังไม่มีเจ้าของเป็นป่าไม้หนาแน่นมากอำนาจรัฐยังไม่ถึง เขาคอยแหลมเป็นเส้นทางผ่านตรงชายแดนของไทยกับพม่า ลาหู่ และคนได้ใช้เดินทางติดต่อค้าขายกัน บริเวณนี้ยังเป็นพื้นที่ขยายการทำมาหากินของคนเมือง เช่นเลี้ยงสัตว์และทำไร่ ต่างก็มาแผ้วถางที่ทางเอาเองตามกำลัง เมื่อมีความจำเป็นเพราะไม่พอกิน นอกจากนั้นยังมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ชุกชุม เช่นหมู่บ้านที่อยู่ลึกเข้าไป คือบ้านใหม่หมอก

ข้าม ที่มีอายุชุมชนรุ่นราวคราวเดียวกัน ชาวบ้านต้องร่วมมือกันเพื่อต่อสู้กับภัยธรรมชาติ ได้แก่สัตว์ป่าบุกรุกกินข้าว และพืชชนไม้พอกิน คนกลุ่มแรก ๆ ต้องมาอยู่รวมกันใน เรือนแถวยกพื้นสูง และยกบันไดขึ้นบนบ้านเพื่อป้องกันเสือ แม้ว่าหมู่บ้านนี้จะไม่มีการ ทำความถึงความทรงจำเหล่านี้ให้เราฟังได้เพราะได้ย้ายไป ๆ มา ๆ อยู่ตลอดเวลา แต่ ปรากฏการณ์ร่วมในลักษณะนี้อาจจะอยู่กับปัจเจกชนของแต่ละกลุ่ม หรืออาจจะเป็น เพราะสภาพพื้นที่ที่มีความเคลื่อนไหวสูงกว่า ทั้งในด้านที่มีคนหลากหลายชาติพันธุ์ และ การประกอบอาชีพ และระดับของพัฒนาการของชุมชนแต่ละชาติพันธุ์ เช่นการ เคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยของชาวลาหู่สภาพดังกล่าวจึงมีปรากฏการณ์อีกลักษณะหนึ่ง

ความสัมพันธ์ในการผลิตของคนสองกลุ่มนี้ คนเมืองกับลาหู่ เกิดขึ้นตามความ จำเป็นในการดำเนินชีวิตอย่างเกื้อกูลกัน ซึ่งจะสะท้อนรูปแบบความสัมพันธ์ว่า พัฒนาการทางสังคมจะสะท้อนสภาพของความสัมพันธ์ ในระหว่างชาวลาหู่กับคนไทย หรือในที่นี้จะเรียกว่าคนเมือง ในช่วงต้นนั้นจะมีความสัมพันธ์แบบเท่าเทียม ไม่มีใคร เป็นคนขายของของชุมชนแห่งนี้ เพราะปัจจัยการผลิตได้แก่พื้นที่ทำการเพาะปลูกยังเป็น สมบัติสาธารณะ คนทุกคน ทุกฝ่ายยังมีสิทธิเหนือผืนดินผืนป่า ทุกคนอพยพหรือ พักยังจับจองทำมาหากินได้อย่างเสรี ในขณะที่เดียวกันต่างก็ประสานความร่วมมือเพื่อ ต่อสู้กับภัยธรรมชาติคือสัตว์ป่า และผนวกกับความเชื่อในผู้บงการธรรมชาติ ต่างฝ่ายจึง ต่างก็บอกเจ้าที่ข้ามกลุ่มกันไปมา ดังที่มีคนเล่าว่าคนเมืองมาอยู่ที่ไปบอกปู่แก่ของลาหู่ ชาวลาหู่อยู่มาก่อนก็ยังลงมาค้าหัวคนพื้นเมืองที่เป็นหัวหน้ากลุ่มในช่วงที่ตนเองเข้าพิธี กินวอ หรือปีใหม่ตั้งแต่ชุมชนเริ่มเป็นหย่อมบ้าน มีบ้านคนเมืองแรกเริ่มอยู่สองหลังคา เรือนประมาณ พ.ศ. 2502 แต่ข้อมูลจากแม่บาง ประเสริฐก็ระบุว่าคนเมืองมาอยู่ที่นี่ ก่อน แม่บางยังทันเห็นความระส่ำระสายในการต่อสู้ระหว่างกองกำลังไทใหญ่ สงครามจีนฮ่อ และการก่อตั้งหมู่บ้านยุคแรก อย่างไรก็ตามประวัติศาสตร์ของความเป็น พลวัตรของชุมชนก็ยังส่งทอดมาถึงปัจจุบัน เมื่อก่อนเคยเป็นเส้นทางค้าขาย ม้าต่าง วัว ต่าง เลาะเลียบเชิงเขา คอยกลางคอยแหลม ปัจจุบันถนนสายฝางแม่จันก็คู่ขนานกับ เส้นทางเดิม เป็นผลให้คนในยุคปัจจุบันเองก็เดินทางเข้าออกและโยกย้ายที่อยู่อาศัย สะดวกจึงยังคงมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาตามเงื่อนไขใหม่ที่เพิ่มขึ้น

ในระยะหลังนี้ก็เกิดการอพยพออกไปนอกพื้นที่ระลอกใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ครูเพชรไทยเล่าว่าเมื่อปี พ.ศ. 2525 หัวหน้าชาวลาหู่คือ จะแจ ผู้ที่เป็นหัวหน้าหมู่บ้านรองจากจะจี ถูกกับระเบิดขาดตายชาวลาหู่ก็พากันอพยพไปเป็นจำนวนมาก จากที่เคยมีประมาณ 80 หลังคาเรือนลดลงเหลือเพียง 15 หลังคาเรือน หนีไปทางแม่น้ำว้าง บางส่วนก็ไปอยู่ที่ห้วยจ๊กค่าน ถ้ำเกลบ ที่เชียงดาว ทางเชียงรายก็ไปอยู่ บ้านป่าแดด บ้านแม่नावาง บ้านแม่สรวย ข้อมูลนี้สอดคล้องกับนางพรรณณีภรรยาของจะที ลูกชายจะจี เล่าว่าบ้านบนดอยนี้เมื่อก่อนเป็นชุมชนหนาแน่นมีร่วมร้อยหลังคาเรือนเป็นชุมชนใหญ่ แต่เพราะความกลัวขุนล่า จึงพากันหนีไปเหลือเพียงประมาณ 40 หลังคาเรือน

หากเรามองพื้นเส้นชายขอบของชุมชนสันตันทันคู่ออกไปนอกชุมชนไม่ว่าด้านประเทศพม่าทางเหนือขึ้นไปอีกสิบกว่ากิโลเมตร หรือบริบทรอบด้านอื่นๆ อันเป็นกลุ่มคนไทย จะมองเห็นภาพของชาวลาหู่ที่เคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง จังหวะชีวิตอันไกลพันประวัติศาสตร์ยุคตำนานไม่มีหลักฐานที่จะกล่าวถึงว่าทำไม ชาติพันธุ์บนภูเขาจึงต้องเคลื่อนย้ายตลอดเวลา หลักฐานที่ตลกค้างในปัจจุบันก็คือการทำไร่หมุนเวียนต้องเวียนทำกินเพื่อทิ้งที่ไร่เก่าให้อุดมสมบูรณ์ ถูกสร้างอัตลักษณ์ว่าเป็นพวกค้าฝิ่น เป็นคนจน ไม่เป็นที่ต้องการ อย่างไรก็ตามก็ตามตำนานอธิบายเหตุของชาวลาหู่ก็ได้แก่ต่างให้กับสภาพความเป็นจริงว่าลาหู่ชอบอาศัยอยู่ในป่า เป็นสังคมที่ไม่ชอบเบียดเบียนผู้อื่น เพราะถือว่าการเบียดเบียนผู้อื่นก็สร้างทุกข์ให้กับตนเอง (IMPACT ASSOCIATION 2544) ตามข้อมูลชั้นสองจาก IMPACT ASSOCIATION ที่นักวิจัยชาวลาหู่ได้ตีความนิทานของลาหู่ที่สะท้อนเรื่องราวการอพยพโยกย้ายไปอยู่ไม่หยุดยั้งดังตามตำนาน ที่กล่าวว่าชาวลาหู่มีแผ่นดิน (มูเม หรือ หมิเม) อันไร้ขอบเขต ชาวลาหู่จึงมีชีวิตที่เป็นอิสระ มีเสรีภาพ มีจิตสำนึกว่าแผ่นดินไหนขึ้นอยู่กับแผ่นดินนั้นก็เป็นที่ของข้า โลกทั้งโลกพระเจ้าสร้างให้กับคนทุกคนไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่งทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในผืนแผ่นดิน และยังมีตำนานที่สะท้อนว่าชาวลาหู่ต้องอาศัยอยู่ในป่าเท่านั้นเพราะบรรพบุรุษของลาหู่ได้เลือกมาแล้ว ตามเรื่องเล่าว่ามนุษย์มี 120 เผ่าพันธุ์ พระเจ้าประทานของวิเศษ 2 อย่างคือ คีอตันไถและด้ามขวาน ปรากฏว่าลาหู่เลือกเอาด้ามขวาน พระเจ้าให้โอกาสเลือกใหม่ ถึง 3 ครั้ง ลาหู่ก็คงเลือกเอาด้ามขวานถึง 3 ครั้ง เพราะมีเหตุผลว่าที่นั่นมีน้อยกว่าป่า ที่ป่ากว้างใหญ่ไพศาลชาวลาหู่จึงเข้าไปอยู่ในป่าและชอบย้ายถิ่นอยู่เสมอ (IMPACT ASSOCIATION 2544) ดังนั้นลาหู่จึงย้ายถิ่นกำเนิดละลอกแล้วละลอกเล่า จากการ

สันนิษฐานว่าแต่เดิมลาหู่คงจะมีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางตอนเหนือของขุนนางติดต่อกับที่ราบสูงทิเบต แต่ถูกจีนรุกรานจึงถอยร่นลงมาอาศัยอยู่ใน จีนลาวและเข้ามาในประเทศไทย ประมาณ พ.ศ. 2418 บ้านลาหู่แห่งแรกอยู่ที่บ้าน ผักไผ่ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเดินทางจากพม่าในเขตเชียงตุงเข้ามา ในช่วงแรกหนีสงครามจีนฮ่อช่วง พ.ศ. 2500 (ชลธิรา สัตยวิวัฒนาและคณะ 2546)

ตำนานเรื่องสิทธิตามจารีตของลาหู่ในเรื่องสิทธิบนผืนแผ่นดินที่เราอยู่ เป็นของเรา ได้ถูกรัฐไทยที่ใช้ระบบกฎหมายตะวันตกเข้ามาจัดการเสียใหม่แล้ว ช่วง พ.ศ. 2515 ถึง 2520 ทุกอย่างอย่างกลายเป็นของหลวง และของคนอื่นที่มีเงิน เช่น พื้นที่สวนสัมมนาธรเด็ยนี้ เมื่อก่อนเคยเป็นที่ทำมาหากินของลาหู่มาก่อน ต่อมาอายันนั้นซื้อไปด้วยเงินไม่กี่ร้อยบาท ครอบครองได้ระยะหนึ่งอายันนั้นก็ขายให้สวนออกุลเดช (เจ้าทำนาทำที่ท่าเรือที่ท่าตอน) ต่อมาก็สืบทอดกันมาเรื่อย ๆ จนถึง ธนาธร ดังนั้นไม่ว่าจะอยู่ในผืนแผ่นดินพม่าหรือประเทศไทย ตำนานเรื่องสิทธิในทรัพยากรสาธารณะตามจารีตของลาหู่จึงสร้างความหวังได้แต่ในตำนานเท่านั้น ไม่อาจใช้ได้จริงกับคนนอก และรัฐที่ใช้กฎหมายไปตัดทอนสิทธิในทรัพยากรของชุมชนที่เล็กที่น้อย รัฐบาลเผด็จการของ รัฐเหนือพื้นที่สาธารณะ เป็นผลให้แยกคนออกจากป่า ใช้อำนาจควบคุมไม้และพื้นที่ป่าและที่ดินและให้สัมปทานกับเอกชน ใช้เกณฑ์สิทธิในที่ดินแบบโฉนดอย่างตะวันตกมาเป็นหลักตรวจสอบสิทธิของเอกชนและชุมชนโดยเคร่งครัด บังคับใช้หลักเกณฑ์การบริหารจัดการมาเป็นการทั่วไปทั้งประเทศโดยไม่จำกัดพื้นที่ (ยศ สันตสมบัติ 2543) สังคมชาวลาหู่ในหมู่บ้านสันตันคู้จึงได้สะท้อนสภาพการถูกกระทำให้เป็นคนชายขอบไร้พื้นที่ทำกิน ผ่านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจากการที่เคยมีความเป็นเจ้าของชุมชนอย่างสง่าผ่าเผยและภาคภูมิใจร่วมกับคนเมือง กลายมาเป็นการตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจอย่างค่อยเป็นค่อยไปในช่วงเวลา 50 ปีนี้

ตราฉบับนี้การอพยพโยกย้ายก็ยังเป็นเรื่องหลักของลาหู่ หลังจากการเริ่มก่อตั้งชุมชน พวกเขาถืออพยพ ไปมาอยู่เรื่อย ๆ ระหว่าง ชายแดนพม่า สู่บ้านสันตันคู้ เชียงดาว บ้านท่าศาลา (ห่างออกไป 10 กว่ากิโลเมตร) บ้านผาใต้ (ห่างออกไปประมาณ 30 กิโลเมตร) และไปถึงเชียงราย สมดังความหมายของลาหู่ว่า เสือผู้เฝ้าป่า ในบ้านท่าศาลามีกลุ่มลาหู่อยู่ปนกับกลุ่มอาข่าหรืออีก้อ เด็ก ๆ ก็เล่านิทานเรื่องการอพยพหนีมาจากจากพม่าและการเป็นศัตรูกับอาข่าเมื่อ ปี 2537 ถ้าพบกันเมื่อไรสองกลุ่มนี้ต้อง

ทะเลาะกันและต่อสู้กัน ซึ่งก็เป็นเรื่องจริงที่ปรากฏอยู่ในเวลานั้น เด็กเล่าว่าทะเลาะกันเรื่องแย่งป่าเพราะป่าเป็นบ้านของเราบ้านเราอยู่ที่ป่านี้ จะเห็นได้ว่าความรู้สึกเป็นเจ้าของในทรัพยากรสาธาณนั้นมีซึมซับเป็นพลังส่งทอดไปถึงตัวลูกหลาน อาจจะเป็นเพียงเครื่องปลอบใจและยืนยันสิทธิให้กับตนเองเท่านั้น แต่ความเป็นจริงลาหู่ก็ต้องเดินทางต่อเรื่อย ๆ

ในวันนี้มีนักเด็กหญิงลาหู่คนใหม่บอกว่าบ้านหนูแวกล้อมไปด้วยต้นไม้สักแต่ว่ามันเป็นของหลวง นั่นคือชาวลาหู่ได้เริ่มต้นสร้างตำนานในโลกของความเป็นจริงอีกเรื่องหนึ่งแล้ว

อย่างไรก็ตามท่ามกลางการเคลื่อนไหวนี้ จะพอมองเห็นภาพปัจจัยผลักดันภายนอกที่ทำให้ลาหู่ต้องหนีร่นถอยจากเมืองพม่า เข้ามาสู่ชายแดนไทย ในยุคแรกก็เดินทางด้วยม้าต่างนำสินค้าเข้ามาขาย จากพม่า มาเมืองฝาง ผ่านคอกกลางคอกแหลมสู่เชียงราย และจากแม่อาฮงสู่เชียงดาว ปล่อยสินค้าเข้าประเทศไทย ข้อมูลอย่างไม่ชัดเจนว่าสินค้าคืออะไร อาจจะเป็นฝิ่นเพราะคนไทยกล่าวว่าลาหู่ที่นั่นค้าฝิ่นและยาเสพติด ในอดีตลาหู่ร่ำรวยมาก แม้ชาวลาหู่เองก็ยอมรับในข้อนี้ว่าพวกเขาค้าขายเก่งจนร่ำรวย ประจักษ์พยานอันหนึ่งก็คือ ชาวลาหู่เป็นชนเผ่าที่มีจักรเย็บผ้าและใช้จักรเย็บผ้าเย็บเครื่องแต่งประจำเผ่ามานับนาน พวกเขาไม่มีเวลาที่จะถักทอเส้นด้ายหรือฝืนผ้า เครื่องแต่งกายประจำเผ่าจึงซื้อผ้าจากคนเผ่าอื่นและผ้าโรงงาน นำมาเย็บแถบเป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของลาหู่ดังภาพ

ชีวิตปัจจุบันนี้ลำบากขึ้น ครูเพชรไทยกล่าวว่าอาหารการกินเดี๋ยวนี้ขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจ เมื่อก่อนชาวเขามีฐานะดีพอสมควร เขาสามารถปลูกข้าวตามภูเขาได้ อาหาร พริก ผักมี เยอะ พืชอาหารเข้มาก็มีข้อห้าม ห้ามทำไร่ ห้ามทำลายป่า ก็เลยไม่มีอาชีพที่จะทำ ที่ทหาร เข้ามาเพราะเหตุการณ์นี้ทางชายแดน เขาก็เลยไม่มีเงินก้อน จากที่เคยกินวอ 1 เดือนก็ ลดลงเหลือ 3-7 วัน เมื่อก่อนเขาจะฆ่าหมูบ้านละ ตัวใครฐานะดีก็ฆ่าสองตัว แต่เดี๋ยวนี้ ต้องซื้อเอา

สำหรับกลุ่มเก่าที่หมู่บ้านจะจี พื้นที่เคยเป็นบ้านบนคอยเดี๋ยวนี้อีกก็เปลี่ยนแปลง ที่ หมู่บ้านกลายเป็นสวนลิ้นจี่ของหลวง โดยจะจีเป็นคนดูแล เป็นของส่วนรวมในหลวง พระราชทานวัวมาให้เลี้ยงนินคหน้อยเป็นพ่อพันธ์แม่พันธ์ และทางการก็เอาไก่มาให้เลี้ยง แต่ชาวล่าไม่ชำนาญการใช้ชีวิตแบบคนบ้านลุ่ม จึงฆ่าไก่กินเสีย เมื่อไม่มีพื้นที่ทำไร่ เพียงพอกก็แบกจอบเดินลงไปหางานรับจ้างกับคนพื้นเมือง

2524 ล่าหูก่อกลุ่มหนึ่งแตกและอพยพมาที่หลัง เป็นกลุ่มที่มาจากคอยแหลมที่ คอยแหลมเขตพม่าซึ่งมีหมู่บ้านล่าหูกหลายกลุ่ม เมื่อขุนสำขุนสำถูกตีแตกที่บ้านหินแตก จึงหนีไปพึ่งเจ้าจ้อที่คอยแหลมของล่าหูก โดยจ่ายเงินเดือนตอบแทนให้เมื่อเจ้าฟ้าจ้อ ออมร่วมงานด้วย ไม่นานขุนสำก็แปรพักตร์เข้าไปร่วมมือกับพม่าขับไล่กลุ่มล่าหูกออก จากพื้นที่ของตนเอง ขุนสำเผาหมู่บ้านเผาที่ทำกินหมด 2527-2528 ถึงปี 2530 ล่าหูกต้อง อพยพหนีจากพม่า เมื่อเมืองน้ำยอนที่เป็นของล่าหูกถูกเข้ายึดครอง และ พม่าผลักดัน ออกนอกประเทศ ล่าหูกกลุ่มนี้ต่างหนีมาเมืองไปไทยติดตามมาอยู่กลุ่มเครือของตนเอง ส่วนพวกที่ไม่มีที่ไปก็มาอยู่ที่ห้วยศาลาซึ่งอยู่จากบ้านสันตันคูไปประมาณ 10 กว่า กิโลเมตร ฝ่ายไทยก็มีนายอำเภอมาให้ความช่วยเหลือ ในขณะที่เดียวกันก็ควบคุมดูแลไป ด้วย กลุ่มนี้เป็นล่าหูกอีกกลุ่มหนึ่ง คือกลุ่ม จะคือ พ่อเผ่า ไอโกเล่าเรื่องไปพร้อมกับรำพัน ถึงอดีตที่เคยอุ่หน่าฝาค้าง เมื่อก่อนถ้ากินวอจะนั่งข้าวครึ่งละหลายสิบไห แต่เดี๋ยวนี้แม้ จะกินก็ไม่มี บ้านแตกสาแหรกขาด ลูกชายก็ทิ้งหลานน้อยไว้ให้ไอโกเลี้ยง

ผลย่อมมีมาแต่เหตุ ล่าหูกทั้งกลุ่มพุทธ กลุ่มคริสต์ ได้รับผลกระทบรอบด้านทั้ง กระแสโลกทุนนิยมการพัฒนาประเทศของพม่าที่ขับไล่คนจน การต่อสู้แย่งชิงพื้นที่อยู่ อาศัยระหว่างชนกลุ่มน้อยในพม่า และในเมืองไทยต้องเผชิญกับการที่รัฐบาลใช้ กฎหมายถือสิทธิครองที่ดินและป่าไม้เป็นของหลวง ชาวเขาซึ่งเคยช่วยตนเองได้กลับไม่มีหนทางใด ๆ เลขที่จะดำรงชีวิตได้ ผลย่อมมีมาแต่เหตุ เหตุการณ์หนึ่งย่อมนำไปสู่อีก

เหตุการณ์หนึ่ง และเหตุการณ์นั้นเป็นเงื่อนไขของการเกิดเหตุการณ์ต่อไปเรื่อย ๆ ไม่หยุดนิ่ง ก็เกิดผลกระทบย้อนกลับไปที่กลับมา ดังเช่นความยากจนที่เกิดขึ้นกับชาวชาวบ้าน ล้นต้นคู้ โดยเฉพาะลาหู่กลุ่มที่ด้อยโอกาส ถูกกระทำมากที่สุดเพราะพื้นที่ทำกินถูกยึดไปโดยตรง และยังขาดทักษะอาชีพที่จะทำมาหากินแบบคนพื้นราบ หรือคนบ้านลุ่มของที่นี่ เมื่อถูกห้ามใช้ป่า ห้ามเก็บของป่า ต้องไปรับจ้างเพื่อซื้อกินไปรับจ้างก็ได้ค่าแรงต่ำ และไม่มียานสม้าเสมอ เพราะลาหู่ทำได้แต่ขุดดิน และเพาะปลูกพืชที่ปลูกง่าย ๆ เพียงบางอย่างเช่น หยอดข้าวโพด ปลูกหอมกระเทียม เท่านั้น งานเกษตรที่ละเอียดกว่านั้นคนเมืองก็ไม่จ้างเพราะลาหู่ทำไม่เป็น ก็มีแรงงานไทใหญ่เข้ามาทำแทน เมื่อรับจ้างไม่พอกินก็ต้องหาทางอื่น เมื่อเป็นดังนี้หมู่บ้านนี้ก็มีการเปลี่ยนแปลง ครูเพชรไทยเสริมต่อไปอีกว่าหลังจากเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ แล้วก็เกิดความเปลี่ยนแปลงจากความสงบร่มเย็น ก็มีการเสพยาและค้าขายอย่างเฟื่องฟู เกิดโจรปล้นฝรั่ง เมื่อก่อนมีโจรฝรั่งเยอะมาก มีตามแม่น้ำกเมื่อปล้นแล้วก็มาอยู่ตามบ้านชาวเขา และบ้านโอโก้ก็เป็นโจรปล้นฝรั่งด้วย ต่อมาก็ถูกตำรวจยิงทิ้ง พวกนี้ก็จะเอากล้องถ่ายรูปเอาอะไรมาขาย ก่อนหน้านั้นนับได้ว่าบ้านโอโก้รวยอันดับหนึ่ง ต่อมาถูกพม่าเผา เงินที่เก็บไว้ก็ถูกเผา โอโก้ถูกเผามาสองครั้ง เหตุที่เผาเพราะการขับไล่ชนกลุ่มน้อย ตั้งแต่เมืองยอนไล่มาถึงบ้านโอโก้คอยแหลม ต่อมาอีก 1 ปีก็ตามมาเผาลาหู่ที่บ้านห้วยศาลาซึ่งอยู่ห่างออกไป 10 กว่ากิโลเมตร

เหตุการณ์ปัจจุบันก็ทำให้ลาหู่ต้องย้ายถิ่นฐานกันต่อไปอีก จากหมู่บ้านร่วม 100 หลังคาเรือนเหลือประมาณ 20 กว่าหลังคา และกลุ่มที่ยังอยู่ที่นี่ก็เดินทางไป ๆ มา ๆ ระหว่างเชียงดาว เชียงรายอยู่ตลอดเวลา

วาทกรรมลาหู่คริสต์กับลาหู่พุทธ

ลาหู่สองกลุ่มนี้ต่างก็สร้างอัตลักษณ์ของตนเอง บางครั้งก็รวมกลุ่มเป็นชาวสันตัญญูขยายไปรวมกันทั้ง คนเมื่อและคนใหญ่ บางครั้งก็สร้างอัตลักษณ์แยกกลุ่ม แม้แต่ความเป็นพุทธและความเป็นคริสต์ เช่นลาหู่จะจี เป็นลาหู่คริสต์ และลาหู่โอโก้ เป็นลาหู่พุทธ ซึ่งลาหู่คริสต์แย้งว่าไม่ได้นับถือพุทธ แต่นับถือผี นี่คงเป็นวาทกรรมที่ชิงความถูกต้องระหว่างลาหู่สองกลุ่ม เนื้อหาเรื่องการแบ่งแยกกลุ่มในการนับถือศาสนาเกิดขึ้นในประเทศพม่า ตั้งแต่ครั้งอังกฤษเข้ามาครอบครองดินแดนพม่า และพยายามสอนคริสต์ศาสนา จนเกิดกระบวนการต่อสู้ขึ้น ในที่สุดลาหู่ก็แบ่งเป็นสองกลุ่ม คือลาหู่พุทธ

และลาหู่คริสต์ ในหมู่บ้านนี้กลุ่มลาหู่คริสต์มาลงหลักปักฐานก่อนและมีเป็นจำนวนมาก

ลาหู่พุทธตามมาทีหลัง เมื่อหัวหน้ากำลังลาหู่คือ เอบิ เสียวชีวิต แลเจ้าฟ้าจื่ออ้อพาย แพ้แก่ขุนสำและพม่า กลุ่มนี้ต้องอพยพตามผู้นำเข้ามาคือ พ่อเฒ่าโอโก้ เมื่อโอโก้แนะนำตนเองว่าเป็นลาหู่

โอโก้ เป็นหัวหน้าลาหู่พุทธ แต่มีความขัดแย้งกับกับลูกบ้านจึงยอมเสียดักคืออพยพมาพึ่งลาหู่คริสต์โดยใช้อัตลักษณ์ร่วมทางชาติพันธุ์

พุทธ อีกพวกหนึ่งจะแอบอธิบายว่า ลาหู่ฝิ่นนั้นแหละ จะจีให้สัมภาษณ์ว่า โอโก้เขาถือศาสนาพราหมณ์ แต่เดี๋ยวนีเรียกศาสนาพุทธ ทางฝ่ายลาหู่พุทธก็จะกระแนะกระเหน่ว่าทางพวกคริสต์เขาไม่ต้องทำพิธีบางอย่างแล้วเพราะเขาไม่มีหอแห่ และไม่มีเทพเจ้าของลาหู่ที่ชื่อ “อี่ซา” แล้วเพราะเขาเป็นคริสต์ ลาหู่สองกลุ่มนี้ต่างก็สร้างอัตลักษณ์บอกความเจริญ ความมีศักดิ์ศรีของกลุ่มตนเอง หมู่บ้านเองก็อยู่ห่างกันหัวบ้านหางบ้าน

แต่เมื่อโอโก้มีปัญหากับลูกบ้านของตนเองก็หันกลับมาใช้อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ลาหู่อีกครั้งหนึ่งโอโก้จึงหนีมาอยู่ร่วมกับลาหู่จะจี แต่ถึงอย่างนั้นก็ไซอมเข้าโบสถ์คริสต์

ทำความถึงนายจะจี คูแส เป็นลาหู่4 คริสต์ ซึ่งชาวลาหู่เรียกว่าพ่อเฒ่าจะจี ได้ตามเข้ามาอยู่ที่นี่เมื่อมีบ้านอยู่ 32 หลังคาเรือนแล้ว ส่วนก่อนหน้านั้นแก่บ้านคนแรกของลาหู่คนเมืองเรียกว่าแก่น้ำอ้อยลาหู่เรียกว่านาออยแก่น้ำออยอ่านหนังสือ ไม่ออกจะจีจึงเป็นเลขาให้ภาษาลาหู่ไม่มีตัวหนังสือและได้ใช้อักษรภาษาอังกฤษเขียน ภาษาเขียนด้วย

จะจีเป็นหัวหน้าลาหู่คริสต์

อักษร จะจีได้เรียนภาษาอังกฤษกับชาวอเมริกัน และยังมีโอกาสได้ไปทำงานในโรงพยาบาลแมคคอมิค จนทำให้เขาสามารถเป็นหมอเท้าเปล่าได้ และยังได้ยึดเป็นอาชีพมาจนบัดนี้

การใช้อักษรอังกฤษนี้คงจะเกิดขึ้นเมื่อมิชชันนารีเข้ามาเผยแพร่วรรณคดี ดังที่จะจีอ่านหนังสือออกเพราะมีชาวอเมริกันคนหนึ่งมาเผยแพร่วรรณคดีที่บ้านไชยชนะ เวียงไชยปราการปัจจุบัน จะจีมาอยู่ช่วยนาออยตั้งแต่อายุ 12 ขวบ ย้ายเข้ามาอยู่ที่ เตาปู ไกลี่ ๆ แก่งยั้ง เขตติดต่อกับพม่า บนคอยกลางเขตบ้านแม่สาว ต่อมาพม่าเข้ามาชิงชาวลาหู่ตายไป 1 คน บาดเจ็บ 1 คน ชาวอเมริกันอยู่ไม่ได้จึงย้ายมาอยู่ที่แม่อาลัยข้างไปรษณีย์ จะจีอยู่กับชาวอเมริกันที่นั่นอีก 2-3 ปีจนอายุได้ 15 ปีก็แต่งงานก็มาอยู่กับนาออยโดยเป็นคนเขียนหนังสือและเดินหนังสือให้ ช่วงนั้นประมาณปีพ.ศ.2504 ยังไม่มีถนนจะจีต้องใช้วิธีเดินเท้าไปเอาจดหมายไปส่งที่บ้านห้วยไผ่หรือไชยปราการในสมัยปัจจุบันต้องไปนอนค้างที่ตัวอำเภอฝาง ส่วนการตั้งบ้านเรือนจะจีเล่าว่า อยู่แม่อาลัย และสันตันคู้ ไป ๆ มา ๆ คนเฒ่าคนแก่ของลาหู่ก็เช่นเดียวกันโยกย้ายกันไป ๆ มา ๆ เช่น อยู่บ้านห้วยมะเฟือง ท่าตอน และกัซวันกันในอยู่บริเวณที่เป็นที่ป่ากล้วยในปัจจุบันนี้

จากความสัมพันธ์เท่าเทียมสู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

การถูกถูกรอนพื้นที่ทางเศรษฐกิจทำให้ถูกลดอำนาจและค้อยอำนาจในพื้นที่วัฒนธรรมในที่สุด ชาวลาหู่ไม่อาจยืนหยัดเป็นชุมชนรักอิสระ มีเสรีภาพที่จะร่อนไปสู่ป่าที่เสรีได้อีกต่อไปด้วยเงื่อนไขทางการเมืองในพม่า และกฎหมายของรัฐที่ที่แผ่ขยายเข้ามาจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โยการโอนมาเป็นของรัฐ และการแยกคนออกจากป่าโดยเด็ดขาดด้วยกฎหมายที่ตราขึ้นมาในภายหลัง ในพื้นที่นี้ชาวลาหู่เป็นผู้รับผลกระทบรุนแรงที่สุด และยังคงซ้ำเติมด้วยอัตลักษณ์ของผู้ค้ายาและเสพยาเพิ่มเข้าไปอีก เมื่อต้องยืนหยัดเผชิญหน้ากับคนกลุ่มอื่นจึงต้องตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กลยุทธ์ที่งัดออกมาเผชิญหน้าเพื่อยึดพื้นที่สุดท้ายจึงต้องหีบยกวัฒนธรรมชุมชนที่ใช้ได้ผลมาแล้วในชนเผ่าลาหู่มาใช้ อย่างเจียมตัว ไม่มีปากไม่มีเสียงกับคนนอกได้แก่พิธีกรรม “อิกะซื่อเหว” หรือพิธีกรรมคำหวัคนนอกที่มีอำนาจ

จากความเค็มเมื่อแรกเกิดชุมชนบ้านสันตันคู้ มีพ่อหลวงหรือแก่บ้านเป็นชาวลาหู่ คือ นายนาออย (คนเมืองเรียกว่าแก่น้ำอ้อย) เพราะคนบนคอยมีมากกว่า คนเมืองก็ต้อง

ขึ้นกับแก่นาออย ซึ่งเป็นคนบนคอย เพราะพ่อหลวงจะมีปิ่น ชุมชนลาหู่ช่วงก่อน
 ปราบปรามยาเสพติดคิดเป็นชุมชนใหญ่ มีความสัมพันธ์กับคนเมืองแบบพึ่งพาอาศัยกัน
 รวมทั้งพึ่งตนเองได้มีความอุดมสมบูรณ์มีอยู่มีกิน เช่นมี ความสัมพันธ์กับพ่อหลวงเวศน์
 ตั้งแต่พ่อหลวงยังไม่ได้ย้ายเข้ามาอยู่ที่สันตันคู้ คู่กันเคยกันเพราะลาหู่ได้โดยสารเรือพ่อ
 หลวงเวศน์เดินทางมาเพื่อข้ามแม่น้ำกก ช่วงนั้นลาหู่บางกลุ่มทำไร่หมุนเวียนอยู่ที่ท่า
 ตอน ต่อมาเมื่อถูกพม่ารุกรานก็เอาข้าวมาฝากไว้ที่บ้านพ่อหลวงเวศน์ เพราะเก็บเอง
 ไม่ได้กลัวถูกพม่าเผา ต่อมาพ่อหลวงเวศน์ก็พาลาหู่เข้ามาอยู่ที่บ้านสันตันคู้ด้วย ชาวไตที่
 บ้านแม่สาวซึ่งอยู่เทือกคอยกลางเทือกเขาเดียวกับคอยแหลมของบ้านสันตันคู้ ยังเล่าว่า
 เมื่อมาตั้งรกรากใหม่ ๆ ประมาณ 50 ปีก่อน ยังไม่ทันบุกเบิกที่ทำกินก็ไปรับจ้างทำให้
 ลาหู่บนคอย พ่ออุ้ยหนานจันท์เล่าว่าเมื่อเล็ก ๆ อายุ สิบกว่าขวบก็ขึ้นไปเที่ยวบนคอย
 ในช่วงกินวอ ไปกินไปเล่น เดินรำกับเขา แม่บาง ประเสริฐเล่าว่าตนเองมาอยู่ที่นี้เมื่อ
 พ.ศ. 2505 มาจากบ้านห้วยป่าซาง เพราะเห็นว่าที่นี่อุดมสมบูรณ์กว่าที่เดิมและทำการ
 ค้าขายก็สะดวกเพราะสามารถติดต่อกับพม่าได้ เมื่อมาที่นี่ก็เอาของไปขายให้ลาหู่ และ
 แม่บางยังได้ทันเหตุการณ์ต่อสู้ระหว่างไทใหญ่ กูชาดิที่เรียกว่าคอ ไซ้สู้กับพม่า
 ความสัมพันธ์ในช่วงแรกระหว่างลาหู่กับคนเมืองนั้น ขึ้นอยู่กับการทำมาหากิน ลาหู่
 นอกจากจะเดินทางค้าขายแล้วเมื่อถูกรัฐบาลไทยกำหนดให้อยู่เป็นหลักแหล่งก็ได้ทำไร่
 อยู่บนคอยแหลม ทำเลหมุ่บ้านอยู่บนที่สูงถึงแม้ว่าไม่สามารถขึ้นไปอยู่บนเขาสูงได้ ทำ
 ข้าวไร่ ปลูกพืชไร่กินได้ทุกชนิดพร้อมกับค้าขายเป็นรายได้เสริม วงจรการผลิตพืช
 เกษตรนั้น นายคะนอไล่เลียงให้ฟังว่า เริ่มต้นจากเดือน มีนาคม ถึงเดือนเมษายน ถางไร่

พ่ออุ้ยหนานจันท์ คนเมืองอพยพมาหาที่ทำกิน

เราะไล่ เตรียมดินปลูกข้าวไร่ แล้วหยอดเมล็ดข้าว จากนั้นคอยดูแลเอาใจใส่ถอนหญ้า จนกว่าด่อนกล้าจะงอก เพื่อนพฤษภาคม ปลูกพืชได้ทุกชนิด และเดือนนี้ข้าวแก่ จัดเตรียมเกี่ยวข้าวได้ วันอาทิตย์จะหยุดงานไปโบสถ์ ตั้งแต่มีนโยบายบนพื้นที่สูงที่บนภูเขาดูกักกัน ให้เป็นที่ของหลวงคาหน่อบอกว่าแย่มาก “เขาต้องไปรับจ้างมากกว่าทำไร่ เมื่อก่อนปลูกข้าวได้กินข้าว สมัยนี้เปลี่ยนไป ปลูกแล้วไม่พอกินกินมันเก่า ปลูกมากได้ผลน้อย ปลูกพริกก็เน่า เคี้ยวนี้ปลูกพืชไม่ได้กินเพราะไม่ออกผล ต้องออกไปรับจ้างชีวิตเคี้ยวนี้ต้องใช้เงิน ถ้าไม่มีเงินเหมือนคิดถูกไปไหนไม่ได้ ครั้นจะเข้าป่าไปหาหน่อไม้ก็ทำไม่ได้ เพราะป่าไม้คอยจับอยู่ ส่วนนางนาคือกก็เสริมเป็นเสียงเดียวกันว่า เมื่อก่อนพืชผักสมบูรณ์ สัตว์ป่าก็มีกิน ไม่มีเงินก็มีกินเคี้ยวนี้ต้องไปตลาด สมัยนี้มีข้อดีอยู่ที่เจ็บป่วยไปหาหมอรักษาง่าย สมัยก่อนถ้าไม่สบายต้องทนเอาคนที่รู้จักยาในป่าคัมภีร์ก็หาย คนไม่รู้จักต้องทนให้หายเอง ไม่หายก็ตาย แม้แต่เคี้ยวนี้ถ้าเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ นางนาคือกก็ยังใช้วิธีดั้งเดิมรักษาตัวอยู่ เช่นวันนี้ก็เห็นร่องรอยการเอาเงินเหรียญประกบคู่กันคั้งหนังขึ้นมาหนีบแรง ๆ บอกว่าจะทำให้อาการไข้บรรเทาลง ทำอย่างนี้ทุกโรค ไม่ว่าจะปวดหัว เวียนหัว เพราะเชื่อว่าพิษจะออกไปแล้วทำให้สบายขึ้น อู๋หนานจันทรซึ่งเป็นคนพื้นเมืองก็ยืนยันว่าเมื่อก่อนพวกลาหู่เขามีเงิน เมื่ออิกะฉือเว เขาจะเอาอ้อฟู (ข้างคลุกงา) และเนื้อหมูมาให้ต่างคนต่างห่อมาเรียกว่า “จิ้นจ็อก” แต่เคี้ยวนี้ลดลงเขาจะเอามารวมกัน เพราะของทุกอย่างต้องซื้อทั้งนั้น

ภาพสะท้อนเหล่านี้เป็นข้อมูลที่บอกถึงผลกระทบที่ทำให้ชาวลาหู่ต้องกลายเป็นผู้สิ้นไร้ไปเรื่อย ๆ เมื่อไหว้พระเจ้าเขาอุธิฐานว่า “ขอให้มียินทุกมือ” เท่านั้น ความเป็นจริงเช่นนี้น่าจะสะท้อนให้ผู้ใช้กฎหมายทำความเข้าใจเรื่องกรรมสิทธิ์อันซับซ้อน จะต้องพิจารณาใหม่ถึงการเข้าถึงสิทธิในทรัพยากรและควรต้องพิจารณาวิธีการทำมาหากินของคนแต่ละพื้นที่ด้วย

บทที่ 5

อิกะซื่อเหว: การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน

จากการวิเคราะห์ประวัติวัฒนธรรมที่ผ่านมา ทำให้พบว่า ลาหู่พุทธเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ที่ด้อยอำนาจที่สุดในชุมชนชายแดนแห่งนี้ เงื่อนไขเศรษฐกิจการเมืองจากประเทศพม่า การกวาดต้อนคนจน การแย่งชิงผลประโยชน์ในการค้าฝิ่นและยาเสพติดกับขุนสำ และว่าแดงในพม่า บีบคั้นให้ลาหู่พุทธ มีพื้นที่ถอยห่างจากการเข้าถึงทรัพยากรสาธารณะออกไปมากที่สุด หนีร่นเข้ามาถึงชายแดนยังถูกกวาดล้างที่อยู่อาศัย โดยถูกเผาหมู่บ้านและที่ทำกินถึงสองครั้ง จึงต้องเตลิดเข้าแผ่นดินไทย ช่วงปี พ.ศ. 2525

ในด้านหนึ่งรัฐบาลไทยได้ให้ความช่วยเหลือแกมสอดส่องดูแล โดยมีนายอำเภอช่วยเหลือให้หลบเข้าตลอดจนพระราชวงศ์ก็มาดูแล เช่น พระราชทาน วัวโก๋ และหมูให้เลี้ยง แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นพบว่าเท่านั้นยังไม่สามารถที่จะทำให้ลาหู่มีทรัพยากรที่เพียงพอจะพึ่งตนเองได้ และยังคงเผชิญกับปัญหาเฉพาะหน้าคือเขตป่าเป็นวนอุทยานแห่งชาติใครจะเข้าไปอาศัยมิได้ ซึ่งเป็นกฎหมายกรรมสิทธิในพื้นที่สาธารณะของรัฐ จนนายอำเภอต้องขอร้องป่าไม้ให้อนุญาตให้ลาหู่โอโก๋ อาศัยในเขตป่าไม้ไปพลางๆ ก่อน ส่วนของรัฐส่วนอื่นก็ตกอยู่ในมือของนายทุนที่ทำการเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นผืนใหญ่จึงไม่มีแหล่งอาหารและพื้นที่พอที่จะเลี้ยงวัวเลี้ยงควายปล่อย การเลี้ยงไก่และหมูจะไปรบกวนพืชสวนของคนบ้านลุ่ม ทางออกที่เหลือเพียงน้อยนิดก็คือเป็นแรงงานรับจ้างราคาถูกและหาที่เพาะปลูกข้าวไร่ไปตามแต่จะหาได้ จนในที่สุดแม้แต่ลาหู่คริสต์เองก็จะจี้ก็กล่าวว่า 4-5 ปีมานี้เพาะปลูกไม่ได้กินเลยจริง ๆ อนาคตก็ช่วยเหลือลูกหลานไม่ได้แล้ว การเข้าโรงเรียนสันตงค์ที่คำริ จะเก็บค่าหนังสือปีละ 500 บาท ก็ยังเป็นของยาก คงจะต้องย้ายไปเข้าโรงเรียนอื่นที่ไม่เก็บเงินเลย

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ช่วงแ พ.ศ. 2504 มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ป่า น้ำและแร่ธาตุต่าง ๆ อย่างเข้มข้นเพื่อสร้างความเจริญเติบโตในภาคอุตสาหกรรม ในขณะที่ภาคเกษตรอ่อนแอ และยากจนลงเรื่อย ๆ การสนับสนุนพืชพาณิชย์ทำให้มีความต้องการที่ดินสูงขึ้น ราคาที่ดินถีบตัวสูงขึ้น ในปี 2530 มีการ

ส่งเสริมให้ปลูกพืชพาณิชย์ ทั้งพื้นที่ราบและพื้นที่สูง มีโครงการต่าง ๆ สนับสนุนบนพื้นที่สูงเป็นจำนวนมากมีการแจกหมู ไก่ วัวควายให้เลี้ยง แต่เมื่อเปลี่ยนพื้นที่ลงมาชาวเขาก็ไม่อาจดำเนินชีวิตเหมือนเดิมได้

ปัญหาขาดที่ทำกินนั้นเนื่องจากการเพิ่มประชากรเมืองขยายตัวเข้าไปรุกกล้าชาวเขา เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แย่งพื้นที่บนที่สูง เพราะในยุคที่ดินมีราคาแพง ช่วง พ.ศ 2537-2540 มีการบุกเบิกที่ไร่เชิงเขาขายให้กับนายทุน ที่ซื้อไว้หวังเก็งกำไร ในขณะที่ชาวเขายังไม่ได้สิทธิในการครอบครองที่ดินจึงไม่ได้รับโอกาสครอบครองที่ดินที่เคยทำกินมาก่อน ดังที่ชาวบ้านเล่าว่า พื้นที่ที่เป็นสวนสัมพันธวงศ์นี้ถูกเปลี่ยนมือไปเป็นของคนเมือง และเปลี่ยนไปอีหลายทอด จนมาเป็นสวนสัมพันธวงศ์กว้างใหญ่ไพศาล ลาหู่จึงกลายเป็นแรงงานไร้ฝีมือแย่งชิงการขายแรงงานกับคนไทยใหญ่ที่มีความรู้ความเข้าใจเกษตรถาวรมากกว่า

ระบบเศรษฐกิจตลาดที่เข้ามาสู่ชุมชนเขา ทำให้ชาวบ้านต้องแข่งขันและตัดดวงมากกว่าการช่วยเหลือ ชาวเขาต้องหันมาบริโภคสินค้าจากเมือง เกษตรเชิงเดี่ยวทำให้ต้องซื้ออาหารจาข้างนอก ซึ่งมีคนบรรทุกรถมอเตอร์ไซค์เข้าไปขายทุกเช้า ทำให้ชาวเขาต้องดิ้นรน “หาเงิน” มากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ใช่เพียงแต่หากินแบบเดิม การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมทำลายระบบเศรษฐกิจแบบจารีตของชาวเขา ทำให้ชาวเขาเดือดร้อน นโยบายกลมกลืนชาวเขาของรัฐบาลยิ่งทำให้ต้องปรับตัว ซึ่งทำให้เปลี่ยนระบบชีวิตประจำวันก็ทำลายวัฒนธรรมชุมชนชาวเขา ระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลทำลายคุณค่าของระบบสังคมแบบจารีตที่เน้นการแบ่งปันและความร่วมมือกันของชาวเขา โอโก้ซึ่งต้องหนีจากหมู่บ้านของตนเองออกมาอยู่ร่วมกับลาหู่คริสต์ สะท้อนถึงวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่ใช้เงินเป็นศูนย์กลาง พฤติกรรมของลูกบ้านที่เน้นการหาเงินทุกวิธีไม่ว่าถูกหรือผิด การทำลายสถาบันชนเผ่าชุมชนของลาหู่ ดังเช่นโอโก้ซึ่งเป็นผู้นำหมู่บ้าน จนหมู่บ้านนี้ได้ชื่อว่า “บ้านโอโก้” แต่เมื่อมีความขัดแย้งเรื่องทำมาหากินซึ่งเขาไม่เปิดเผย แต่นักวิจัยพื้นที่ประเมินว่า ลูกบ้านคงจะขัดแย้งกับหัวหน้าโอโก้เรื่อง การค้ายา หรือไม่ก็การเป็นโจรปล้น เมื่อไม่อาจต้านทานลูกบ้านได้ โอโก้จึงต้องคัดค้านอย่างหัวชนฝา ไม่ได้ผลจึงหนีออกมาจากบ้านโอโก้ของตนเอง ตามธรรมเนียมและชาวลาหู่จะเกรงกลัวอำนาจและอิทธิพลของผู้นำ การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้อาวุโสทั้งหลายต่างมี

คณะผู้อาวุโสให้คำแนะนำ ลาหู่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามระเบียบหรือ
 คำแนะนำของผู้อาวุโสหรือการตัดสินใจของผู้อาวุโส ผู้ที่ไม่เห็นด้วยต้องย้ายออก
 จากชุมชน ชุมชนลาหู่เน้นความสามัคคี และให้ความสำคัญกับเครือญาติมาก
 (ชลธิรา สัตยวัฒน์ 84) ดังนั้นข้อขัดแย้งคราวนี้คงต้องรุนแรงจนผู้อาวุโสต้องย้าย
 ออกมาเสียเอง โอโก่ออกมาพร้อมกับลูก ๆ มาตั้งบ้านอยู่กับจะจี ซึ่งเป็นโอโก่คริสต์
 เราก็ไม่อาจล่วงรู้ข้อขัดแย้งที่ชัดเจนได้ เพราะพวกเขาไม่พูด แม่แต่จะจีที่ในฐานะที่
 หัวหน้าลาหู่คริสต์ ที่โอโก่ยอมก้มหัวมาอาศัยอยู่กับหมู่บ้านตน เพียงแต่อธิบายด้วย
 ความภูมิใจว่า “หมู่บ้านเขาเป็นคริสต์หมด มี 3 หลังคานั้นแหละ เป็นจะจีบะฐมันอยู่ปุ่
 เนี่ยะ ป้อลูกสองสามหลังนี้ มาอยู่ที่บ้านผมเนี่ย โอโก่เขาถือศาสนาพราหมณ์ ”

อิกะซื่อเหวขยายพื้นที่สู่อำนาจรัฐไทย

สังคมช่วง 40-50 ปีก่อนพื้นที่ทำมาหากินยังปลอดจากการมีเจ้าของ ชุมชน
 ถึงแม้จะอยู่ชายแดนผู้ยังพึ่งตนเองได้ และยังเป็นที่พักพิงให้กับคนอื่นได้ แม้ช่วง 30 ปี
 ต่อมาระบบราชการของรัฐไทยและชาวบ้านไทยก็ยังพอมีโอกาสเกื้อหนุนผู้
 เดือดร้อนได้ เช่นนายนิเวศน์ไคพามูเซอเต่าปุ่นท่าตอนไม่มีที่ทำมาหากิน ต้องทำไร
 เลื่อนลอยมาอยู่ที่นี้ ที่พื้นที่นี้ป่าดีกว่า อุดมสมบูรณ์มากกว่าก็เลยย้ายมา เหตุที่พบ
 พื้นที่นี้เพราะพ่อหลวงนิเวศเป็นคนถ่อเรือ สมัยนั้นใช้เรือถ่อล่องตามลำน้ำกก ไป
 สิ้นสุดที่เชียงราย ส่วนใหญ่ไปส่งคน ส่งของ ค้าขาย (รับส่งเจ้ากาวิละวงศ์, ตะเกิง
 ท้าว) พอเสร็จงานก็เดินกลับขึ้นมา เดินเลียบมาตามฝั่งแม่น้ำผ่านพื้นที่นี้เห็นว่าน่า
 อยู่ก็เลยดู ๆ ไว้ก่อน เดิมพื้นที่นี้ชื่อว่าปางเดิม (คนที่ทำอาชีพถ่อแพพร้อมกับพ่อ
 หลวงมี 10 กว่าคน ตอพวยพวยมาอยู่ที่สันตันคูเพียงคนเดียว) นายนิเวศน์ย้ายมา พ.ศ.
 2520 ลาหู่ก็ได้หยิบกวาทกรรมจากวัฒนธรรมย่อยของการค้าหั่ว คือขั้นตอนการ
 “ อิกะซื่อเว ” หรือรดน้ำคำหั่ว ซึ่งจะไม่ทำกับคนทั่ว ๆ ไป จะทำแต่ผู้ที่มีอายุมากกว่า
 หรือผู้ที่มีบุญคุณเท่านั้น มาแสดงความหมายเพื่อความสำนึกในบุญคุณที่นายนิเวศน์
 ได้ช่วยเหลือพวกตนอย่างดี ในลักษณะของคนที่ยึดและมีความเป็นเพื่อนคนคุ้นเคย
 กัน จนชาวสันตันคูจดจำกันได้ว่า พวกลาหู่ที่นั่นพ่อหลวงเวศน์พามา ในความหมาย
 นี้การขยายพื้นที่ทางวัฒนธรรมของลาหู่สู่คนพื้นเมืองมีวาทกรรมที่สอดคล้องกับปี
 ใหม่เมือง นายอนุชา จะอ้อก็เล่าว่าเคยไปค้าหั่วพ่อหลวงเวศน์ ในขณะที่ตนเองเป็น

ลูกบ้านไปกันเป็นหมู่คณะ เพราะพ่อหลวงเวศน์เคยช่วยเหลือมุเซอหมูนี่ให้ได้บัตร
ไทยถือสัญชาติไทย แต่เมื่อพ่อหลวงเวศน์ออกแล้วก็ไม่ได้ไปค้าหัวอีกเลย ส่วนพ่อ
หลวงคนปัจจุบันคือพ่อหลวงไพศาลนั้นไม่ไปค้าหัวอีกแล้ว ปีนี้ที่อำเภอก็ไม่ไป
เพราะพ่อหลวงแม่หลวงไม่มาบอก จะเห็นได้ว่าอนุชาและกลุ่มเลือกใช้พิธี “อิกะ
ซ้อเห่ว” เมื่ออัตถัสน์นั้นเป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกันจึงจะมีความต่อการสร้าง
ความสัมพันธ์ หรือสืบทอดและขยายพื้นที่วัฒนธรรม

ในอีกตัวอย่างหนึ่งที่คนเมืองออกมาหาที่ทำกินและได้รับการค้าหัวจากลาหู่
เมื่อเป็นพ่อหลวง นายปีย้ายมาจาก สันกำแพง พ.ศ.2516 มาอยู่ที่บ้านแม่แสง และ
ย้ายมาสันตันคู เมื่อเห็นสภาพป่าอุดมสมบูรณ์ดีจึงได้ตั้งหลักปักฐานที่นี่ เหตุผลที่
นายปีย้ายมาเพราะ ที่นี้มีป่ามาก สงบ การเดินทางใช้การเดินทางเป็นส่วนใหญ่ ตน
ต้องการทำไร่ทำสวนแต่ไม่มีที่ทำกินและที่นี้มีพื้นที่ที่ตนต้องการตอนที่นาย
ปี
เดินทางมา มาคนเดียว มาแต่งงานที่นี่มีภรรยาสองคน คนแรกอยู่ด้วยกัน2-3ปีที่
สองอยู่มาจนถึงปัจจุบัน นายปีได้เป็นผู้ใหญ่บ้านก็มีคนมาค้าหัว พ.ศ.2517 นายปี
กล่าวว่ามีการมาค้าหัวคือคนเมืองมาคนที่ละคน เป็นครอบครัวไม่มีการมาเป็นขบวน
ส่วนคนลาหู่ มากันเป็นหมู่คณะ มาเดิน จะคือ มาค้าหัวโดยเอาของสองสิ่งมา คือ ข้าว
ปุกงา กับเนื้อหมู ตอนที่พ้นจากตำแหน่งในระยะหนึ่งปีถัดมาก็มีการมาค้ากันอยู่แต่
ไม่มากเท่าที่ควร ในปีที่สองค่อยๆ หายไป นายนิเวศน์และลาหู่ต่างก็รับรู้
ความหมายของ การการค้าหัวร่วมกัน นอกจากนั้นเมื่อสันตันคูมีชุมชนหนาแน่นขึ้น
เป็นหมู่บ้านที่จัดตั้งอย่างเป็นทางการขึ้นอยู่กับเขตแม่อาว มีการเลือกตั้งแก่บ้านตาม
ระบบการปกครองของประเทศไทย ลาหู่ก็ได้หยิบยก ประเพณี “อิกะซ้อเห่วมาใช้กับผู้นำ
ตามตำแหน่งอีกครั้งหนึ่ง” และสืบทอดต่อมาเรื่อย ๆ ในตั้งแต่ พ.ศ. 2518-2521 สมัย
พ่อหลวงชาย แก้วสำเภา

ช่วงก่อนที่สันตันคูจะเป็นชุมชนปัญหาของชาวเขาได้มีการสร้างกฎหมาย
ขึ้นมาเป็นนโยบายเพื่อ ดูแลป่า ด้วยคิดว่าชาวเขาเป็นผู้ทำลายอยู่แล้วซึ่งมีผลในเขต
พื้นที่อื่น เช่น การพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ 2507 พระราชบัญญัติ อุทยาน
แห่งชาติ 2504 พ.ร.บ.คุ้มครองสัตว์ป่า 25403 แก้วไข 2535 ในช่วงต้นคือ 40-30 ปี
ก่อนหน้านี้ ถึงแม้จะมีพระราชบัญญัติคุ้มครองป่า ลาหู่ในช่วงต้นพื้นที่ก็ยังไม่จำกัด

มากนัก ลาหู่ก็พอจะคั้นคั้นเข้าไปใช้พื้นที่ในป่าที่อยู่ลึกเข้าไปได้ ประกอบกับสามารถเคลื่อนตัวไปมา ระหว่างเชียงดาว กับบ้านผาใต้ ที่อยู่ทางด้านตะวันออก

กินวอและเต็นจะคีเพิ่มความสัมพันธ์

ในขณะที่เดียวกันการสร้างความสัมพันธ์กับคนพื้นราบหรือคนเมืองนั้น ลาหู่ก็ได้ละทิ้งชาวบ้านอื่น ๆ พออุ้ยหนานจันท์ เล่าให้ฟังว่าตั้งแต่สมัยหนุ่ม ๆ ประมาณ 40 กว่าปีก่อน แล้ว เมื่อลาหู่จะกินวอ ก็จะบอกในหมู่บ้านให้ไปร่วมกินวอ ชาวบ้านคนเมืองก็จะดูเขาเต็น จะคี บางคนก็ร่วมเต็นกับเขาด้วย และก็ร่วมกินอาหาร ชาวบ้านคนเมืองไปเที่ยวเหมือนกับเทศกาลโยไม่มีของอะไรร่วมเลย คงไปเที่ยวเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น คนลาหู่เมื่อทำพิธีที่สำคัญ การไปร่วมกินวอเป็นความสนุกสนานและเป็นทีลื่องลือของคนไทยและนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป วัฒนธรรมเก๋อาแก่ เมื่อไม่เข้าใจความหมายร่วมกันจึงถูกคนนอกสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้ ด้วยความไม่เข้าใจและและดูถูกวัฒนธรรมของคนอื่นซึ่งจะอธิบายในชาวงต่อไป ในที่นี้ขออธิบายถึงวาทกรรมของการเต็นจะคีที่สอดคล้องกับสังคมชนเผ่า กล่าวคือการไปร่วมกินวอและการเต็น “จะคี” นี้ แต่เดิมเป็นประเพณีที่สร้างพื้นที่ในการก่อความสัมพันธ์ของหนุ่มสาว เพื่อจะได้รู้จักกันดีขึ้นแล้วจึงตัดสินใจแต่งงานกัน ประเพณีนี้ จะมีหน้าที่เชื่อมโยงที่สำคัญตั้งแต่วันแรกวันแรก คือการเอาระบอกรับไม้ไผ่ไปต้กน้ำที่ห้วยในวันแรก ของปีใหม่ ถ้าใครตื่นแต่เช้าแล้วไปก่อนเพื่อน สาว ๆ และพ่อแม่ของหญิงสาวจะชื่นชมว่าผู้ชายคนนั้นเป็นคนขยัน เป็นที่ใส่ใจของฝ่ายตรงกันข้าม และการไปต้กน้ำใหม่ยังผูกโยงไปกับการตระหนักในความสำคัญของน้ำ เพราะชาวเขาทำไร่อาศัยน้ำฝน น้ำจึงมีความสำคัญต่อชีวิตของชาวเขาเป็นอย่างยิ่ง ชาวเขาเผ่าอื่นก็เช่นกัน บางเผ่าจะสร้างฝั้้น้ำขึ้นมาเพื่อรักษาน้ำ ลาหู่ให้ความสำคัญการไปเอาน้ำใหม่ว่าการต้กน้ำใหม่เป็นธรรมเนียมที่สำคัญเพราะเชื่อว่าน้ำเก่าจะหยุดไหล น้ำใหม่จะมา ชายหนุ่มที่สามารถไปต้กน้ำใหม่ได้เป็นคนแรกจึงชื่อได้ว่าจะมีน้ำทำการเพาะปลูกได้อุดมสมบูรณ์ครอบครัวก็จะมีกินไม่ขาด

พรรณีเล่าว่าในวันที่แรกของการดำหัว ตื่นตอนเช้ามาจะอีกะชื่อเห่ว ตอนเช้าน้ำมันจะเย็น ต้องต้กน้ำให้อุ่นก่อน ประมาณ 6 โมงเช้าตื่นมาไม่ทำอะไร นอกจากล้างหน้าต้มน้ำให้เดือดแล้วเอามาผสมน้ำเย็น พอให้มันอุ่นๆ แล้วไปหาผู้

หลักผู้ใหญ่ที่แก่กว่าเรา เอาแต่น้ำไปดำหัว (ล้างมือให้) ความสำคัญของน้ำคือช่วยชำระล้างสิ่งสกปรก สิ่งที่ไม่ดีในชีวิต พรหมเป็นลาหุคริสต์ เล่าว่าการดำหัวมีมานาน สมัยปู่ย่าตายาย พิธีกรรมในวันแรก ทำกันวันที่ 1 มกราคม เป็นวันใหม่ (น้ำใหม่ ทุกสิ่งทุกอย่างของใหม่) ในวันที่ 1 นี้จะไม่ไปไหน จะดำหัวทำกันเฉพาะในกลุ่ม เอาหมักกับข้าวปุกไปทาน เรียกว่า “เจ้าที่วอ” ตอนแรกทำเฉพาะบ้านของตนเอง แต่ปัจจุบันไปทุกบ้าน ในสมัยก่อนชายหนุ่มจะแข่งขันกันไปเอาน้ำเป็นคนแรกมาดำหัว พ่อแม่ พ่อแม่จะชื่นใจว่าลูกเป็นคนดีจะได้บุญมาก และเป็นที่ยกย่องของหญิงสาวและพ่อแม่ของฝ่ายหญิงก็จะชอบใจ เมื่อลูกหลานเอาน้ำใหม่มาอึะซื่อเหว่ คนเฒ่าคนแก่จะให้พร คนเฒ่าคนแก่จะภูมิใจมากถ้าใครได้น้ำใหม่เดี๋ยวนี้ประเพณีต้องเลิกไปเพราะใช้น้ำจากก๊อกประปาภูเขา นาวนามิเสเสริมว่า เดี่ยวนี้ลาหุที่มาอยู่ที่เปียง ไม่ต้องไปรองเอาน้ำรินในห้วย เหมือนเมื่อก่อน ใช้เกลลอน 5 ลิตร เพราะกระบอกไม้ไผ่มันหนักจะเห็นได้ว่า เมื่อวิถีชีวิตเปลี่ยนไปแม้แต่น้อยนิดก็มีส่วนที่ทำให้วัฒนธรรมต้องหดหายหรือปรับเปลี่ยนไปด้วย แต่เนื้อหายังคงอยู่คือน้ำยังมีความสำคัญต่อชุมชน ถ้าชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในรายละเอียดของชีวิตประจำวัน และมองเห็นบทบาทหน้าที่ของประเพณีวัฒนธรรมก็จะเกิดการเรียนรู้ในการปรับเปลี่ยนตนเองให้มีทักษะทางเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นได้แก่การทำประปาภูเขา ให้ไหลไม่ขาดตอน การอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติ

การเข้าวอ

หลังจากดำหัวผู้สูงอายุแล้ว จะมีการเข้าวอทั้งวอหญิง วอชาย ผู้หญิงเข้าวอ ก่อนอยู่ต่อถึง 6 วัน ตั้งแต่วันที่ 29 ธันวาคม ถึง 3 มกราคม ของทุกปี และวันที่ 29 ธันวาคม เป็นวันแรกของการเข้าวอเรียกว่า “ยามิเบาะ” และในการเข้าวอจะมีการทำกิจกรรมตามประเพณี ดังนี้

1. ช่วยกันทำข้าวปุกทั้งหญิงและชาย
2. ผู้หญิงเข้าก่อนผู้ชายเข้าไปเป็นตัวช่วยทำงานและใช้ชื่อว่าวอผู้หญิงเรียกว่า (ยามิแคะเบาะ) ผู้หญิงจะไม่ทำงานอะไรเลย มีแต่กินๆ เต็ม ๆ พอถึงวอผู้ชายและผู้ชายเข้าวอจริง ๆ ก็ผลัดเปลี่ยนกัน ผู้ชายจะไม่ทำงาน ผู้หญิงจะเป็นผู้ทำงานแทนมี 3 วัน ตั้งแต่วันที่ 1-3 มกราคม ของทุกปี

ข้อห้ามเกี่ยวกับขึ้นต้นปีใหม่ ซึ่งมีประเพณีที่ประพุดิปฏิบัติดังนี้

- 1.ห้ามออกไปนอกหมู่บ้าน
- 2.ห้ามจ่ายเงิน ถ้าจ่ายก็จะจ่ายทั้งปี
- 3.ถ้าคนนอกเข้ามา ก็ห้ามออกไปต้องพ้นจากวันที่ 1 ไปก่อน
- 4.ห้ามทะเลาะเบาะแว้งกัน

การเต้น “ท่าเคอะ” หรือ “จะคี” ที่โรงเรียนบ้านสันตน์คู

การเข้าวอจะมีการเต้น ท่าเคอะ คนไทยเรียก จะคี คงจะมาจากการได้ยินเสียงเต้นรำ เป็นชื่อการเต้นตอนที่มีการกินวอ เป็นการเต้นที่มีจังหวะกลอง แคน มีคนนำเต้น เรียกว่า สล่า ถ้าสล่าเริ่มดนตรีจังหวะใดคนอื่นก็ต้องทำตามและถ้าสล่าเต้นท่าใด คนอื่นก็ต้องเต้นตามให้เข้ากับจังหวะและพร้อมเพียงกันส่วนมากจะเต้นตอน กลางคืน ทุกคืน

การก่อสร้างอัตลักษณ์

การเดิน จะคือ เป็นประเพณีที่ยังได้ใช้ในชีวิตจริง จึงยังคงมีความสมบูรณ์ มีผู้สืบทอดมีความหมาย แต่คนพื้นเมืองนั้นสังคมได้ผ่านพัฒนาการมาจนถูกทำให้ละเลยประเพณีดั้งเดิมไปเกือบหมดแล้ว ดังนั้นเมื่อถึงคราวจำเป็นต้องบอกความเป็นตัวตนของชาวบ้านสันตน์คู้ ดังนั้นเมื่อมีแขกบ้านแขกเมือง เช่นการทอดกฐิน ฟ้าป่า คนสันตน์คู้ก็จะไปบอกลาหู่มาร่วมกันรับแขกด้วย แต่ลาหู่ที่รวมตัวกันอยู่ที่นี้เดี๋ยวนี้ส่วนใหญ่เป็นลาหู่คริสต์ ลาหู่จึงมาร่วมได้เพียงมาเดิน จะก็ให้ดู รับรางวัลจากคนเมืองแล้วก็ลากลับ การสร้างอัตลักษณ์แบบนี้เป็นสิ่งสะท้อนการเลือกวัฒนธรรมต่างกลุ่มมาประดิษฐ์เป็นวัฒนธรรมร่วม การดำรงวัฒนธรรมไว้เป็นอำนาจอันหนึ่งที่จะทำให้ผู้น้อยได้มีพื้นที่ขึ้นและได้หยิบออกมาใช้ได้ เช่นเดียวกับการค้าหัวที่กล่าวมาแล้ว

ในทางตรงกันข้ามเมื่อสร้างอัตลักษณ์แบบคนนอกเนื่องจากความไม่เข้าใจวัฒนธรรม และไม่เห็นความเท่าเทียมกันกับชนเผ่าประเพณีการเข้าวอของลาหู่ได้ถูกคนนอกสร้างอัตลักษณ์ว่าเป็นประเพณีของการมีความสัมพันธ์ทางเพศ ได้มีการตีความใหม่และมีการใช้วัฒนธรรมลาหู่เพื่อธุรกิจทางเพศในบางพื้นที่ ซึ่งเรื่องนี้ไม่ปรากฏในหมู่บ้านนี้เพราะพื้นที่อยู่ห่างไกลจากในเมืองมากเกินไป กระบวนการนี้ได้ทับซ้อนเข้าไปในวัฒนธรรมของลาหู่อย่างกลมกลืนได้แก่การเชิญชวนนักท่องเที่ยวไปดูหญิงสาวชาวลาหู่ในตอนกลางวันเมื่อหญิงสาวมารวมกลุ่มกันค้าข้าว ที่ครกกระเดื่องหน้าหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านพ่อหลวงชาวลาหู่ และนักท่องเที่ยวถือโอกาสไปเข้าวอตอนกลางคืนตามขั้นตอนพิธีกรรมของเขา ซึ่งหนุ่มสาวจะพากันออกไปนอกกลุ่มเพื่อเที่ยวพาราตีกันก็ได้ เมื่อพอใจแล้วก็จะมีการตกลงซื้อขายกันกับนายหน้า เรื่องนี้เป็นที่ฮือฮากันมากเมื่อสิบกว่าปีก่อน อันเนื่องมาจากความยากจน และความขาดแคลนพื้นที่ทำมาหากิน และยังขาดทักษะในการทำงานในพื้นที่ราบ ลาหู่จึงมีแต่รายจ่ายเพิ่มขึ้น ในพื้นที่อำเภอเชียงดาวลาหู่ที่ถูกกวาดลงมาอยู่บนพื้นที่ราบ การเข้าไปตัดไม้เพื่อสร้างบ้านก็ทำไม่ได้เพราะถือว่าทำลายป่า ลาหู่ต้องสร้างบ้านด้วยอิฐบล็อก แต่สร้างเองไม่ไ้ต้องจ้างเหมาคนเมื่อทำให้ โดยการผ่อนส่ง นอกจากนั้นเขายังปลูกพืชแบบเกษตรถาวรไม่เป็น ตัวอย่างเช่นหมู่บ้านที่นักวิจัยไปสังเกตการณ์ต้องขอผักกาดมาจากหมู่บ้าน”อาข้า” ขอมมาเป็นกระบุงเพื่อเก็บเอาไว้กินหลายวัน ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่ ลาหู่เล่าว่าอีกก็ให้ไปเก็บเอามาดินเท่านั้น เก็บมากเท่าไรก็ได้ ห้ามเอาไปขาย ถ้าจะเอาไปขายต้องซื้อ และเพราะความยากจน พ่อแม่ของหญิงสาวก็อยากจะให้ลูกสาวของตนต้อง

งานกับคนเมือง หรือคนพื้นถิ่นเพราะจะได้มีกิน บางคนก็สมหวังบางคนก็ผิดหวัง ดังที่นางนามิเส รำพันว่า นามิเสเสริมว่า “ บ้านเฮานะครู ดูเหมือนเล่าไก่ ไปอยู่กับเป็นไฟฟ้าก็ไม่มี แม่เฮาว่าเอาผัวคนเมืองจะสบายแต่ก็ยั้งตุ๊กยกอยู่ ชุคลาหู่เฮาก็มีเก็บไว้nungเมื่อกินวอ วันอย่างอีวันธรรมชาติเฮาก็nungชุกคนเมือง ไปฮับข้างkinungชุกคนเมืองไป ชุกคนเมืองของนามิเสหมายถึงกางเกงหรือผ้าถุงและเสื้อยืดตามท้องตลาดทั่วไป นามิเสย้ายมาอยู่บ้านเมืองหนองของชาวไตแต่มีสามีเป็นคนเมืองเพราะหวังว่าชีวิตจะดีขึ้น แต่กลับยิ่งลำบากกว่าเดิม เธอจึงไม่ชอบที่คนไตเปรียบเทียบลาหู่ว่า เชื้อเซอะ ไม่สะอาดว่า “มูเซอะเต”

ประเพณีคำห้วนนี้มีประเพณีย่อยหลายอย่างเข้าด้วยกัน ดังที่กล่าวมาแล้ว มีการไปเอาน้ำใหม่มาคำห้วน ข้าวอ เต็นจะคี ข้าวอหญิง ข้าวอชาย ลาหู่อธิบายว่า เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม เพื่อความอยู่รอดของชนเผ่า ตามที่สำนักหน้าที่นิยม ถือว่าวัฒนธรรม เป็นสถาบันอันหนึ่งของสังคม ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับระบบคุณค่า ถ้าจะพิจารณาหน้าที่ของประเพณี ตาม C Wright, 1964 (อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2544) อธิบายไว้ว่าประเพณีวัฒนธรรมจะมีหน้าที่ที่บอกผลลัพธ์ที่เกิดจากการกระทำขององค์ประกอบใหญ่ ๆ ทั้งหมด และส่วนประกอบย่อยทุกส่วนจะต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุดเพื่อความมีเสถียรภาพของสังคมส่วนรวม นอกจากนั้นยังสามารถสืบทอดวัฒนธรรมให้ยืนยาว (อ้างอิงใน กาญจนา แก้วเทพ ,2544) ต่อไปมีหน้าที่อบรม หรือถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ควบคุมทาสังคมและสืบทอดอายุของชนเผ่า

นางนาโจและนางนามิเส จะโจ เล่าให้ฟังถึงเรื่องราวประเพณี ปีใหม่หรือเขาะจะเหว ของชาวลาหู่โดยลำดับดังนี้ ตั้งแต่ครั้งอดีต 20 ปีก่อน (2525) ซึ่งชีวิตลาหู่ยังผูกพันอยู่กับป่าเขา ไม่เปลี่ยนแปลงอย่างปัจจุบันนี้ ปีใหม่ หรือ เขาะจะเหว คือวันแรกของการ “ข้าวอ” ซึ่งถ้าเป็นวันปกติธรรมดาแล้วหน้าที่การทำกับข้าวจะเป็นของแม่บ้านฝ่ายเดียว หลังจากอาหารเช้า ฝ่ายหญิงก็จะแช่ข้าวเหนียวในน้ำ บางบ้านที่บ้านใหญ่ลูกหลานและแขกเหรื่อมากก็จะแช่หลายถัง เพื่อเตรียมไว้หนึ่งทำข้างปุกงา งาขาวล้างให้สะอาดแล้วตากให้แห้ง

ฝ่ายชายเข้าป่าไปตัดไม้ไผ่เอามาทำร้านตากข้าวปุก ต้องทำสองแห่งคือ ที่บ้านของตนเอง และที่ลานกลางหมู่บ้าน ซึ่งบ้านแต่ละหลังจะต้องส่งตัวแทนไป

ช่วยร่วมแรง (ยากะคะเว) หลังคาละ 1 คน กลางหมู่บ้านจะใช้ไม้ไผ่ซาง 4 ต่อน ไม้
 ต้องริดใบทิ้ง เอามาปักเป็นเสาหลัก 4 เสา ตรงกลางเป็นร้านไม้ไผ่จัดโต๊ะ สำหรับ
 เอาวางข้าวปุกงาอะละสิ่งของอื่น ๆ ที่จะเอาไปไว้ทำบุญให้ผี หรือทานให้พระเจ้า
 (เขาะแสะยะตาเหว่ ไม้บางส่วนก็จะถูกนำมาปักรอบ ๆ ลานกลางบ้าน ทำให้เป็นวง
 กว้างล้อมด้วยเชือกประดับ ด้วยธงชาติและธงธรรมจักร แต่ก่อนไม่ได้สัญชาติไทย
 จะตกแต่งด้วยกระดาษสา ก่อนที่จะกลับบ้านฝ่ายชายต้องเอาใส่ถ่อซ้า (สนเกียะ)
 ใส่แจ็กกลับมาด้วย เพื่ออไว้ลองอ่อฟู ใบสนเกียะ มีคุณสมบัติ 3 อย่างคือ ใบถ่อซ้า
 เป็นมันรีน ข้าวเหนียวไม่ติด และป้องกันการซาได้ดีแต่ที่สำคัญคือว่า ผีจะบันดาลให้
 ไม่ต้องเจ็บป่วยมีลูกหลานมากมาย เหมือนใบถ่อซ้านั่นเอง นางนามิแสเล่าว่า “ข้า
 วอ” เป็นภาษาคำเมือง คนลาหู่เรียก เขาะหล่วยแอะเว่ ฝ่ายหญิงที่อยู่บ้านต้องปิด
 กวาดเช็ดถูบ้าน ล้างถ้วยล้างจาน ซักผ้าห่มและเสื้อผ้าอื่น ๆ กว้างานบ้านจะเสร็จ ก็
 ประมาณบ่าย 3 โมง จะลงมือหนึ่งข้าว ถ้างาเตรียมตัวไว้ เมื่อผู้ชายเสร็จจากงานหน้า
 หมู่ (อ่อมูเว) ที่ลานหมู่บ้านก็จะมาช่วยผู้หญิงเหยียบครกกระเดื่อง ตำข้าวเหนียง
 หนึ่ง เพื่อทำอ่อปู้ ตำๆ ให้ละเอียด คลุกด้วยงาขาวคั่วให้หอม แล้วตำต่อจนเหนียว
 หนืด ๆ แล้วเอามาปั้นเป็นแผ่นกลม ๆ เล็กบ้างใหญ่บ้าง ส่วนอ่อปู้แผ่นที่ใหญ่มาก ๆ
 4 แผ่นทำไว้เพื่อประโยชน์ดังนี้

แผ่นที่ 1 เอาไว้แบ่งไปทำบุญ ตานให้ผีป่าผีบ้าน ผีหมู่บ้าน

แผ่นที่ 2 เตรียมไว้เพื่อเขาะโธเว่ (เข้าวอ)

แผ่นที่ 3 หักเป็นชิ้นเล็ก ๆ เอาไปเขาะจาเว่ คำหัวคน

แผ่นที่ 4 เอาไว้ อ้อป้อ เตจะเว่ (เป็นประธาน เป็นตะเก้า) ในบรรดาอ่อฟู
 ทั้งหลายทำเป็นแผ่นใหญ่บ้างเล็กบ้าง อ่อฟูแผ่นนี้เมื่อเวลาเมื่อออกวอแล้ว (เขาะโธย
 แอะเว่) เพื่อแสดงว่าจะมีข้าวกินอย่างอุดมสมบูรณ์ตลอดปี หลังจากปั้นอ่อฟูแล้วก็ตีค
 คินแรกจะยังไม่มีการเต้นจะคี วันแรกนี้จึงเป็นวันแต่งดาหาประเภทข้าว

การเตรียมเนื้อหมู (วะติเหว่) วันที่สองของประเพณีปีใหม่ เขาะจาเว่ จะเป็
 การเตรียมอาหารประเภทเนื้อ ผู้ชายจะตื่นนอนประมาณตี 1 ตี 2 เพื่อฆ่าหมู (วะติเว่)
 แต่เดิมเป็นคนร่ำรวยเขาก็ฆ่าหมูทีละสอง สามตัว คนที่ไม่ค่อยมีก็รวมหุ้นกัน 2 หรือ
 หลาย ๆ คนต่อ 1 ตัว ตามแต่จะตกลงกัน จะนำเอาหมูมาทำอาหารเพื่อเลี้ยงดูกันใน
 วันที่ที่เหลือจะเอาหมักเกลือชิ้นใหญ่ ๆ เอาตอกร้อยเป็นพวงแขวนไว้ในห้อง อ่อฟูที่

ต้องฆ่าหมูและชำแหละ เนื้อหมักเอาไว้มาก ๆ ตลอดจนเตรียมอู่ฟู นอกจากจะทำ
เลี้ยงผีแล้ว ตลอดเจ็ดวันที่ข้าวจะไม่ไปทำมาหากินอีกก็ได้กินเนื้อหมูตากแห้งนี้

เมื่อก่อนนี้ทุกบ้านจะเลี้ยงหมูเอง หมูพันธุ์ตัวเล็ก ๆ ผิวดำ หลังแอ่นคล้าย
พันธุ์หมาซาน อยู่รวมกันเป็นคอก ๆ หากินง่าย ๆ รอบหมู่บ้าน ตอนเช้าก็ให้
ข้าวโพดคลุกหอยกกล้วย หั่นเป็นแวน ๆ ผสมเศษอาหาร ใส่น้ำมันทิ้งไว้ ตอน
เย็นก็ให้อาหารอย่างเดียวกันอีกครั้งหนึ่ง ไม่มีการมัดมือหรือทำเหล้าหมูให้เสียเวลา
ไม่มีใครลักหมูคนอื่นไปกิน

คาหน่อ แสนคำ เคยเล่าให้ฟังว่าหลวงให้พวกเราย้ายมาอยู่ที่นี้ไม่มีความสุข
หากินยากปลูกอันใดไม่ได้กินอันนั้นกินไม่ดี ได้ที่ดินคนละหน่อย หาหน่อไม้ก็
ไม่ได้ป่าไม้มันจับ มันเคี้ยวต้องรับจ้างกินอย่างเดียวป่วยไข้ก็อดเอา ไม่รู้ว่าด้วย
ความคับแค้นอย่างนี้หรือเปล่าที่ทำให้คาหน่อต้องใจร้าย หอบผ้าผ่อนเข้าของของแม่
เผื่อนามคู่ทุกข์คู่ยาก เอามาทิ้งกลางถนน พร้อมกับขอเลิกราจะอยู่คนเดียวไม่ยุ่งเกี่ยว
กันอีกต่อไป แม่เผื่อนามจึงต้องมาอยู่กับบุตรสาว ไม่มีใครทราบเหตุผลจากปากพ่อ
เผื่อนเลย ส่วนหมู ที่เคยเลี้ยงบนคอย แหลม โนน เมื่อก่อนอยู่ที่นี้ที่หมู่บ้านไม่มีเลยซัก
ตัว ทั้งหมู่บ้านโอโก้ และหมู่บ้านจะจี ไม่มีหมูซักตัวมันใกล้บ้านคนเมืองและคนไต
มักล่าบากมากเลี้ยงหมูปล่อยไม่ได้ หอยกกล้วยก็หายาก ข้าวโพดก็ไม่มี หรือที่จะ
ปลูกก็ไม่มีที่ปลูกอย่างพอเพียง มันต้องกินรำกินอาหาร ซื่อจากตลาดโน้น ผมเลี้ยง
หมูในตลาดมีตั้งก็ได้กินไม่มีตั้งก็ไม่ได้กิน

ดังนั้นเนื้อหมู หรือ ระเบิดเว่ ของหมู่บ้านจะจี และโอโก้ จึงต้องไปซื้อเอาที่
ตลาด ได้มากบ้างน้อยบ้าง ตามเงินที่ได้จากการรับจ้างทำงาน จากทำทรายบ้าง สวน
ส้มบ้าง เก็บมาสะสมไว้ก่อนการกินวอแม้แต่ข้าวที่จะทำอู่ฟู ส่วนมากก็จะซื้อที่
ตลาด เมื่อก่อนนี้ข้าวหลาย ๆ ไห เดียวนี้ขอเพียงไหเดียวก็พอ ขอเพียงได้ทำบุญกับ
เขาบ้าง อู่ฟูบางทีก็ไม่ได้ใส่गा มันราคาแพง ปลูกเองก็ไม่ได้ (เหตุผลเดิมคือมีที่ดิน
จำกัด คุณภาพดินต่ำ มันกินยากมาก ๆ เลย

คำหัว (อิกะฉือเว) จัดขึ้นในวันที่ 3 นางนามิเส จะโจ หญิงสาวชาวลาหู่
แดง อายุ 40 ปี เล่าเรื่องราว อิกะฉือเว เล่าว่าประเพณีกินวออย่างภาคภูมิใจดูจากแว
ตา ปลื้มปิติที่จะเล่า ในวันที่ที่บ้านบนคอย หญิงสาวชายหนุ่มจะเดินตั้งแต่ตี 1 หลาย
ๆ บ้าน บางทีจะไม่นอนเลย เพราะเตรียมต้มน้ำ อุ่น น้ำคือ “อิกะ” จะต้มน้ำไว้บน

เตาไฟให้เดือดอยู่เสมอ แล้วเอาน้ำต้มร้อน เดือดแล้วมาผสมน้ำเย็นให้อุ่น แล้วจึงเอาไปอิกะจื้อเว คือรดน้ำ พ่อ-แม่ ปู่-ย่า ตายาย ก่อน แล้วจึงค่อยไปรดน้ำคนเฒ่าคนแก่ที่เป็นญาติ ๆ ในหมู่บ้าน ให้ครบทุกคน การเอาน้ำมาต้มและผสมน้ำเย็นให้อุ่น เรียกว่า อิกะหอดเตเว ใครไม่ทำจะเป็นบาป เป็นคนขี้เกียจ ทำให้พ่อแม่ปู่ย่าตายาย สะดุ้งหนาวจากน้ำอุ่น ที่จะเอารคมือพ่อแม่ พิธีนี้นอกจากจะเป็นการขอขมาลาโทษแล้ว ยังเป็นการล้างโรคภัยไข้เจ็บ ความเศร้าหมองไปจากจิตใจ ถ้าทำด้วยความตั้งใจมากจะได้บุญมาก เมื่อก่อนลูกหลานอาบน้ำอุ่น ให้พ่อแม่ ลูกหลานจะได้รับให้อายุมีความสุข อยากรไ้ทำอะไรก็ขอให้ได้อันนั้น หาเงินทองก็ได้ ทำงานก็ให้เก่ง เสร็จแล้ว ลูกหลานจะกล่าวพร้อม ๆ กันคือ “อ้อ โม้อือผ่า” สาธุ

นะมีแสนอนอดีตไปบ้านคอยอีกว่า ตั้งแต่วันแรกเข้าวอ จะสานตะแหลวกกัน ไม่ยอมให้คนนอกไม่ว่าเผ่าไหนก็ตาม เข้ามาในหมู่บ้าน ในขณะที่มีพิธีกินวอ เด็ดขาด ถ้าคนไหนเข้ามาจะถูกปรับ เป็นเงิน 2 แถบ (รูปี อินเดีย) หรือ 60-80 บาท ไทย และถูกจับตามองการเคลื่อนไหวตลอดเวลาถ้าไม่นำไว้ใจก็จะถูกไล่ออกนอกหมู่บ้านทันที แต่ถ้าเข้ามาก่อนพิธีไม่เป็นไร คนในหมู่บ้านเองก็เช่นกัน ภายใน 7 วัน ห้ามออกนอกหมู่บ้านเด็ดขาด ใครออกไปก็กลับเข้ามาไม่ได้ จนกว่าพิธีกรรมจะแล้วเสร็จ ทั้งนี้ใครฝ่าฝืนเป็นการผิดผี จะทำให้ผู้คนหมู่บ้านเจ็บป่วย เกิดโรคระบาดล้มตาย หรือไม่ก็ทำกินไม่ได้ผล ผู้นำหมู่บ้านจึงดูแลเข้มงวดในเรื่องนี้มาก

การไปดำห้วย (อิกะจื้อเว) นั้นมีแต่น้ำอุ่นอย่างเดียว แต่ว่าสนุกสนานเราเตรียมบอกบอก ไปรองน้ำห้วยที่ ที่รางไม้ที่ต่อน้ำลงมา ใครเป็นคนไปรองน้ำได้ก่อนถือว่าเป็นคนเก่งคนขยัน ถือว่าได้น้ำใหม่ ได้กินน้ำห้วย ก็จะทำให้คนนั้นทำงานทำการได้ผลดี กว่าคนอื่น ใครไปช้าก็ได้น้ำหาง หมายถึง ฮีบมาก่าบขึ้น อย่างคนเมืองว่างานนี้หนุ่ม ๆ จะต้องแข่งขันกันหน่อย ทั้งการไปเอาน้ำใหม่มาต้ม และการดำห้วย จึงเป็นโอกาสให้หนุ่มๆ สาวๆ ซึ่งอยู่ในสายตาของพ่อแม่ ส่วนคนนอกจะถูกกั้นด้วยตะแหลวก ถ้าเข้ามาก็จะผิดผี ถ้าจริงใจ ก็ให้เข้ามาก่อนหน้าที่จะกินวอ แต่เมื่อมาอยุ่ที่นี้ก็มีมีการเปลี่ยนแปลงไปบางสิ่งบางอย่าง คนเมือง คนไต ทหาร ครู ใครจะเข้าออกก็ได้ แต่ขอวันรดน้ำวันเดียว พ่อจะกำบอก

เดี๋ยวนี้ลาหู่ที่มาอยู่ที่เปียง ไม่ต้องไปรองเอาน้ำรินในห้วย เหมือนเมื่อก่อนเพรณแต่คอยก็ใช้เกลลอน 5 ลิตร เพราะกระบอกไม้ไผ่มันหนัก

ในวันอิกะฉือเวนี้ ทุกคนต้องถือปฏิบัติเด็ดขาดคือ ไม่ด่าว่านินทาผู้อื่น เพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่ไปว่าผู้อื่นนั้นจะย้อนเข้ามาหาตัวเรา ที่เป็นวัยรุ่นนี้ห้ามก่อการทะเลาะวิวาท ไม่เช่นนั้นจะต้องมีอันทำให้ต้องทะเลาะวิวาทกันตลอดปี ผัวเมียก็ให้พูดจากันดี ๆ เพื่อที่จะอยู่อย่างมีความสุขตลอดปี พ่อเฒ่าจะกำเสริมอีก จะกำเป็นหัวหน้าหมู่บ้านก่อนจะจี แต่ย้ายไปอยู่วังคิน แต่อย่างไรก็กลับมาเยี่ยมญาติที่ที่บ้านจะจีบ่อย ๆ จึงมีโอกาสดูสัมภาษณ์

ข้อห้ามต่าง ๆ ตามที่พ่อเฒ่าจะกำเล่า สอดคล้องกับนางนาโจ นางนามิแสด และแม่เฒ่านามู ไม่ว่าอยู่คนละหมู่บ้านก็ตาม ลาหู่แดงยอมให้คนอื่นเรียกว่ามูเซอแดง ลดหย่อนข้อบังคับของชนเผ่าลงไปมาก เพื่อปรับเอาความสมัยใหม่ ตามแบบคนเพียง

การนำของไปบูชา (ออริเตะเว) วันที่ 4 คำห้วน หมายถึงการนำของไปบูชา วันนี้จะเป็นวัน ออริเตะเว หมายถึงการนำของไปบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีป่า ผีบ้าน ผีไร่ และบุคคลที่ตนนับถือ แต่ก่อนที่จะไป ออริเตะเว คนอื่น ๆ จะต้องทำกับพ่อแม่ของตนเองเสียก่อน จากนั้นจึงเป็นปู่ย่า ตา ยาย และญาติผู้ใหญ่คนเฒ่าคนแก่ และคนสำคัญที่ตนนับถือ ตามลำดับ วันนี้จึงเป็นวันคำห้วนในหมู่บ้านจะมีสิ่งของที่จำเป็นสองอย่างคือ

1. ข้าวปุกงา ถ้าเป็นญาติผู้ใหญ่หรือพ่อแม่ จะขาดไม่ได้เด็ดขาด เพราะการทำบุญด้วยข้าวปุกงาจะส่งผลให้มีข้าวกินตลอดปี ไม่อดหยาก ปลูกข้าวไรก็ได้ผล ถ้าเป็นการไปออริคนอื่น เช่นนายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะไม่ใช่ข้าวปุกงาก็ได้ แต่เอาขนมตามท้องตลาดใส่แทน

2. เนื้อหมู ดิบ ๆ ที่หมักไว้ห่อด้วยใบตอง แต่ก่อนนนี้หมูเลี้ยงไว้เอง จึงมีเนื้อหมูไว้เผื่อแผ่ถึงคนอื่น แต่เดี๋ยวนี้ขาดแคลนต้องเลือกให้เฉพาะคนที่รักนับถือกันเท่านั้น

นอกจากนั้นก็จะเป็นสิ่งของที่เอาไปประกอบกันเช่นนุหรี ลูกอมไม้ขีด ที่เป็นญาติผู้ใหญ่ที่ขัดสนก็แถมให้เงินด้วย ถ้าวันนี้ไม่สามารถออริคะเวญาติผู้ใหญ่หมู่บ้านเสร็จก็จะต้องทำอีก ในวันรุ่งขึ้น วันที่ 5 เป็นการเข้าวอ

วันที่ 5 วันที่ 6 จะเอาไปคำห้วนหมายถึงการนำของไปบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือแสดงความเคารพ ต่างหมู่บ้าน ซึ่งจะเป็นการตอบแทน กันเช่นคำห้วน เรามาคำห้วน

อยู่บ้านจะจี หมูบ้านจะจีก็ต้องไป คำหั่ว แต่ส่วนมากจะไปถึงกันทุกหมู่บ้านที่เป็น
ญาติหรือ เกี่ยวดองกัน ในส่วนของคนไต หรือคนเมืองก็ไปคำหั่วหมายถึงการนำ
ของไปทานให้ แต่ไม่อิกะซื่อเว่ คือไม่มีรดน้ำคำหั่ว แต่ต้องไปหลังจากที่ออกกว
แล้ว ลานหู่จะรดน้ำ (อิกะซื่อเหว) ผู้ใหญ่ที่อายุมาก ที่มีตำแหน่งเท่านั้น

พิธีอิกะซื่อเหว คือการคำหั่ว คือการคำหั่วเป็นพิธีย่อยที่ปฏิบัติตอนเข้าวอ
หรือปีใหม่ เครื่องพิธีกรรมมีสิ่งของที่เป็นหลักอยู่สองอย่างคือ คือข้าวปุกงา เรียกว่า
“ออฟุ”และเนื้อหมูเรียกว่า “หวะล่า” การทำหมูเขาจะหมักกับเกลือแล้วเอาเสียบไม้
ห้อยไว้ นางนาโจและนางนามิเส จะใจเล่าให้ฟังถึงเรื่องราวประเพณีเขาจะเหว่ ของ
ชาวลาหู่แต่ครั้งอดีต 20 ปีก่อน (2525) ซึ่งชีวิตลาหู่ยังผูกพันอยู่กับป่าเขา ไม่
เปลี่ยนแปลงอย่างปัจจุบันนี้ อิกะซื่อเหวจะทำในวันที่ 3 ของการเข้าวอ พิธีกรรมเข้า
วอได้รวมคุณค่าและความหมายไว้หลายอย่าง ได้แก่การเคารพ และตอบแทนบุญคุณ
พ่อแม่และสืบทอดประเพณี เพราะถือว่าการปฏิบัติประเพณีทำให้ป็นคนดี ตามที่
พระณิเล่าครั้งนี้ความหมายของการคำหั่ว คือการล้างสิ่งสกปรกล้างสิ่งที่ไม่ดีออก
หลังจากปีใหม่แล้วถ้าไม่อยากให้เป็นปี เก่า อยากให้ใหม่ตลอดต้องล้างสิ่งไม่ดี
ออก การที่เอาของไปคำหั่วเราก็จะได้บุญ ปีต่อไปถ้าเราทำอะไรก็จะได้ดี ก้าวหน้า
มีความสุข (เหมือนการต่อบุญ)ถ้าใครไม่ได้เอาฮิด เข้าวอ ไม่คำหั่ว ทำอะไรก็จะไม่
เจริญ ไปทำอะไรทำสวน ก็ไม่พอกิน ทำมาหากินไม่ได้ และยังเป็นการทำเป็นตัวอย่าง
ให้ลูกหลานดู ให้ประเพณีนี้ไม่ให้หายไป ให้มีสืบๆ พระณิเป็นคริสต์ก็วิจารณ์ว่า
พุทธไม่มีตัวตนของตนเองทำตามอย่างจีน “กลุ่มพุทธกินไปเรื่อย กินตามตรุษจีน”
ส่วนคริสต์นั้นนางกล่าวว่าคริสต์กินมานาน สมัยอยู่เมืองจีนก็กิน ไม่มีการ
เปลี่ยนแปลง และจะไม่กินวอในตรุษจีน เพราะไม่ใช่ประเพณีเรานั้นจะกลายเป็น
ประเพณีเขาไป แต่เราทำเพราะอยากให้ลูกหลานเป็นคนดีพิธีคำหั่วจะเริ่มต้นดังนี้

วันที่ 1 เอาแต่น้ำอันดับที่หนึ่งคือการทำในหมู่บ้านวันที่ 1 เอาแต่น้ำ การ
อิกะซื่อเหวในวันที่ 1 เป็นวันสำคัญ จะต้องอยู่ในบ้าน (ถ้าเราออกไปข้างนอกไป
ซื้อจ่ายอะไร จะทำให้ตลอด 365 366 วัน เราก็จะมีแต่รายจ่าย เก็บตังค์ไม่อยู่
ถ้าลูกจะพูดอะไร เราจะไม่ว่าไม่ว่าในวันนั้น ดักไว้ก่อน (เจียบไว้ก่อน) ไม่คำว่า
อดไว้มันจะไม่ดีกับเรากับลูก การคำหั่วพ่อแม่ จะเป็นการคำหั่วคนในหมู่บ้านคำหั่ว
พ่อแม่ก่อน ถ้าพ่อแม่อยู่ไหนต้องไปถึง ไม่ว่าจะไกลแค่ไหน ก็ต้องไป ถ้าไกล

เกินไปต้องค้างหลังวันที่ 1 เพราะวันที่ 1 ห้ามออกบ้าน ลาหู่พุทธยังต้องเอาหมูและข้าว
ปลุก คำห้วยเจ้าที่หัวด้วย ถือว่าเป็นการขอบคุณที่ให้ที่อยู่แก่เรา

ในวันที่สอง คำห้วยคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน ผู้หลักผู้ใหญ่ญาติพี่น้องต้องคำ
ให้หมอด เริ่มจากญาติพี่น้องที่อายุมากกว่าเรา แล้วจึงคำห้วยคนอื่นในหมู่บ้าน เอาข้าว
ปลุกและข้าว ของเครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดถึงเงิน ถ้าใครมี ไผ่มีสตางค์ก็เอาสตางค์ ไผ่มี
เสื้อผ้าก็เอาเสื้อผ้า เอาไปให้ทานหื้อไปทานในวันที่ 2 ที่ 3 จะคำห้วยคนภายนอก
สร้างความสัมพันธ์ การคำห้วยพ่อหลวงเพราะ นับถือ ขอบคุณที่เราได้อยู่ในพื้นที่
ขอบคุณที่เขาได้ปกครองให้เรา ถ้าไม่ได้เป็นพ่อหลวงแล้วก็ไม่ไป ถ้าใครได้เป็นก็ไป
คำห้วยคนนั้น อย่างครูบาอาจารย์ก็เช่นกันก็ต้องไปคำห้วย ของที่จะนำไปคำห้วย มีข้าว
ปลุกและเนื้อหมูตากแห้งเป็นของหลัก

การคำห้วยครูที่โรงเรียนบ้านสันตน์คู

การคำห้วยคนนอกหมู่บ้านเมื่อออกวอ จึงจะไปคำห้วยการคำห้วยคนนอก
หมู่บ้านก่อนการไปคำห้วยต้องมีการประชุมกันว่า ไปที่ไหน เมื่อไหร่ วันที่เท่าใด
และไปหลังจากการเกินข้าววาย (เข้าเช้า) แล้วก็โมง ของที่จะเอาไปก็ประชุมกัน ถ้า
ไม่มีเนื้อหมูเก่าที่เข้าวอก็เอาไก่ เอาไข่ แต่ข้าวปลุกขาดไม่ได้ การตามสมัยก่อนมีการ
ตามข้าวสาร แต่ปัจจุบันไม่มี เพราะว่าเดี๋ยวนี้เพาะ ปลุก อะไรก็ไม่ขึ้น เมื่อก่อนปลุก
ข้าวไร (ข้าวให้) ปัจจุบันไม่ได้ปลุก เวลาผ่านมามีถึงสิบปีมานี้ที่คำห้วยแล้วไม่มี

ข่าวสาร ตอนที่ธนาคาร มาถ่ายสารคดีชาวเขา ยังปลูกข้าวกันอยู่ (ประมาณปี 32 -33 ข้าวเริ่มหายไป) เพราะการทำไร่เลื่อนลอยหายไป รัฐบาลห้ามถางป่าทำอะไร พื้นที่ทำไร่จึงกลายเป็นการปลูกป่า

ต่อมาเมื่อถูกบังคับให้เข้าลูกหลานโรงเรียน ลาหู่จึงมาค้าหัวคณะครูที่โรงเรียน ครูเพชรไทยบอกว่าเริ่มเมื่อ สิบกว่าปีมานี้เอง

การหยิบยืมอัตลักษณ์

ตามนโยบายหลอมรวมประชากรชาวเขา ทำให้พ่อหลวงยืมอัตลักษณ์ชุมชนมาใช้เพื่อการรวมตัวของชาวบ้าน พ่อหลวงไพศาลอดีต ต.ช.ค. ได้ออกประกาศให้ชาวบ้านสันตน์คุ่มารคน้ำคำหัวร่วมกันโดย เชิญชวนให้ผู้อาวุโสมานั่งพร้อมเพรียงกัน แล้วให้หนุ่มสาวมาค้าหัวที่ศาลากลางบ้าน ปรากฏว่าคนเมืองจะมาร่วมด้วยอย่างดี ส่วนไทใหญ่นั้นตามปกติเขาจะค้าหัวตามกลุ่มของเขา และคนบางคนที่เคารพนับถือเท่านั้น ไทใหญ่ทำพิธีที่เรียกว่า กั้นตอ ในสองปีนี่จึงได้มาร่วมกั้นตอในหมู่บ้านด้วย นับว่าพ่อหลวงไพศาลทำได้ผลระหว่าง คนเมืองกับไทใหญ่ ส่วนลาหู่ก็มีแต่ผู้เฒ่าที่มาร่วมพิธี แต่คนหนุ่มสาวไม่มา เขาให้เหตุผลว่า ถ้าพวกเขาจะอิกะซ้อเหวใครก็ต้องตอน ช่วงปีใหม่ของพวกเขาเท่านั้น และอีกอย่างการค้าหัวเขาจะไม่ทำทั่วไป “เพราะมันเป็นฮีตของเรา” คำตอบของลาหู่บอกถึงคุณค่าและความหมายที่ยังไม่ลบเลือนไปของอิกะซ้อเหว หรือการรดน้ำคำหัวของลาหู่ เขาจึงให้ความหมายในฐานะเจ้าของวัฒนธรรม การสร้างวัฒนธรรมค้าหัวร่วมกันของพ่อหลวงไพศาลปีนี้ก็ยังไม่ถาวร เพราะพ่อหลวงมีภารกิจจึงไม่ว่างพอที่จะมาชักชวนชาวบ้านไปร่วมกันค้าหัว ดังนั้นในปี พ.ศ. 2548 จึงไม่มีการค้าหัวร่วมกันที่บ้านสันตน์คุ่ม

กล่าวได้ว่าการค้าหัว คือพลังของผู้ไร้อำนาจ เมื่อต้องการจะประสานประโยชน์ การค้าหัวด้วยความรู้สึกของเจ้าของวัฒนธรรมนั้นก็อาจมีโอกาสดำเนินมาได้ ถ้าเจ้าของวัฒนธรรมได้เป็นผู้กำหนดวาระ โอกาส และความหมายด้วยตนเอง ดังที่ชาวบ้านสันตน์คุ่ม โดยเฉพาะคนไทใหญ่และลาหู่ กล่าวถึงการไปค้าหัวหมอไกรที่อำเภอแม่เฒ่า เป็นการไปคารวะและขอบคุณโดยแท้จริง ดังที่พระณีชาวลาหู่กล่าวว่า ปัจจุบันเราไปอิกะซ้อเหว (ค้าหัว) หมอไกรก็ไปค้าหัวที่อำเภอ

นอกจากนั้นก็ขยายพิธีกรรมมาสู่คนที่อำนวยความสะดวกให้กับตนเอง เช่น ครู อาจารย์ พระอาจารย์ที่วัดท่าตอน และทหารก็ไป

มกราคม นัดหมายกันไป ไหมมานานหลายปีแล้ว เช่นไปคำห้วยหมอไกร เพราะเป็น เป็นคนดี ใฝ่ๆ ก่อฮัก และไม่เคยลืมหมอไกร ถ้าหมอไกรไม่ได้มาหามาเยี่ยม ก็จะส่งเจ้าหน้าที่มาให้การรักษาที่บ้าน ถ้าไปรักษาที่โรงพยาบาลก็ไม่แพง ถ้าเจอหมอไกรก็ขอรักษาฟรี ได้ ทางคนคอยเขาเรียกกันว่า หมอไกรเป็นเทวดา ที่ไปคำห้วยทหารก็เพราะรักษาคินแดน คนคอยรู้จักคำว่า “ทหารคือรั้วของชาติ” เวลาไปอิกะซื้อเหว่ทหารต้องเอาผู้ไปเยาะๆ ทหารมีหลายคน บางคนก็ไม่รู้จักไม่เคยกิน เราก็อยากให้เขาได้กินได้รู้จัก การคำห้วยทหารก็จะไล่จากระดับสูง มาหาระดับล่าง ให้ได้กันหมดทุกคน เหตุผลที่ไป เพราะไปตอบแทนบุญคุณ

การคำห้วยของคนเมือง

การคำห้วยนั้นในหมู่บ้านสันตติคุณี่ตอนแรกในสมัยก่อน ไปคนเดียวไปด้วยความเคารพส่วนตัว เช่นไปคำห้วยพ่อหลวงเต็ง ไปคำห้วยฮุ่นหนานจัน การคำเป็นหมู่บ้านยังไม่มีการเอาชาวบ้านไปขายนิเวศน์กล่าว การคำห้วยเป็นกลุ่มมาเริ่มสมัยหลังนี้

ส่วน การออกไปคำห้วยของคนคอย เริ่มตั้งแต่สมัยกำนันแสง (พ่อหลวงเต็งไม่ไป) คือ ไปคำห้วย นายอำเภอ ก่อนไปจะมีการประชุมกัน แคนนำจะอยู่ที่วังคิน เพราะวังคินเป็นศิลาใหญ่ปัจจุบันมีการคำห้วยพ่อหลวงบ้านครู ส่วนตัวพ่อหลวงเองมีคนมาคำห้วยตอนพ่อดำรงตำแหน่ง ผ่านมานานประมาณ 30 ปี ก่อนมาก็มีการส่งล้ามมานัดแนะไว้ก่อน ตอนมาก็เอาปืนมายิงหน้าบ้านโดยหนุ่ม ๆ เป็นคนยิง คนเฒ่าคนแก่ก็เดิน ๆ ไร่ ๆ ปืนเป็นปืนที่มีแต่เฝ้า การคำห้วยผู้ว่า ยังไม่มี แต่ปัจจุบันนี้เกิดขึ้นแล้วต้องเกณฑ์กันไป เมื่อก่อนการสัญจรลำบากจึงมาสามารถจัดแนะให้ไปเป็นกลุ่มใหญ่ได้

การคำห้วยคนไทใหญ่

พวกเขาจะไม่ไปคำห้วยคนไทใหญ่เพราะไม่สนิทกัน ไม่รู้จักกัน ไทใหญ่มาอยู่ใหม่ด้วย ถ้าคนไทใหญ่เป็น พ่อหลวงก็ไปคำห้วยผู้ใหญ่บ้านคนที่มีความหมาย ถ้าไม่มี

ตำแหน่งแล้วก็ไม่ไป ชาวลาหู่ตอบตามตรงว่าเพราะไม่มีตำแหน่งก็ไม่สามารถช่วยเรา
ได้

การค้าหั่วของไทใหญ่ก็เช่นเดียวกัน จะไปค้าหั่วคนไตด้วยกันเท่านั้นถึงแม้จะ
อยู่ที่ไหนก็ไป เช่นการค้าหั่วพ่อเฒ่าโทะที่บ้านใหม่หมอกจ๋าม แก่ลี กำนันแสง ไป
ค้าหั่วอยู่เพราะเป็นพ่อเฒ่าบ้านใหม่ (บ้านใหม่หมอกจ๋าม) และตนเองเคยอยู่บ้านใหม่
มาก่อน (ไปเรียนทอผ้าที่บ้านใหม่) พอย้ายมาอยู่สันตันคู้แล้วก็ไม่ไป กำนันแสง
ตอนเป็นกำนันก็ไปกำนันชั้น ท่าตอน ก็ไป ครูเพชรไทยกล่าวว่าเห็นพวกไทใหญ่ค้า
หั่วคนนอกก็คือ แก่บ้านคนสุดท้ายนี้ คือแก่ไพศาล

การค้า รวมกลุ่มเพื่อเพิ่มพลัง

การค้าหั่วเพื่อประสานชุมชนลดความหมายลงเรื่อย ๆ เมื่อทรัพยากรถูกกลืนโดย
โดยรัฐ ขาดทักษะการทำมาหากิน ที่เพิ่มรายได้ เมื่อถูกบีบบังคับไม่มีจะกินต้องสู้โดยแย่ง
ทรัพยากรกลุ่มที่เป็น คนอื่น ได้แก่การเป็นโจรปล้นฝรั่ง รับจ้างขนยาเสพติด จะจีเอง
ก็ออกปากว่า “บะได้ปลุกแต่ ๆ นี่ก็ ชัก 4 – 5 ปีนี้ก็ บะได้ปลุกข้าวแล้วมาฮับจ้างแทน
ตอนนี้ทั้งชุมชนค้าหั่วออกไปสู่กำนัน นายอำเภอ และกำลังเริ่มไปค้าหั่วผู้ว่า นามิเส
อธิบายว่าทำไมเราต้องอิกะซื้อเวคนนอกคังนี้ เราทำมานานหลายปีแล้ว เช่น เราก็
อยากให้เราได้กินได้รู้จัก การค้าหั่วทหารก็จะไล่จากระดับสูง มาหาระดับล่าง ให้ได้
กันหมดทุกคน เหตุผลที่ไป เพราะต้องการคุ้มครองป้องกัน เมื่อก่อน กลัวขุนล่า มันมี
มากมีเป็นร้อยคน และบ้านบนคอยนี้เมื่อก่อนมีกันอยู่เกือบร้อยหลังคา เป็นชุมชน
ใหญ่แต่เพราะกลัวก็เลยพากันย้ายเท่าที่จำได้ ในเมืองไทยนี้ที่นี้ใหญ่ที่สุด ต่อมาก็หนี
ไป ผาใต้ แม่เมืองน้อยเขาหนีไปเพราะกลัวขุนล่า ผ่านมาประมาณ 20 กว่าปี
ส่วนทหารมาอยู่ได้ประมาณ 10 กว่าปี สมัยก่อนมีการค้าขายกับทางพม่าทางคอย
แหลมสะควกสบาย มันเต็งหากันหมด จึงมาข้ามคอยมาหากัน ต่อมาพม่าก็ยิงกับทหาร
แอบี เพราะแก่งแย่งดินแดนกัน ส่วนขุนล่ากับหว่า ค้ายาเสพติด ทำให้ขาดการ
ติดต่อและต่างคนต่างหนี การค้ายาเสพติด คนคอยรู้จักกันดีแต่ไม่พูดเพราะกลัวตาย เรา
เห็นเขาแบกยาลงมาเป็นเส้นทางค้ายา แต่ไม่พูดกลัวตาย ยาเสพติดเอาใส่ลงมา
กระเป๋าก็ แต่คนในหมู่บ้านที่ค้ายาขนยาไม่มี ถ้ามีก็มีแต่เด็กที่ทหารใช้ให้ไปซื้อยามา
ให้แล้วทหารก็แบ่งให้กิน เด็กก็ติดกันประมาณ 3 - 4 คน

บทที่ 6

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมบ้านสันตันคู้ในประเด็นคำถามว่า ชาวบ้านสันตันคู้ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ 3 กลุ่ม และมีความต่างทางศาสนา ต่างวัฒนธรรม เขามีกระบวนการสร้างพลังเพื่อปรับเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกกลุ่มชาติพันธุ์อย่างไร ท่ามกลางประวัติศาสตร์แห่งการเปลี่ยนผ่าน ตามช่วงเวลาในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ตลอดถึงผลกระทบจากกระแสทุนนิยมใหม่ และการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนจากนโยบายทางเศรษฐกิจการเมืองของพม่าว่า เขาได้สร้างสมบัตินร่วมของชุมชนที่สามารถยึดโยงกลุ่มพวกเขาให้ดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างไร และเขามีอะไรเป็นสมบัตินร่วมหรือเป็นทุนทางสังคม

จากการศึกษาพบว่า การก่อเกิดชุมชนบ้านสันตันคู้ในช่วงเวลา 50 ปีนี้ด้วยวิธีวิทยาประวัติศาสตร์ทำให้เราได้มองเห็นกระบวนการผลิตสร้างวัฒนธรรมของชุมชนสามกลุ่ม คือ คนไทย ไทใหญ่และลาหู่ ในกลุ่มคนทั้งสามกลุ่มนี้ กลุ่มคนที่มีพลังอำนาจน้อยที่สุดจะสะท้อนให้เห็นกระบวนการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดชัดเจนกว่า อีกสองกลุ่มได้แก่ลาหู่เพราะลาหู่ต้องปรับตัวเข้ากับอำนาจของคนกลุ่มใหญ่คือคนไทยซึ่งมีอำนาจของรัฐไทยหนุนอยู่เบื้องหลัง ในขณะที่ความสัมพันธ์กับคนไทใหญ่นั้นทั้งสองกลุ่มคือลาหู่และไทใหญ่ต่างไม่ค่อยจะยอมลงรอยให้ ที่เป็นดังนี้สำหรับปรากฏการณ์ในหมู่บ้านนี้พบว่าเบื้องหลังของสองกลุ่มนั้นได้มีรอยร้าวกันมาตั้งแต่อยู่พม่าแล้ว เพราะการขัดแย้งผลประโยชน์กันในเรื่องการค้ายาเสพติดซึ่งมีขุนล่าเป็นชนวน และลาหู่ถูกขุนล่าในนามของไทใหญ่หักหลังติดตามล้างผลาญลาหู่จนต้องเตลิดมาเมืองไทย และในการดำรงอยู่ที่นี่ต่างฝ่ายก็ไม่จำเป็นต้องพึ่งพากัน มีหน้าซำยังเป็นชนกลุ่มน้อยที่มาแย่งชิงผลประโยชน์กัน ในหมู่บ้านนี้โดยมีกลุ่มคนเมืองเป็นศูนย์รวมอำนาจ ดังนั้นชนทั้งสองกลุ่มนี้จึงมุ่งปรับตัวเข้ากับคนเมืองเป็นสำคัญ ฐานอำนาจของคนเมืองอำนวยประโยชน์ทั้งการทำมาหากินและการมีพื้นที่อยู่อาศัยการเป็นประชาชนคนไทย การมีตัวตนและวัฒนธรรมชนเผ่า

การดำรงอยู่ของชุมชนชายขอบแห่งนี้เป็นภาพสะท้อนว่า ประชาชนจะพึ่งตนเองได้หรือไม่ได้หรืออ่อนแอขึ้นขึ้นอยู่กับนโยบายทางการเมืองและเศรษฐกิจ

ของรัฐบาลอย่างชัดเจน หรือกล่าวได้ว่าโครงสร้างเป็นตัวกำหนด ทั้งอำนาจรัฐของพม่า ได้เบียดขับชาวไทใหญ่ให้หนีตายมาจากพม่า นโยบายของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยที่ต้องการให้กลุ่มชาติพันธุ์เป็นปราการป้องกันประเทศจากเพื่อนบ้าน เป็นการเปิดโอกาสให้ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้มีพื้นที่ และมีโอกาสอาศัยอยู่ตามบริเวณชายขอบของประเทศ แต่ขณะเดียวกันการดำเนินมาตรการการใช้กฎหมายเพื่อควบคุมป่าและพื้นที่ของประเทศไทยที่มีนโยบายยึดสมบัติสาธารณะเป็นของรัฐบาล และยอมรับสิทธิตามเอกสารสิทธิ์ เป็นผลให้คนจนไทยที่ไม่มีเงินซื้อที่ดิน ที่เคยหนีออกจากบ้านเดิมบุกเบิกหาที่ทำกินใหม่เพราะที่เดิมไม่พอกินต้องเดือดร้อนมากขึ้นอยู่ในสภาพไม่สามารถพึ่งตนเองได้ไปเรื่อย ๆ การปลูกพืชพาณิชย์ทำให้เกิดหนี้สิน ไม่ได้ผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงตนเองทุกอย่างต้องซื้อกินทำให้หาไม่พอกินทำการเกษตรก็เป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น เพราะไม่สามารถเข้าไปใช้ที่ดินอันเป็นสมบัติสาธารณะเพื่อขยายผลผลิตได้อีกต่อไป และตลาดอยู่ในอำนาจของนายทุน ชาวไทใหญ่ก็ยิ่งพบความลำบากมากกว่า เพราะหวังหนีร้อนมาพึ่งเย็น กลับพบว่าไม่มีที่ทำกินเลย ดังที่ชาวไทใหญ่มักจะรำพันให้ฟังว่า อยู่เมืองพมามีบ้านเรือนใหญ่โต มีที่ทำกินมากมายหลายสิบไร่ ที่ดินก็อุดมสมบูรณ์เพราะใช้การเกษตรแบบดั้งเดิม ดินไม่ถูกทำลายด้วยสารเคมี แต่ก็อยู่ไม่ได้นอนตาไม่หลับทุกคืน เพราะถูกพม่าเบียดเบียนรังแก มาอยู่เมืองไทยสุขใจว่าไม่มีอันตราย แต่ก็ไม่มีที่ทำกิน ชาวไทใหญ่มีแรงงานที่ขยันขันแข็งอดทน และมีจิตสำนึกที่จะดำรงชาติพันธุ์ให้อยู่รอด เพราะมีกระบวนการเมืองคอยฝึกฝนและกระตุ้นจิตสำนึกอยู่เสมอ บริบทรอบๆตัว สังสอนไทใหญ่ไม่ให้ประมาท เช่นบทเพลงเพื่อชีวิตที่สอดใส่เรื่องการเมือง การทวงเอาแผ่นดินคืนจากพม่า การตระหนักรัฐเมืองใดถูกคดโกงไปจึงรอคอยวันที่จะได้แผ่นดินคืน เพราะฉะนั้นชาวไทใหญ่จึงมีชีวิตอยู่อย่างมีความหวัง และอีกประการหนึ่งชาวไทใหญ่ถูกพม่ากดขี่มารวม 50 ปี จนเกิดความชำนาญที่เผชิญกับความทุกข์ยาก เมื่อมีโอกาสเมื่อไร ก็จะมูมานะสร้างตัวโดยไม่เห็นแก่เหนื่อยยาก ตัวตนที่เหยียดหยามของชาวไทใหญ่ซ่อนไว้ในกิริยาที่อ่อนน้อมถ่อมตนต่อคนเมือง แต่เมื่อพึ่งตนเองได้แล้ว ไทใหญ่ก็ขยายพื้นที่ทางวัฒนธรรมโดยผ่านพิธีกรรมทางศาสนา ตามวิถีชีวิตที่พวกเขาขยันถือและมีความเชื่อแข็งแกร่งกว่าคนเมือง ดังเช่นคนแก่คนเมืองเล่าให้ฟังว่า คนที่ไปวัดมากและสม่ำเสมอคือคนไทใหญ่ บางประเพณีก็มีเพิ่มขึ้นตามคนไทใหญ่

เช่นพิธีออกพรรษาถ้าเป็นของคนพื้นเมืองจะทำบุญเจียบ ๆ ถือว่าเป็นเรื่องของพระสงฆ์ แต่ไทใหญ่กลับทำพิธีออกพรรษาใหญ่โตจนในที่สุดวัดบ้านสันตันคู่มิพิธีกรรมนี้เพื่อฟูขึ้นตามพิธีกรรมของคนไทใหญ่เพราะพวกเขาเป็นกลุ่มที่มาใช้ชีวิตแต่ถึงกระนั้นคนทั้งสองกลุ่มก็จะมีอัตลักษณ์ของตนเองซ่อนไว้ ดังเช่นชาวบ้านจะอธิบายว่าเครื่องไทยทานของคนเมือง และคนไตนั้นจะต่างกัน เช่น คนไทยจะมีอาหารและดอกไม้รูปเทียนไปถวายพระ แต่ไทใหญ่จะเพิ่มเติมมีต้นขี้ผึ้งที่ทำจากมะละกอแกะสลักและชุบด้วยขี้ผึ้ง เพื่อเอาไว้เสียบปักจัญและเครื่องไทยทาน เป็นต้นในเมืองพม่าจะมีเครื่องไทยทานแบบนี้เหมือนกันเรียกว่าตันตัน ถ้าพูดถึงสัมพันธภาพของคนสามกลุ่มในหมู่บ้านนี้ ชาวไทใหญ่อยู่ท่ามกลางการแข่งขันของคนทั้งสามกลุ่ม กล่าวคือไทใหญ่มีทักษะเกษตรถาวรที่ชำนาญและอดทนและยังเป็นชีวิตประจำวันดังนั้นเมื่อเช่าที่ดินของคนเมืองทำการเกษตรจึงได้ผลผลิตสูงกว่าเจ้าของที่ดิน พ่ออยู่หนานจันทร์ก็ได้แต่บ่นแบบไม่พอใจคนเช่าที่ดินที่ไ้ที่ดินจนไม่ว่างเว้น แต่ก็ทำอะไรไม่ได้เพราะถ้าเอามาทำเองก็ไม่ได้ผลผลิตดีเท่าคนไตทำ การเป็นแรงงานรับจ้างในพื้นที่เกษตรไทใหญ่ก็ทำได้ดีกว่าลาหู่จึงไปแย่งงานรับจ้างของลาหู่ด้วย คนเมืองก็ชอบจ้างคนไทใหญ่ทำงานเพราะรู้งานและขยัน แต่เมื่อไทใหญ่พอจะมีเงินทองและก็ได้ของเช่าที่ทำกินเองไม่ยอมไปรับจ้างกับคนเมือง จนคนเมืองนิทาว่าอกตัญญู ดังเช่นกาญจนา แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคนไทใหญ่จากประสบการณ์ที่เคยได้สัมผัสมาว่า คนไตนั้นถ้ามองแล้วส่วนใหญ่จะเป็นคนไม่ค่อยมีระเบียบ แกร่งแแกร่งกันเพื่อความอยู่รอดของตนเอง ไม่รู้จักการเผื่อแผ่ ไม่รู้จักบุญคุณของผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือ ไม่รู้จักคำว่าเกรงใจ อย่างที่งานปอยสงลองที่วัดพระธาตุสบฝางเมื่อวันที่ 9 ที่ผ่านมา จะสังเกตเห็นว่าส่วนใหญ่จะเป็นคนไต ทำอะไรก็ไม่เป็นระเบียบ วุ่นวาย เห็นแก่ตัว ครูเพชรยังเล่าให้ฟังอีกว่า มีคนไทใหญ่บางคนที่ไม่ยอมให้อพยพเข้ามาใหม่ ๆ ไม่มีที่อยู่กิน ไม่มีงานทำ เราก็สงสารให้ที่พักพิง ให้งานทำ พอพวกเขาเริ่มที่จะมีเงินเก็บจากการรับจ้าง ก็เริ่มที่จะเช่าที่ทำสวนเอง พอเริ่มมั่งเริ่มที่ก็มักจะไม่เห็นหัวเรา บางทีเจอกันก็หึงไม่ทักก็มี ถ้าเรามีงานจะจ้างให้ทำก็มักจะมีข้ออ้างหลีกเลียงไม่รับทำ ในส่วนนี้ครูเพชรให้ความเห็นว่าอาจเนื่องมาจากสภาพความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตของพวกเขา ที่จะต้องพึ่งพาอาศัยตัวเอง เพื่อความอยู่รอดของตน โดยที่ไม่นึกถึงคนอื่น ตัวใครตัวมัน ครูเพชรเล่า

ให้ฟังว่า มีหลายคนพูดให้ฟังว่า “แมงหมูนี้นั้นบ่มีบุญบ่มีคุณ” คือไม่รู้จักบุญคุณของผู้ที่เคยช่วยเหลือ ไม่สำนึกในบุญคุณของคนไทยที่มาอาศัยแผ่นดินเรา

เรื่องความเห็นแก่ตัวนี่เป็นสิ่งที่ครูเพชรได้เห็นมากับตาเลยว่าคนไตเป็นคนเห็นแก่ตัว คือเมื่อตอนที่เขามาแจกของที่อนามัยบูแจ้ คนพวกนี้จะบังคับให้ลูกตัวเองไปเอาของหลายๆ รอบเพื่อเอามาเก็บไว้ โดยไม่นึกถึงคนอื่นว่าจะได้หรือไม่ “ไปแหละไปเอามาเหม” หลยรอบมากๆ แสดงถึงความเห็นแก่ตัว ครูเพชรสะกิดให้อู๋หมุ่งแสดงความคิดเห็นบ้าง แต่อู๋หมุ่งไม่ค่อยอยากจะถูกสักเท่าไร เพราะอู๋หมุ่งพูดออกมาว่า ไม่ค่อยอยากเล่าขำญคนอื่นกลัวบาป (ก่อนพูดมีการยกมือขึ้นไหว้ด้วยเหมือนเป็นการขอขมาคนที่จะพูดถึง) จากนั้นก็พูดต่อว่า

“ตอนมาใหม่ๆ เขาซื้อดีฟักเขา ก่อพักอยู่ในสวนเนี่ยะ พอปีกกล้าขาแข็งแล้วก็แยกตัวออกไป ก่อขุๆ ห้างออกไปเรื่อยๆ มีกานมิงงานอะหยังจะไปบอกกล่าว แรกๆ ก็มาอยู่แต่หลังๆ ก่อมาแล้ว” คือพยายามเว้นช่องว่างไว้ให้ห้างออกไป ขอวานให้ทำอะไรก็อ้างไม่ว่าง อ้างว่ามีงานอื่นต้องทำ บางครั้งรับปากว่าจะมาทำให้เราก็ไม่เห็นมาหายไปแล้ว ไม่มาทำให้เรา ปิดท้ายอู๋หมุ่งพูดว่า “เขามาลู่การทำมาหากินของเขา” เมื่อเขามีสภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีกินมากขึ้น พวกเขาก็ค่อยๆ เริ่มตีตัวออกห่าง และตัดขาดจากเราไป ไม่ค่อยมาสูงสังด้วยอย่างเคย พี่กาญญาเล่าว่า เมื่อก่อนตอนเขามาเช่าที่ทำสวนทำไร่นั้นเห็นแล้วสงสารจะไม่เก็บค่าเช่าที่ แต่เมื่อมารู่ว่านิสัยเขาเป็นแบบนี้แล้ว ต้องเก็บค่าเช่าที่แล้ว ยังไงก็ต้องเก็บ เราให้เขามาเยอะแล้ว เขาไม่นึกถึงว่ามาอาศัยแผ่นดินไทยอยู่ อย่างการขายหอมก็เช่นเดียวกัน ถ้าเราไปหาพ่อค้ามาซื้อหอม เวลาเดินไปดูหอมที่สวนนั้น พวกคนไทใหญ่ก็จะเดินตามเราไปด้วย เช่น ถ้าเราเรียกราคาหอม 10 บาท/กิโล พวกเขาก็จะพูดตัดหน้าเราว่า

“ไปพ่อของเขาก่อนปะ เขาเอา 6-7 บาท/กิโล เต้าฮ๊ะ ทั่งๆ ที่เขาก็ยืนอยู่ตรงนั้น ซึ่งเมื่อก่อนเขาเคยช่วยเหลือเขา เขาน่าจะมีความเกรงใจพ่ออง แต่เนี่ยเขาบ่มีความเกรงใจเขาเลย บะเดี๋ยวนี้นคนเมืองเขาจะประชุมกันว่า จะให้พื้นที่ในการทำสวนลดลง เพราะบะเดี๋ยวนี้นคนไตเขาปลุกนั๊กและมักจะขายหอมตัดราคาคนเมือง เขาอยู่เพื่อจะกอบโกย”

พี่กาญญานามักได้ยินคนไตพูดว่า

“บะเดี๋ยวนี้อาฮับข้างเขาหม่นน้อยเขาจะมาฮับข้างเฮา” มีการโต้เถียงเกิดขึ้นว่า “ถ้าสตางค์เป็นอุปพระเจ้าอยู่หัวของเขาถูกต้องบะเอา แต่นี้เป็นอุปพระเจ้าอยู่หัวของกูอะ” กาญจนายังเล่าให้ฟังอีกว่า คนไทใหญ่นี้เป็นคนฉลาด เวลาจะขายอะไรก็ตาม เขาจะไม่ยอมเสียเปรียบใคร อะไรราคาเท่าไรไปสู้มาหมดเลย ครูเพชรก็เห็นด้วยว่าคนไทใหญ่มาแย่งที่ทำมาหากินของคนไทย ทางบ้านแม่สาวในเขตอำเภอแม่อาวยกก็เช่นเดียวกัน ครูกาญจนซึ่งเป็นพี่เลี้ยงนักวิจัยหลักก็เล่าเสริมว่า ที่โน่นเขาบอกกันว่า “บ่ดีเอาคางจิมเขี้ยว บ่ดีเอาเงี้ยวเป็นสหาย” แปลว่าอย่าเอาเอากันไปคามาจิมพินเพราะจะทิ่มแทงให้เลือดออก หรือสกปรก และไม่ควรเป็นเพื่อนกับไทใหญ่ เพราะฉลาดจนไว้ใจไม่ได้ ลาหู่เองก็ไม่ยอมคบกับไทใหญ่ แต่เสียงเขาไม่ดังไคยิน แต่เสียงเด็ก ๆ ที่นิทนาว่าคนไทใหญ่กินของเน่าของเหม็น เช่นถั่วเน่า

คู่ปฏิปักษ์อีกคู่หนึ่งคือลาหู่พุทธกับลาหู่คริสต์ ทั้งคู่ต่างแย่งชิงกันเป็นตัวตนที่แท้จริงของคนลาหู่ ต่างก็อธิบายตัวตนผ่านพระเจ้าของตนเอง จึงมองว่าอีกกลุ่มหนึ่งเป็นพระเจ้าของคนอื่นไม่น่าจะเป็นลาหู่ ลาหู่ทั้งสองกลุ่มมีโลกทัศน์ต่อศาสนา และมีความเชื่ออย่างเข้มข้น เพราะฉะนั้นชีวิตจึงขึ้นอยู่กับ สิ่งสูงสุดที่ตนนับถือ ไม่ว่าจะเป็นผีของลาหู่ หรือพระเจ้าของคริสต์ก็ตาม แต่ศาสนาพุทธนั้นลาหู่ก็ยอมจำนน แสดงว่าการเผยแผ่ศาสนาของพุทธก็มีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อของชาวลาหู่ ดังเช่นลาหู่คริสต์ไม่ยอมรับว่าอีกกลุ่มหนึ่งเป็นลาหู่พุทธ ลาหู่คริสต์จะต้องขำเสมอว่าอีกกลุ่มหนึ่งเป็นลาหู่ผีหรือลาหู่พราหมณ์ ความขัดแย้งของลาหู่ที่นั้นมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรมหรือจารีตของลาหู่ก็คือนโยบายของรัฐ ที่จัดการกับพื้นที่สาธารณะบนพื้นที่สูง การเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในชุมชนชาวเขาที่เกิดขึ้น ที่ถูกการชักนำหรือการบีบบังคับจากภายนอกนั้นสร้างปัญหาเรื้อรังให้กับชุมชนชาวเขา การแยกคนออกจากป่าเอาชาวเขามาไว้บนพื้นราบ นโยบายอุทยานแห่งชาติป่าสงวน นโยบายอันไม่ถูกต้องของรัฐบาลอันเนื่องมาจากขาดความรู้ทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับสังคมหลากหลาย ชาติพันธุ์ที่ดำรงอยู่ในประวัติศาสตร์อันยาวนานของดินแดนล้านนา การขาดความเข้าใจในวิถีการดำรงชีวิตและวัฒนธรรมของคนบนที่สูง และอคติทางชาติพันธุ์ (ชลธิรา สัตยวิวัฒนา 2546)

ในท่ามกลางการต่อสู้เพื่อเอาตัวรอดนี้เครื่องมืออันสำคัญที่จะให้กลุ่มชนดำรงอยู่ก็คือประเพณีวัฒนธรรม ชาวบ้านสันตตันคูได้ผลิตสร้างประเพณีคำหว่าโดยลา

หมู่ปรับเปลี่ยนสร้างสรรค์ศิลปะประเพณีปีใหม่ของตนเอง หรือเขาจะแห้ว เชื่อมโยงความสัมพันธ์สู่คนไทยผู้มีพระคุณ และผู้ดำรงอำนาจรัฐไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม นั่นคือการไปดำหัวเพื่อ แสดงความคารวะ ความขอบคุณที่ให้ที่อยู่อาศัย และปกป้องคุ้มครองภัยจากชายแดน ประเพณีปีใหม่ของลาหู่ประกอบด้วยประเพณีย่อย ๆ หลายตัว ต่างก็ตอบสนองความจำเป็นและความเป็นปึกแผ่นของชนเผ่าและชาวสันตตันคู่ เช่นการเดินจะคี ช่วยปลดปล่อยแรงผลักดันทางเพศของหนุ่มสาวและชาวพื้นราบทั่วไปที่ไปเที่ยว การเข้าวอหญิง เข้าวอชายสร้างความสามัคคีและความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างหญิงชายเป็นการถ่ายทอดสังคัมวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกัน การดำหัวเป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่ให้เห็นความสำคัญของผู้เฒ่าผู้แก่ บรรพบุรุษ ผู้มีบุญคุณ การดำหัว การทบทวนชีวิต การตัดน้ำใหม่ เป็นการถ่ายทอดปทัชฐานทางสังคัม การให้ไปแสดงคารวะเพื่อนบ้านด้วยอ้อฟูและเนื้อหมูฝึกการเป็นผู้ให้โดยใส่มิตีของความเชื่อว่า ในวันปีใหม่ถ้าให้ข้าวปุกจะทำให้มีข้าวกินตลอดปี การให้เนื้อหมูคือความอุดมสมบูรณ์ การเดินจะคีกลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนชาวสันตตันคู่เมื่อจะรับแขกบ้านแขกเมือง ชาวลาหู่ก็ยินดีแบ่งปันให้ ทั้งที่ลาหู่เป็นแต่ก็ยอมให้หนุ่มสาวไปเดินจะคีที่ลายหน้าประตูวัดเมื่อเดินเสร็จก็กลับบ้านบนตนเอง ปีใหม่หรือกินวอของลาหู่เป็นเสมือนการละเล่นให้ความบันเทิงของหมู่บ้าน

ข้อค้นพบจากงานวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลประวัติศาสตร์พบว่าประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของบ้านสันตตันคู่มีพัฒนาการมาสองช่วงคือดังนี้

ระยะแรก เป็นระยะเสรีที่พื้นที่สาธารณะยังไม่ถูกรัฐและเอกชนร่ำรวบจับจองช่วง 50 ปีก่อนหน้านี้ พื้นที่ ดินบ้านสันตตันคู่ยังเป็นป่ารกชัฏ สงบเงียบ เปิดโอกาสให้ชาวบ้านยากจน และชนเผ่าชายขอบได้มีที่ทำกินอย่างอิสระ ชุมชนพึ่งตนเองได้ ความสัมพันธ์ของชนกลุ่มต่างๆ ก็มีลักษณะพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลต่อกัน

ระยะที่สอง การใช้กฎหมายจัดการพื้นที่บนภูเขา การพรากคนออกจากป่า ส่งผลกระทบต่อชาวเขา ชาวเขาขาดทักษะที่จะดำรงอยู่ในระบบเกษตรถาวร ดังเช่นคนเมืองก็ยังถวิลหาแรงงานรับจ้างไทใหญ่แต่แรงงานลาหู่ที่มีอยู่เหลือเพื่อคนเมืองก็ไม่ต้องการเพราะเป็นแรงงานคุณภาพต่ำ และเมื่อประเทศเข้าสู่กระแสทุนนิยม การ

ปลูกพืชพาณิชย์ ก็มีผลกระทบต่อคนทุกกลุ่ม การเกษตรไม่ได้ผลเพราะดินเสื่อมเร็ว ควบคุมตลาดไม่ได้ เป็นผลให้เกษตรกรต้องเป็นหนี้ ความแร้นแค้นเกิดขึ้น ชุมชนต้องพึ่งรายได้ที่ถูกลานออกไปเป็นแรงงานรับจ้างข้างนอก

ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งในท่ามกลางปัญหาจากผลกระทบภายนอกและภายใน ชุมชนก็ได้พยายามปรับเปลี่ยนรูปแบบวัฒนธรรมเพื่อการรวมพลังของชุมชนต่อสู้กับปัญหา

เมื่อชุมชนยังมีทรัพยากรสาธารณะประเพณีวัฒนธรรมที่สะท้อนบทบาทหน้าที่แสดง ความมีน้ำใจเกื้อกูลกัน คอบแทนกันในระบบอุปถัมภ์ เมื่อบริบทของสังคม เปลี่ยนไปในระบบพาณิชย์ วัฒนธรรมที่สะท้อนความสัมพันธ์ของชุมชนในลักษณะ ประสานประโยชน์ เพื่อความอยู่รอดของคนทุกชาติพันธุ์ ดังเช่นลาคูจะคำห้วเฉพาะ พ่อหลวงที่อยู่ในตำแหน่งและให้ความช่วยเหลือได้ ชาวไทใหญ่อยู่กับการทำมาหากินจนไม่มีเวลาไปรับจ้างเพื่อตอบแทนบุญคุณของคนเมืองได้เลย

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านพยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ชาวบ้านไม่ได้โง่ จน เจ็บแต่การรุกรอนสมบัติสาธารณะของรัฐทำให้เกิดความ สิ้นไร้ไม้ดอก ขาดที่ทำกิน คนอยู่กับป่าหากินกับป่าไม่ได้ หากินกับเกษตรถาวรก็ ขาดพลังที่จะต่อสู้กับตลาด คนจนเพราะถูกรอบให้จนไม่มีทางออกจึงเกิดปัญหา สังคมในลักษณะต่าง ๆ เช่น ลักขโมย อาชญากรรม เฮคส์ เด็กเร่ร่อน ครอบครัว แดกแยก ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

1. การใช้กฎหมายสมัยใหม่ที่สาธารณะไปเป็นของรัฐ และกรรมสิทธิ์ปัจเจกบุคคล ดูเหมือนว่าถูกแต่เป็นการกีดกันคนที่อยู่ป่าให้ออกจากป่า เป็นการปิดล้อม ชุมชน ต้องหาทางเลือกอื่นที่ชุมชนเคยอยู่มาได้ได้แก่สิทธิการใช้พื้นที่สาธารณะตาม รัฐจารีต และยังมีทางเลือกอื่นที่ใช้การจัดการการใช้บนพื้นที่มีกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล อานันท์ กาญจนพันธ์ 2543) มิเช่นนั้นปัญหาต่าง ๆ จะยิ่งทวีความรุนแรง และบานปลายยิ่งขึ้น มีชาวบ้านกล่าวว่ายุคนี้ยากเจริญจริง ๆ ยังมีปัญหาหารยึดบัตรประชาชน ของนายอำเภอคนก่อนคุณุ่นอยู่ด้วยมันก็ยังทำให้ชาวเขาและไทใหญ่ออกไปทำมาหากินยากยิ่งขึ้น

2. ควรส่งเสริมให้ครูศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา มาตรการการประเมินคุณภาพ ควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่ถ่องถื่นมากขึ้น โดยพัฒนาประสิทธิภาพของการ หาความรู้และการจัดการความรู้ สร้างองค์ความรู้ในชีวิตประจำวันและองค์ความรู้ ชุมชน ได้เพื่อจะได้ส่งผลลัพธ์ไปสู่เด็ก

3. ควรจะมีกระบวนการสร้างความตระหนักแก่ข้าราชการและครูในพื้นที่ให้ เข้าใจโครงสร้างสังคม สามารถเชื่อมโยงประเด็นต่างๆ ในสังคมรู้ความเกี่ยวเนื่องของ เหตุไปสู่ผลจนสามารถเข้าใจเรื่องของสิทธิชุมชนในเรื่องต่างๆ ได้ ซึ่งปัจจุบันนี้ไม่มี เลย ทำให้คนของประเทศขาดคุณภาพและเป็นตัวการก่อปัญหาเสียเอง

4. หน่วยงานวัฒนธรรมควรเข้าใจคุณค่าและบทบาทของวัฒนธรรมไทยที่ หลากหลายอย่างถ่องแท้จนสามารถสนับสนุนให้ประชาชนสามารถปรับใช้ วัฒนธรรมให้สนองตอบชีวิตประจำวันของประชาชนได้อย่างแท้จริง และให้สิทธิ แก่เจ้าของวัฒนธรรมในการ อนุรักษ์ สืบสาน และสร้างสรรค์วัฒนธรรมของตนเอง และให้วัฒนธรรมมีพลังที่จะรับใช้ชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชนจนถึงประเทศ ให้ วัฒนธรรมไทยพื้่นกลับมามีพลังรับใช้ประเทศและสังคม

หนังสืออ้างอิง

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์และคณะ

2545 **วิถีชุมชน** สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา

2539 **บ้านกับเมือง** โครงการส่งเสริมสถาบันหมู่บ้านร่วมกับศูนย์วัฒนธรรม
เพื่อการพัฒนาหมู่บ้านอีสาน

2534 **วัฒนธรรมไทยกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม** สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย

2541 และคณะ **ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา** สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ

2542 **เศรษฐศาสตร์กระแสทวน** บริษัทเอคิสันเพรส โปรดักส์

เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ

2539 **สู่กระแสกระบวนทัศน์ใหม่** บริษัทพิมพ์ดี จำกัด

ธงชัย วนิจจะกุล

2534 **วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศาวิทยา**
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ธิดา สาระยา

2529 **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น** สำนักพิมพ์เมืองโบราณ

นิธิ เอียวศรีวงศ์

2541 **วัฒนธรรมความจน** แพรวสำนักพิมพ์

2543 **คนจนกับนโยบายการทำให้จนของรัฐ** คณะกรรมการเผยแพร่และ
ส่งเสริมงานพัฒนา (ศสพ.)

ปารีชาติ วัลย์เสถียรและคณะ

- 2543 *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา* สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย
- ปีนแก้ว เรืออร่ามศรี (บรรณาธิการ) *อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ*
- 2546 *ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร*
- พรวิไล เลิศวิชาและคณะ
- 2545 *ชุมชนหมู่บ้านลุ่มน้ำขาน* สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- พระประชา ปสนนธมโมและคณะ
- 2539 *จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ* สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง
- ไพฑูรย์ พรหมวิจิตร
- 2539 *เสียงเพรียกจากชาติพันธุ์* โรงพิมพ์มิ่งเมือง
- ยศ สันตสมบัติ
- 2543 *ท่าเกวียนความเบื้องต้นว่าด้วยการปรับตัวของชาวนาไทย*
ท่ามกลางการปิดล้อมของวัฒนธรรมอุตสาหกรรม กรุงเทพฯ คบไฟ
- 2545 *พลวัตและความยืดหยุ่นของสังคมชาวนา : เศรษฐกิจชุมชนภาค*
เหนือและการปรับกระบวนการทัศน์ว่าด้วยชุมชนในประเทศโลกที่สาม
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- วิทยากร เชิงกุล
- 2541 *ปฏิวัติภูมิปัญญาใหม่ต้านภัยวิกฤติ IMF* สำนักพิมพ์มิ่งมิตร
- 2537 *เพื่อศตวรรษที่ 21* สำนักพิมพ์มิ่งมิตร
- ส. ศิวรักษ์
- 2545 *ปรัชญาการศึกษา* โครงการสรรพสาส์น สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก
- สุเทพ สุนทรเกสัช
- 2540 *มานุษยวิทยากับประวัติศาสตร์* เมืองโบราณ
- เสน่ห์ จามริก
- 2544 *ฐานคิดสู่ทางเลือกใหม่ของสังคมไทย* บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชซิ่ง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

2542 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ

อรรถจักร สัตยานุรักษ์

2542 นิเวศน์วิทยาประวัติศาสตร์: พรหมแดนความรู้ สังคมศาสตร์สิ่ง
แวดล้อม 1(1) กรกฎาคม

อานันท์ กาญจนพันธุ์

2537 "การวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมไทย: แนวเศรษฐศาสตร์การเมือง" *วิธี
วิทยา ศึกษา สังคม ไทย* จตุรงค์ บุญรัตนสุนทร(บรรณาธิการ) กรุงเทพฯ
เอคิสัน เพรสโปรดักส์

2538 *วัฒนธรรมกับการพัฒนา: มิตินี้สร้างสรรค์* สำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ

2543 *ความคิดทางประวัติศาสตร์และศาสตร์ของวิธีคิด* สำนักพิมพ์
อมรินทร์

2543 *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร กระบวนทัศน์และนโยบาย*
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

2544 *วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน* สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

อุทัย คุลเกษม

2542 *ศึกษาเรียนรู้* มูลนิธิศคศรี - สฤษดิ์วงศ์

Michael M. Cernea

1995. *Social Organization and Development Anthropology* Malonowski
Award Lecture.

Allan Luke(1997) *critical Approaches to Literacy* V. Edward D.Corson
(eds).Encyclopedia of Language and Education. Volume2: Literacy.143-

151

New London Group. (1996). *A Pedagogy of Multiliteracies*.

Brisbane: University of Queensland, 60- 92 (Harvard Educational review
vol.66, No1, Spring.

Mulder, Niels, (1997). **Thai Images The Culture of The Public Word.**

Chiangmai: Silwarm Books.

Peter L.Berger and Thomas Luckmann(1971) **The Social Construction of Reality**

A Treatise in the Society of Knowledge

Raynou Athamasar

1998 "The Effects of Socio-cultural on the Textiles of the T'ai Mou from
Mou-Luang, Burma" in Traditional T'ai Arts in Contemporary Perspective Michael
C.Howardedal (Eds), White Lotus :Press

บุคคลอ้างอิง

1. บ้านแม่แต่นาอื้อ แอแตะ รับจ้าง อายุ 70 ปี อยู่ด้วยกัน 6 คน ช 3 หญิง 3
2. พ่อแม่จะตุ้ ป่าบือ (7 คน) ทำไร่และรับจ้างทั่วไป
3. นางนาแฮ แสงชื่น (6 คน)อายุ 43 ปี ชาย 3 หญิง 3 ทำไร่ รับจ้าง
4. พ่อหลวงจะบือ(บัญชี) รัตนบำรุงดี 5 คน ทำสวน
- 5.แม่แต่นาสี ไพโรจน์อำนวย 5 น ชาย 2 ทำไร่และรับจ้าง
6. นายนาพอ แสนใหม่ 4 คน ชาย 2 ทำสวน รับจ้าง
7. นายนากอ แสนใหม่ 4 น ทำสวน
8. นางนาตุ้ ป่ามื่อ 4 คน ชาย 1
9. ครูเพชรไทย คล้ายวงศ์ อายุ 52 ปี สอนโรงเรียนบ้านสันตัญญู
10. ผู้ให้สัมภาษณ์ นายปี มณีจักร อายุ 64 บ้านเลขที่ 23 หมู่ 6 ต.สันตัญญู อ.แม่
อายุจ. เชียงใหม่
- 11.พ่อหลวงนิเวศ อ่อนแดง อายุ 58 ปี (2449)บ้านเลขที่ 10 หมู่ 6 ต. สัน
ตัญญู อ.แม่อาย

12. แม่บาง ประเสริฐ อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 6 ต.สันตัญญู อ.ผู้ให้สัมภาษณ์

นาย13.ปี มณีจักร อายุ 64 บ้านเลขที่ 23 หมู่ 6 ต.สันตัญญู อ.แม่เฒ่า จ.

เชียงใหม่

วันเวลาที่สัมภาษณ์ 27 กุมภาพันธ์ 2548

14.. นางพรรณี นาอู อายุ 42 ปี

15.ผู้ถูกสัมภาษณ์ อ้อยหนานจันทร์ บายศรี เกิด 5 มกราคม 2568

อ้อยเถา บายศรี เกิด 1 มกราคม 2478 บ้านเลขที่ 3 หมู่ 8 ต.ท่าตอน อ.แม่เฒ่า

จังหวัดเชียงใหม่